

Bruxelles, 26.2.2016
SWD(2016) 91 final

DOCUMENT DE LUCRU AL SERVICIILOR COMISIEI

Raportul de țară al României pentru 2016

**Inclusiv un bilanț aprofundat privind prevenirea
și corectarea dezechilibrelor macroeconomice**

Prezentul document este un document de lucru al serviciilor Comisiei Europene. Acesta nu constituie poziția oficială a Comisiei și nu aduce atingere unei astfel de poziții.

CUPRINS

Rezumat	1
1. Context: Situația economică și perspective	5
2. Dezechilibre, riscuri și probleme de ajustare	16
2.1 Echilibru extern și competitivitate	16
2.2. Sectorul financiar	28
2.3. Riscuri de dezechilibre pe termen mediu	34
2.4. Matricea de evaluare a PDM	45
3. Probleme structurale suplimentare	47
3.1 Guvernanță și mediul de afaceri	47
3.2. Piața forței de muncă, protecția socială, sănătatea și educația	58
3.3. Provocările cu care se confruntă zonele rurale în materie de dezvoltare	67
A. Tabel recapitulativ	72
B. Tabloul de bord al PDM	81
C. Tabele standard	82

LISTA TABELELOR

1.1. Absorbția fondurilor UE (programul aferent perioadei 2007-2013)	10
1.2. Principalii indicatori economici, financiari și sociali	15
2.3.1. Salariile din sectorul public adoptate în 2015 și pensiile speciale reintroduse în 2015	35
2.4.1. Matricea de evaluare a PDM* - România	45
3.1.1. Indicatori privind plata impozitelor	49
B.1. Tabloul de bord al PDM	81
C.1. Indicatori ai pieței financiare	82
C.2. Indicatori ai pieței muncii și indicatori sociali	83
C.3. Indicatori ai pieței muncii și indicatori sociali (continuare)	84
C.4. Indicatori de politică structurală și ai mediului de afaceri	85
C.5. Creșterea verde	86

LISTA GRAFICELOR

1.1. Creșterea PIB-ului real și contribuții, deviația PIB-ului	5
--	---

1.2.	Componentele creșterii potențiale	6
1.3.	Inflația	7
1.4.	Indicatori-cheie privind ocuparea forței de muncă	8
1.5.	Deficit, sold structural și OTM	9
1.6.	Venituri fiscale* ca % din PIB, 2014	9
2.1.1.	Poziția investițională internațională netă în România și în țările cu caracteristici similare	16
2.1.2.	Finanțarea PIIN	17
2.1.3.	Fluxuri de ISD, în funcție de domeniul de activitate	17
2.1.4.	Sensibilitatea PIIN la șocuri macroeconomice	18
2.1.5.	Importanța fondurilor structurale pentru PIIN a României	18
2.1.6.	Balanța contului curent, în funcție de componente	18
2.1.7.	Balanța ciclică și cea neciclică a contului curent	19
2.1.8.	Balanța bunurilor și a serviciilor	19
2.1.9.	Dependența energetică	20
2.1.10.	Importul de bunuri de capital, bunuri de consum și bunuri intermediare	20
2.1.11.	Decalajul dintre economii și investiții și contul curent	20
2.1.12.	Specializarea geografică	21
2.1.13.	Specializarea pe produse	21
2.1.14.	Variația ratei reale efective de schimb	22
2.1.15.	Costurile unitare ale muncii, în funcție de componente	22
2.1.16.	Creșterea salariilor și rata de creștere a salariilor bazată pe echilibrul intern	22
2.1.17.	Costurile unitare ale muncii în raport cu cotele de piață ale exporturilor	23
2.1.18.	Productivitatea muncii (în mii de RON)	23
2.1.19.	Costurile unitare nominale ale muncii în sectorul bunurilor comercializabile și în cel al bunurilor necomercializabile	23
2.1.20.	Calitatea exporturilor	24
2.1.21.	Pondere în exporturi a produselor de înaltă tehnologie în România și în țările cu caracteristici similare	25
2.1.22.	Remunerarea salariaților, în funcție de sectoare	25
2.2.1.	Credite neperformante	28
2.2.2.	Randamentul activelor, rentabilitatea financiară, profitul net	28
2.3.1.	PIB-ul real și potențial, 2000-2017	34
2.3.2.	Sustenabilitatea datoriei	36
2.3.3.	Evoluțiile creditelor – stocuri	37
2.3.4.	Credite interne în monedă străină și locală	38
2.3.5.	Evoluțiile creditelor în perioada 2000-2015	38
2.3.6.	Evoluția indicelui prețurilor locuințelor și a creditelor acordate de instituțiile monetare și financiare (IMF) pentru achiziționarea de locuințe	39
2.3.7.	Calitatea indicelui infrastructurii publice, România și țări cu caracteristici similare din regiune	39
2.3.8.	Investițiile publice ca % din PIB	40
2.3.9.	Cheltuieli de capital, date bugetare	40
2.3.10.	Absorbția fondurilor UE (FSC)	40

2.3.11.	Absorbția fondurilor UE pe program operațional	41
2.3.12.	Creditele acordate de BEI în perioada 2010-2014, România și țările cu caracteristici similare din regiune	41
2.3.13.	Evoluții ale intensității C&D	43
3.1.1.	Numărul de reorganizări ale autorităților și instituțiilor publice aprobate de Agenția Națională a Funcționarilor Publici	48
3.1.2.	Pondere TIC în PIB	55
3.1.3.	Indicele economiei și societății digitale, performanță	56
3.2.1.	Rata mobilității	58
3.2.2.	Creșterea ocupării forței de muncă, sectoarele selectate	58
3.2.3.	Tineret: înscriși într-un program educațional sau de formare, ocuparea forței de muncă, rata șomajului, ponderea șomerilor în totalul populației, NEET	59
3.2.4.	Evoluția statutului pe piața forței de muncă a șomerilor de lungă durată, 2014	59
3.2.5.	Persoanele care au părăsit timpuriu școala	61
3.2.6.	Rata riscului de sărăcie sau de excludere socială și componentele acesteia	63
3.2.7.	Impactul transferurilor sociale asupra reducerii sărăciei	63
3.3.1.	Ocuparea forței de muncă în funcție de statutul profesional și zona urbană/rurală, 2014	67
3.3.2.	Repartizarea fermelor, pe suprafață agricolă utilizată, 2013	68
3.3.3.	Rata de părăsire timpurie a școlii după gradul de urbanizare	69
3.3.4.	Rata mortalității infantile	70
3.3.5.	Procentul de gospodării cu WC interior	70
3.3.6.	Lungimea drumurilor publice în funcție de tipul suprafeței drumului	70

LISTA CASETELOR

1.1.	Provocări legate de investiții	12
1.2.	Fondurile structurale și de investiții europene	14
2.1.1.	Evoluțiile salariului minim	26

REZUMAT

Prezentul raport evaluează economia României prin prisma analizei anuale a creșterii pentru 2016 efectuate de Comisia Europeană, care a fost publicată la 26 noiembrie 2015. Analiza recomandă să se aibă în vedere trei priorități pentru politica economică și socială a UE în 2016: relansarea investițiilor, continuarea reformelor structurale menite să modernizeze economiile statelor membre și adoptarea unor politici bugetare responsabile. În același timp, Comisia a publicat Raportul privind mecanismul de alertă, care a inițiat cea de a cincea rundă anuală a procedurii privind dezechilibrele macroeconomice. Raportul privind mecanismul de alertă a identificat România ca fiind o țară care necesită un alt bilanț aprofundat.

Creșterea economică a fost semnificativă în ultimii trei ani, aceasta lărgindu-și treptat baza. În urma crizei financiare din 2009, economia României s-a stabilizat cu sprijinul programelor de asistență financiară UE-FMI. Începând din 2013, aceasta s-a extins puternic, motoarele creșterii trecând, treptat, de la exporturile nete la cererea internă. Consumul privat și-a revenit la nivelul maxim de după 2008, pe fondul creșterii veniturilor disponibile ale gospodăriilor, fiind impulsivat de majorarea puternică a salariilor și de inflația negativă. Investițiile s-au redresat mai încet, însă s-au apropiat de ratele de creștere din perioada anterioară crizei. Pe de altă parte, cererea internă solidă încurajează importurile, însă deficitul de cont curent s-a mărit doar marginal în anul precedent, întrucât cotele de piață ale exporturilor au continuat să crească, în special în sectorul serviciilor. Se așteaptă ca stimulentele fiscale să impulsioneze creșterea peste potențial a PIB-ului real în perioada 2016-2017. Aceste măsuri, combinate cu accelerarea creșterii salariilor, vor adăuga și mai multă presiune asupra cererii interne, care este deja solidă. În același timp, măsurile de politică referitoare la partea de ofertă a economiei, cum ar fi investițiile în inovare și în infrastructură sau îmbunătățirile aduse mediului de afaceri și administrației publice, rămân limitate. Principala provocare va fi aceea de a asigura o creștere economică echilibrată și durabilă în viitor.

Piața forței de muncă se restrânge, pe fondul unei creșteri economice solide. Rata șomajului a fost în general stabilă, situându-se sub 7 %, și se așteaptă ca aceasta să scadă într-o oarecare măsură

în următorii doi ani. Rata de ocupare a forței de muncă a crescut și se preconizează că aceasta își va menține tendința ascendentă, creșterea concentrându-se în sectoarele cu o valoare adăugată ridicată. Cu toate acestea, emigrația puternică, inclusiv a lucrătorilor cu înaltă calificare, combinată cu îmbătrânirea populației, reprezintă o provocare pentru sprijinirea unei economii competitive. Reducerea din 2014 a contribuțiilor la sistemul de asigurări sociale a sprijinit limitarea, până acum, a costurilor unitare ale muncii, însă acestea pot să depășească productivitatea muncii în viitor, deoarece piața forței de muncă se restrânge.

Finanțele publice au fost stabile în 2015, dar se prevede o deteriorare a acestora ca urmare a creșterii cheltuielilor și a reducerii TVA-ului și a altor taxe. România și-a atins, în 2014, obiectivul pe termen mediu, și anume un deficit de 1 % din PIB în termeni structurali. În 2015, îmbunătățirea colectării impozitelor i-a permis României să își mențină obiectivul pe termen mediu, în pofida unor derapaje în materie de cheltuieli. Cu toate acestea, se preconizează că noile reduceri fiscale din 2016 și 2017, precum și creșterea salariilor din sectorul public vor majora deficitul la 3¼ % din PIB până în 2017. Se așteaptă ca datoria publică să crească la peste 40 % în aceeași perioadă.

Odată cu finalizarea programului de asistență financiară, încrederea pieței se va baza pe menținerea stabilității sectorului financiar și pe punerea în aplicare a unei politici bugetare și a unor reforme structurale durabile. Al treilea program consecutiv de asistență privind balanța de plăți pentru România (2013-2015) s-a încheiat în luna septembrie. Având în vedere plățile efectuate în cadrul primului program (2009-2011), România va face obiectul unei supravegheri post-program până în primăvara anului 2018, când se estimează că 70 % din împrumutul acordat de Uniunea Europeană va fi rambursat. Menținerea unor condiții de piață favorabile și a unor perspective de creștere echilibrate, precum și promovarea unor rezultate pozitive pe plan social și pe piața muncii sunt corelate cu punerea în aplicare a unor reforme structurale pentru a îmbunătăți competitivitatea, ocuparea forței de muncă și coeziunea socială.

România a realizat progrese limitate în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor

specifice fiecărei țări din 2015. Cel de al treilea program de asistență financiară pentru balanța de plăți (2013-2015) s-a încheiat în septembrie 2015, fără a se fi finalizat bilanțul. România și-a menținut obiectivul pe termen mediu în 2015, dar se preconizează că se va abate în mod semnificativ de la acesta în 2016 și 2017. S-au realizat progrese limitate în domeniul respectării obligațiilor fiscale. Nu s-a înregistrat niciun progres în ceea ce privește egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și pentru femei. S-au realizat progrese limitate în privința asigurării faptului că Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă dispune de personalul adecvat, a consolidării măsurilor active de pe piața forței de muncă și a reducerii fenomenului de părăsire timpurie a școlii. S-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește furnizarea și calitatea educației și a îngrijirii pentru copiii preșcolari, în special pentru copiii în vârstă de peste trei ani. S-au realizat progrese limitate în ceea ce privește îmbunătățirea stabilirii salariului minim și introducerea venitului minim de incluziune. Progresele înregistrate în urmărirea strategiei naționale în materie de sănătate pentru perioada 2014-2020 au fost mixte. S-au înaintat parlamentului amendamente la proiectul de lege privind reformarea guvernancei corporative a întreprinderilor publice, dar acestea nu au fost încă supuse dezbaterii.

În ceea ce privește progresele realizate în atingerea obiectivelor naționale din cadrul Strategiei Europa 2020, România a obținut rezultate bune în următoarele domenii: emisii de gaze cu efect de seră, energii din surse regenerabile, eficiență energetică, învățământ terțiar, precum și în ceea ce privește reducerea numărului de persoane care sunt expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială. Este însă necesar să se depună mai multe eforturi în privința ratei de ocupare, a intensității cercetării și dezvoltării și a părăsirii timpurii a școlii.

Principalele constatări ale bilanțului aprofundat cuprinse în prezentul raport de țară și provocările conexe în materie de politică sunt următoarele:

- **Vulnerabilitățile aferente poziției externe s-au redus în contextul unei creșteri economice puternice,** iar economia României devine mai rezistentă. Acest fapt este confirmat de îmbunătățirea semnificativă, începând din 2012, a poziției investiționale internaționale

nete, de reechilibrarea susținută a contului curent și de creșterile cotelor de piață ale exporturilor.

- **Poziția investițională internațională netă urmează să se îmbunătățească în continuare.** Pot apărea provocări în 2016 și 2017, cu accelerarea creșterii importurilor ca urmare a unei cereri interne sporite ca răspuns la stimulentele fiscale. Chiar și în acest caz, se preconizează însă că deficitul de cont curent va rămâne sub control, situându-se sub 3 % din PIB. Competitivitatea prin costuri a fost restabilită în perioada de după 2010, dar pot reapărea presiuni în cazul în care accelerarea actuală a creșterii salariilor este susținută și depășește câștigurile în materie de productivitate. Consolidarea competitivității care nu se bazează pe costuri în vederea sprijinirii tranziției către o economie cu o valoare adăugată mai ridicată reprezintă o altă provocare.
- **Riscurile generate de inițiativele legislative naționale care amenință stabilitatea sectorului financiar au crescut.** O evaluare a bilanțului și un test de rezistență în sectorul asigurărilor au fost finalizate în iulie 2015. O evaluare a calității activelor și un test de rezistență au fost lansate în sectorul bancar. Printre alte eforturi de consolidare a încrederii în piață, au fost puse în aplicare măsuri eficace de reducere a creditelor neperformante. În pofida acestor evoluții pozitive și a prezenței unor rezerve de capital și de lichidități în ansamblu satisfăcătoare, unele inițiative legislative naționale ar putea spori vulnerabilitatea sectorului bancar. Deosebit de importante în acest context sunt hotărârile judecătorești pronunțate în ceea ce privește punerea în aplicare a legii privind clauzele contractuale abuzive („clauzele abuzive”) și a legii privind darea în plată. Aplicarea retroactivă a legii privind darea în plată pentru stocul existent de împrumuturi, astfel cum se prevede în forma actuală a acestei legi, poate constitui o provocare pentru mai multe instituții de credit și poate antrena, în viitor, o activitate de creditare mai redusă. Legea este încă în stadiu de proiect, întrucât a fost trimisă înapoi de către președintele parlamentului spre reexaminare. Dacă va fi adoptată din nou de

către parlament în forma sa originală, legea privind darea în plată poate genera un risc sistemic pentru întregul sector bancar, cu riscuri pentru stabilitatea sectorului financiar și cu implicații asupra întregii economii.

- **O politică bugetară expansionistă într-un mediu de creștere puternică reprezintă o sursă de îngrijorare.** Creșterea economică puternică din 2015 a fost consolidată prin reduceri fiscale și creșteri salariale în sectorul public. Acestea au fost hotărâte în mod ad-hoc și au fost aprobate în afara procesului bugetar, fără a se prevedea finanțarea lor, conform legislației naționale. Noi măsuri bugetare expansioniste au intrat în vigoare din ianuarie 2016, mai multe fiind planificate pentru anul 2017. Se estimează că deficitul finanțelor publice va crește de peste trei ori ca procent din PIB în numai doi ani. Acest lucru subminează consolidarea bugetară care a fost realizată treptat în ultimii ani și indică faptul că nu s-a aplicat în mod eficace cadrul bugetar pentru a se asigura sustenabilitatea finanțelor publice. În același timp, creșterea potențială este limitată de planificarea și coordonarea inefficientă a investițiilor publice, de cea mai scăzută rată de absorbție a fondurilor UE, de un mediu de afaceri nefavorabil, de o intensitate scăzută a cercetării și dezvoltării și de reforme structurale prelungite, inclusiv în ceea ce privește întreprinderile de stat. Expansiunea bugetară, care stimulează în primul rând consumul intern în contextul unei creșteri economice deja solide, fără luarea unor măsuri suplimentare ce vizează oferta, ar putea antrena noi dezechilibre interne și externe.

Alte aspecte economice cruciale analizate în cadrul prezentului raport care semnaleză existența unor provocări specifice pentru economia României sunt următoarele:

- **Eficacitatea și eficiența administrației publice sunt limitate, iar mediul de afaceri s-a îmbunătățit foarte puțin.** Gestionarea inconsecventă a resurselor umane și financiare diminuează capacitatea administrației publice de a elabora și de a pune în aplicare politicile în mod strategic și coordonat. În pofida faptului că au fost întreprinse măsuri importante de combatere a corupției, acest fenomen

reprezintă în continuare o problemă sistemică. Independența sistemului judiciar și respectarea hotărârilor judecătorești se confruntă în continuare cu provocări. Complexitatea procedurilor administrative, volatilitatea politicilor fiscale și utilizarea pe scară largă a ordonanțelor de urgență ale guvernului creează incertitudine și îngreunează adoptarea deciziilor în materie de investiții. Accesul întreprinderilor mici și mijlocii la finanțare rămâne limitat. Rata mare de evaziune fiscală și munca fără forme legale reduc veniturile fiscale și denaturează economia. În ciuda faptului că s-au înregistrat unele progrese, sistemul de achiziții publice este în continuare inefficient.

- **Condițiile de pe piața muncii au fost prielnice, însă persistă probleme de natură structurală.** Rata șomajului este scăzută, iar rata ocupării forței de muncă a crescut, deși se situează încă sub media UE. Instituțiile de pe piața muncii, inclusiv dialogul social și serviciul public pentru ocuparea forței de muncă, nu funcționează în mod corespunzător. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă nu oferă încă servicii adaptate și personalizate, nici celor aflați în căutarea unui loc de muncă și nici angajatorilor. Grupurile vulnerabile au un acces limitat la piața forței de muncă. Procentul de tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare se situează peste media UE, iar măsurile de sensibilizare adaptate menite să îi ajute să intre pe piața forței de muncă rămân limitate. Rata de părăsire timpurie a școlii este ridicată, în special în cazul romilor și al populației rurale. Programele de prevenire și de remediere sunt limitate. În ceea ce privește educația și formarea profesională, există în continuare probleme în materie de calitate, iar participarea la programele educaționale destinate adulților este foarte scăzută.
- **Eficacitatea sistemului de protecție socială și a sistemului de sănătate este limitată.** Nivelul sărăciei și al excluziunii sociale este printre cele mai ridicate din Uniunea Europeană, în special în rândul copiilor și al romilor. Transferurile sociale au un impact limitat asupra reducerii sărăciei, iar prestarea de

serviciu social este insuficient. Gradul scăzut de adecvare a prestațiilor sociale este obstrucționat și de lipsa unui mecanism de ajustare coerent. Progresele înregistrate în ceea ce privește activarea și integrarea pe piața muncii a beneficiarilor de asistență socială au fost limitate. Nu s-a reușit încă egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și pentru femei. Rezultatele în materie de sănătate rămân nesatisfăcătoare, ca urmare a accesului limitat la serviciile de asistență medicală, a utilizării ineficiente a resurselor publice și a corupției larg răspândite. Plățile informale reprezintă o practică răspândită și există o dependență excesivă de serviciile medicale spitalicești.

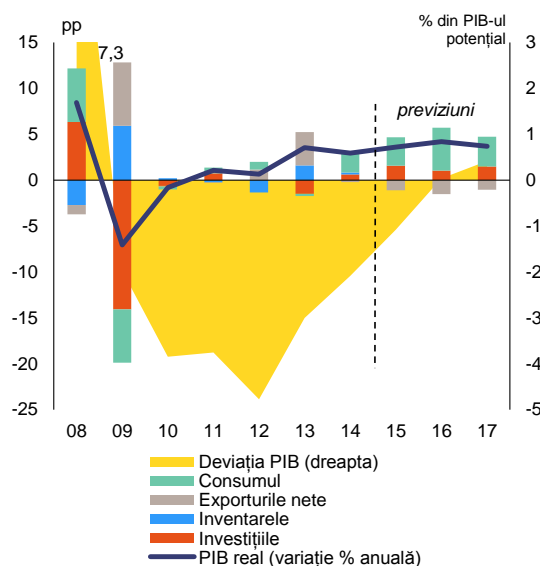
- **Zonele rurale se confruntă cu provocări specifice, cum ar fi utilizarea foarte deficitară a capitalului uman și existența unor „insule” de sărăcie și de excluziune socială adânc înrădăcinate.** Agricultura, care este ocupația tipică în zonele rurale, reprezintă 29 % din totalul locurilor de muncă din România, însă numai 5 % din PIB. O mare parte din forța de muncă rurală lucrează în agricultura de subzistență sau de semisubzistență, asociată cu munca informală sau cu munca familială neremunerată, cu o productivitate scăzută și cu sărăcia. Zonele rurale se confruntă cu o multitudine de dificultăți legate de educație, sănătate, incluziune socială, infrastructura de bază, diversificarea locurilor de muncă, emigrație și îmbătrânirea populației.

1. CONTEXT: SITUAȚIA ECONOMICĂ ȘI PERSPECTIVE

Creșterea reală și cea potențială

Creșterea economică a României este printre cele mai ridicate din UE și se preconizează că aceasta se va menține peste potențial în 2016 și în 2017. Creșterea a fost robustă începând cu 2013, fiind determinată de (i) exporturi puternice ca urmare a unor recolte îmbelșugate și a unei producții industriale masive în 2013 și în 2014, precum și de (ii) redresarea treptată, începând din 2014, a cererii interne. Se estimează că PIB-ul real a crescut cu 3,6 % în 2015 datorită creșterii consumului și a redresării investițiilor. Se preconizează că ritmul de creștere se va intensifica pentru a atinge 4,2 % în 2016, ca răspuns la stimulentele fiscale semnificative, inclusiv reduceri fiscale și creșterea salariului minim și a salariilor din sectorul public. Se estimează că se va înregistra o moderare relativă în ceea ce privește creșterea economică, aceasta urmând să se situeze la 3,7 % în 2017, dar va rămâne în continuare peste potențialul său (a se vedea graficul 1.1).

Graficul 1.1: Creșterea PIB-ului real și contribuții, deviația PIB-ului

Sursa: Comisia Europeană

Consumul privat se accelerează, stimulând creșterea puternică a importurilor. Se preconizează că, în 2015, consumul privat a crescut cu 4,8 %, pe fondul creșterii veniturilor disponibile în urma reducerii taxei pe valoarea adăugată (TVA) pentru produsele alimentare, al

creșterii solide a salariilor și al inflației scăzute. Se estimează că în 2016 creșterea consumului privat se va accelera, după reducerea cu 4 puncte procentuale a cotei standard de TVA. O creștere viguroasă a consumului este reflectată într-o contribuție negativă a exporturilor nete la creștere, estimată la -1,1 puncte procentuale pentru 2015. Se preconizează că în 2016 și în 2017 contribuția exporturilor nete la creșterea economică va rămâne negativă.

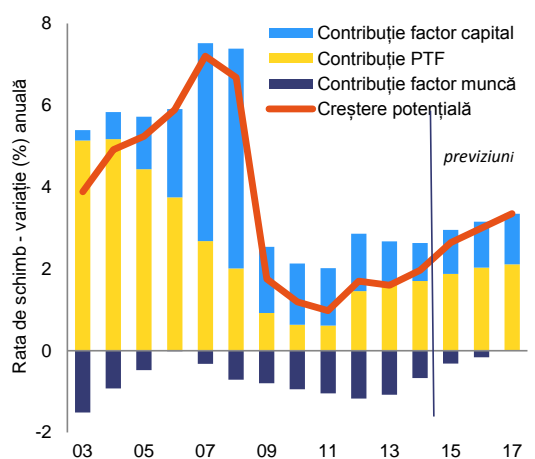
Investițiile s-au redresat în urma scăderii din 2013 și se așteaptă ca acestea să susțină rate ridicate de creștere până în 2017. Se estimează că investițiile au crescut cu 6,5 % în 2015. Construirea de locuințe a cunoscut o revigorare, fiind susținută de costuri ale creditului mai scăzute, de schema de garanții de stat intitulată „Prima casă” destinată achiziționării primei locuințe, precum și de creșterea încrederii investitorilor datorită unor perspective de creștere economică solidă. Se preconizează că investițiile private vor continua să crească în 2016 și în 2017, deși într-un ritm mai lent decât în 2015. Investițiile publice au atins un nivel record în 2015, însă rata creșterii urmează să se diminueze în 2016 și 2017. Acest lucru se explică, în principal, prin absorbția fondurilor UE, care se preconizează că va scădea odată cu sfârșitul perioadei de programare 2007-2013, deși punerea în aplicare a programelor pentru perioada 2014-2020 abia a început.

Economia României se apropie de un moment de răscruce în privința ciclului său economic, preconizându-se încheierea deviației PIB-ului și înregistrarea de valori pozitive. Odată cu declanșarea crizei, creșterea potențială s-a micșorat, iar deviația PIB-ului a scăzut brusc de la valoarea estimată de 7½ % în 2008 la -2 % în 2009. Deviația PIB-ului a atins nivelul minim de -5 % în 2012. Aceasta a început să scadă în 2013, întrucât creșterea efectivă a PIB-ului a depășit creșterea potențială a producției. Se estimează că deviația PIB-ului se va încheia în 2016 (graficul 1.1), însă va rămâne sub control, la un nivel situat sub 1 % până în 2017. Aceasta se situează încă la un nivel net inferior decalajului dintre producția efectivă și cea potențială în anii anteriori crizei. Cu toate acestea, politicile bugetare expansioniste prociclice adoptate în acest stadiu al ciclului economic, astfel cum au fost puse în aplicare cu modificările aduse Codului fiscal, ar

putea iniția acumularea unei cereri excesive și a unor riscuri de supraîncălzire a economiei dacă nu sunt însoțite de măsuri corespunzătoare care vizează oferta pentru consolidarea productivității și a competitivității (a se vedea secțiunea 2.3).

Estimările creșterii potențiale arată că revenirea la ratele de creștere din perioada anterioară crizei este improbabilă. Creșterea potențială este estimată la 2,6 % în 2015, comparativ cu o medie de 3,5 % în perioada 1996-2008 și de 6,0 % în cei cinci ani anteriori crizei (graficul 1.2). Se așteaptă ca creșterea potențială să sporească treptat, înainte de a se stabiliza cu puțin deasupra nivelului de 3 % pe termen mediu, fiind determinată în principal de investiții și de productivitatea totală a factorilor. Se preconizează că productivitatea totală a factorilor va cunoaște o îmbunătățire lentă, în timp ce contribuția investițiilor la creșterea potențială și la competitivitatea globală a României este îngrădită de existența unor ineficiențe și a unor întâzieri în domeniul investițiilor publice, a lipsei de priorizare a proiectelor în materie de investiții și a ratei scăzute de absorbție a fondurilor structurale ale UE (a se vedea secțiunea 2.3). Contribuția forței de muncă la creștere este, în linii mari, neutră.

Graficul 1.2: Componentele creșterii potențiale

Sursa: Comisia Europeană

Balanța contului curent s-a îmbunătățit substanțial de la începutul crizei, în 2008. După atingerea unei valori de -12,7 % din PIB în 2007, deficitul de cont curent a scăzut în mod semnificativ în două etape: un progres considerabil

înregistrat în 2009, datorat, în principal, unei rate mai scăzute a importurilor, precum și o altă îmbunătățire constatată în perioada 2012-2014. Această a doua etapă a avut o sferă mai amplă, fiind determinată simultan de creșterea exporturilor, de importuri stabile și de o scădere a deficitului în ceea ce privește veniturile primare. Se estimează că, în 2015, contul curent al României a înregistrat o scădere, ajungând la circa 1 % din PIB. Se preconizează că deficitul de cont curent va cunoaște o ușoară creștere în 2016 și 2017, reflectând deteriorarea balanței comerciale determinată de creșterea importurilor. Se preconizează însă în continuare că acesta va rămâne sub control, situându-se la 3 % din PIB.

În ciuda evoluțiilor pozitive recente, pot apărea provocări pe termen mediu în sectorul extern.

Se preconizează că creșterea importurilor va rămâne puternică, fiind impulsivă de un consum robust. Se estimează că exporturile vor crește moderat, ca urmare a încetinirii ritmului schimburilor comerciale mondiale și a creșterii moderate preconizate în mai multe state membre ale UE, care sunt principalii parteneri comerciali ai României. Balanța comercială negativă presupune o înrăutățire a contului curent și, prin urmare, și o nevoie oarecum mai ridicată de finanțare externă.

Poziția investițională internațională netă (PIIN) negativă semnificativă s-a îmbunătățit începând din 2012 și se estimează că își va păstra această tendință în următorii ani. Principalii factori determinanți ai acestei îmbunătățiri au fost o creștere puternică a PIB-ului nominal și o reducere a deficitelor de cont curent. În viitor, poziția investițională internațională netă ar trebui să se îmbunătățească în continuare. Aceasta rămâne totuși sensibilă la șocurile macroeconomice.

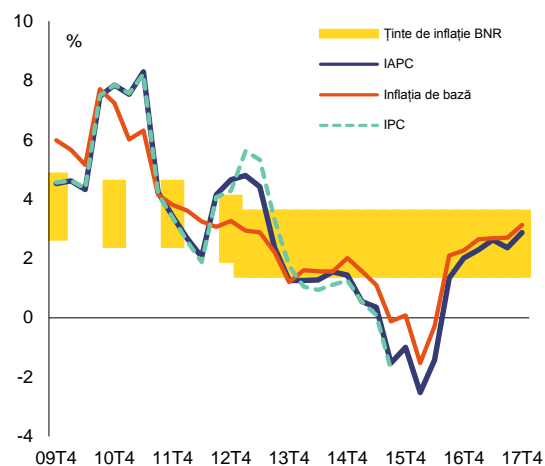
Evoluțiile prețurilor

Inflația a scăzut în ultimii ani, atingând niveluri minime istorice în 2015. Rata medie anuală a inflației s-a aflat pe o traiectorie descendentă începând din 2013, ca urmare a recoltelor îmbelșugate (în 2013 și în 2014), a scăderii prețurilor petrolului la nivel mondial și a unor reduceri consecutive ale cotelor de TVA pentru diferite categorii de produse și servicii. În 2015, inflația a devenit negativă în urma reducerii cotei de TVA pentru toate produsele alimentare și băuturile nealcoolice de la 24 % la 9 % începând

cu 1 iunie (graficul 1.3). În august 2015, inflația a înregistrat un minim istoric de -1,7 % (calculat de la an la an), situându-se la sfârșitul anului 2015 la o medie anuală de -0,4 %. În același timp, indicele armonizat al prețurilor de consum la taxe constante, excluzând energia și prețurile volatile ale produselor alimentare, s-a dublat pe parcursul anului 2015, indicând o creștere a presiunii asupra prețurilor.

Se preconizează că, până în 2017, inflația va reveni la nivelul-țintă stabilit de banca centrală (2,5 % ± 1 punct procentual). Este posibil ca presiunile inflaționiste să devină mai puternice în 2016, odată cu creșterea cererii interne și cu majorarea salariului minim, începând cu luna mai. Reducerea cotei standard de TVA cu 4 puncte procentuale din ianuarie 2016 evoluează încă în direcția opusă și se preconizează că inflația medie anuală va rămâne negativă (-0,2 %). Cu toate acestea, se preconizează că deviația PIB-ului se va încheia în cea de a doua jumătate a anului 2016, iar impactul reducerilor de TVA urmează să se atenueze până la sfârșitul anului. Prin urmare, în pofida reducerii suplimentare cu 1 punct procentual a TVA-ului, prevăzută pentru luna ianuarie 2017, se estimează că rata medie anuală a inflației va atinge 2,5 % în 2017.

Graficul 1.3: **Inflația**

Sursa: Comisia Europeană

Evoluțiile de pe piața muncii

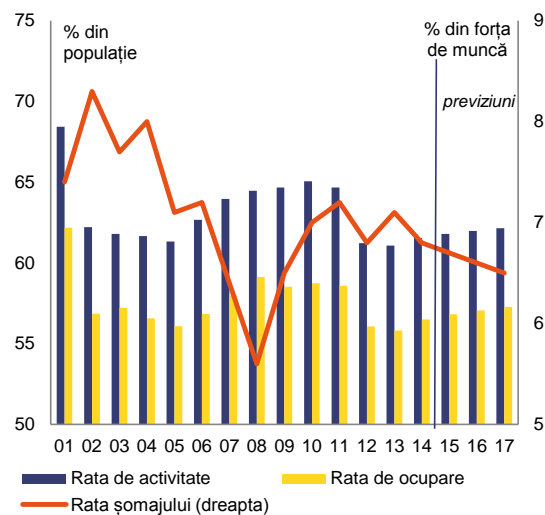
Piața muncii este stabilă și se prevede o îmbunătățire treptată a acesteia. Rata șomajului a rămas, în linii mari, stabilă, situându-se la

6,7 % în 2015, dar se estimează că aceasta va scădea la 6,5 % în 2017. Rata scăzută a șomajului trebuie să fie privită în contextul scăderii continue a numărului de persoane în vârstă de muncă din cauza îmbătrânirii populației și a emigrației nete. Se preconizează că ocuparea forței de muncă va crește în 2016 și 2017, alături de o creștere economică susținută. Se estimează că în 2016 și în 2017 se va înregistra o creștere semnificativă a costurilor unitare nominale ale muncii, pe fondul accelerării creșterii salariilor⁽¹⁾, în condițiile în care se preconizează o restrângere a pieței forței de muncă. Reducerea din 2014 a contribuției la asigurările sociale a sprijinit limitarea, până acum, a costurilor unitare ale muncii, însă creșterile salariale pot să depășească, în viitor, productivitatea muncii.

În ciuda creșterii ocupării forței de muncă, în special în sectoarele cu o mare valoare adăugată, persistă probleme structurale pe piața forței de muncă. Rata ocupării forței de muncă a crescut în ultimii ani, însă aceasta este mai mică decât media UE. Ponderele tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare este de 17 % din populație, ceea ce este cu mult peste media UE, care este de 12 %. Persistă dificultăți în ceea ce privește creșterea nivelului mediu de calificare a forței de muncă, abordarea problemei pe care o reprezintă rata ridicată a părăsirii timpurii a școlii și consolidarea capacității instituțiilor de pe piața muncii. Piața forței de muncă și provocările sociale sunt interconectate și există mari decalaje între zonele rurale și cele urbane. România se confruntă cu riscuri foarte ridicate de sărăcie, de excludiune socială și de inegalități în materie de venituri. Toți acești factori frânează potențialul de creștere al economiei (a se vedea secțiunile 3.2 și 3.3).

(1) Salariile medii brute au crescut cu 13,3 % în decembrie 2015 (calculate de la an la an) și cu 8,4 % în 2015, comparativ cu anul precedent. Sursa: INS.

Graficul 1.4: Indicatoari-cheie privind ocuparea forței de muncă

Vârsta 15-74 de ani
Sursa: Comisia Europeană

Finanțele publice

De la momentul culminant al crizei, dezechilibrele bugetare s-au atenuat treptat. În 2009, deficitul bugetar a atins 9 % din PIB. Cu sprijinul măsurilor puse în aplicare în cadrul a trei programe consecutive de asistență financiară UE/FMI, deficitul bugetar s-a redus progresiv, iar în 2014, România și-a atins obiectivul bugetar pe termen mediu, și anume un deficit de 1 % din PIB în termeni structurali. Acest lucru s-a întâmplat cu un an mai devreme decât fusese planificat. În 2015, o creștere economică puternică și o mai bună respectare a obligațiilor fiscale au contribuit la realizarea unor venituri ridicate. În același timp, economiile provenite din investiții publice fortuit scăzute și dintr-o cofinanțare mai redusă a proiectelor finanțate de UE, comparativ cu bugetul, au antrenat cheltuieli mai reduse. În consecință, se estimează că în 2015 deficitul bugetar a atins 1,1 % din PIB în termeni nominali ⁽²⁾ și 1 % din PIB în termeni structurali și, prin urmare, a rămas la nivelul obiectivului bugetar pe termen mediu.

Începând cu a doua jumătate a anului 2014, semnele unei relaxări fiscale devin din ce în ce mai vizibile. O reducere cu 5 puncte procentuale a contribuțiilor la asigurările sociale a fost pusă în aplicare începând cu octombrie 2014, iar reducerea

(2) În termenii Sistemului european de conturi (SEC).

cotei de TVA la produse alimentare și dublarea alocațiilor pentru copii au fost puse în aplicare de la jumătatea anului 2015. În a doua jumătate a anului 2015, au fost adoptate măsuri ad-hoc suplimentare cu efect de creștere a deficitului, inclusiv reducerea, în două etape, a cotei standard de TVA de la 24 % la 19 %, precum și cheltuieli suplimentare, cum ar fi creșterile salariale sectoriale și creșterea salariilor din sectorul public (a se vedea secțiunea 2.3). Prin urmare, se preconizează că deficitul global va crește la 3,0 % din PIB în 2016 și la 3,8 % din PIB în 2017 (graficul 1.5). Așadar, se preconizează că deficitul structural se va abate de la obiectivul pe termen mediu al României cu 2 % din PIB în 2016 și cu 3 % din PIB în 2017, în ipoteza în care nu vor mai exista alte schimbări în materie de politică. Se estimează că datoria publică va crește treptat, la peste 40 % din PIB până în 2017 și la peste 60 % până în 2026 ⁽³⁾.

În pofida evoluțiilor recente de pe piața mondială, condițiile de finanțare au fost, în general, stabile și favorabile. În 2009, România a pierdut accesul la piețele financiare internaționale, necesitând asistență financiară din partea UE/FMI. Aceasta a redobândit rapid accesul pe piață și, începând cu anul 2011, a fost în măsură să își finanțeze pe deplin deficitul și datoria pe piețele financiare. Randamentele obligațiunilor suverane au scăzut în mod constant pe parcursul anilor 2014 și 2015. Ajustarea fiscală a redus cerințele de finanțare, iar profilul de rambursare viitoare pare favorabil, deși există riscuri care rezultă din perspectivele bugetare.

Veniturile fiscale sunt relativ scăzute, însă componenta acestora este, în ansamblu, favorabilă creșterii. Dintre țările cu caracteristici similare, dar și la nivelul întregii UE, România are cea mai scăzută pondere din PIB a veniturilor fiscale (graficul 1.6). În 2014, taxele și impozitele indirecte s-au situat cu mult peste media UE⁽⁴⁾, în timp ce nivelul impozitării directe a fost net inferior mediei UE⁽⁵⁾. Cu toate acestea, colectarea

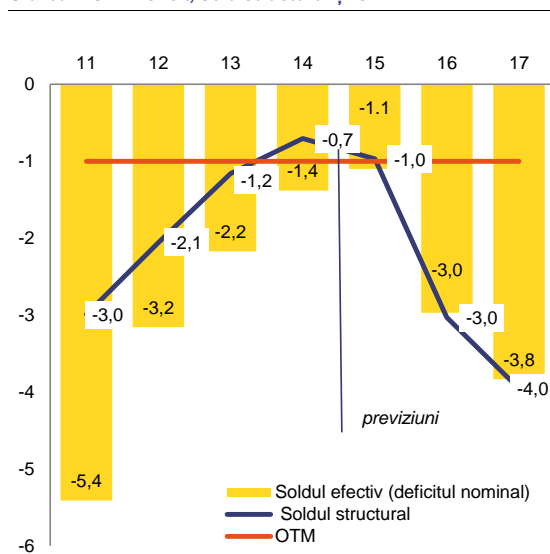
(3) Comisia Europeană (2015), *Fiscal Sustainability Report 2015* („Raportul din 2015 privind sustenabilitatea finanțelor publice”): http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/ceip/pdf/ip018_en.pdf

(4) 46,6 % din veniturile fiscale totale, față de media UE, de 34,0 %, (sursă: Eurostat).

(5) 22,4 % din veniturile fiscale totale, față de media UE, de 32,7 %, (sursă: Eurostat).

impozitelor continuă să fie nesatisfăcătoare. Deficitul de încasare a TVA-ului ⁽⁶⁾, care a atins 41 % în 2013, a fost cel mai ridicat din UE. Date mai recente sugerează îmbunătățirea colectării impozitelor, reflectând, de asemenea, impactul măsurilor luate în cadrul programelor de asistență financiară.

Graficul 1.5: Deficit, sold structural și OTM

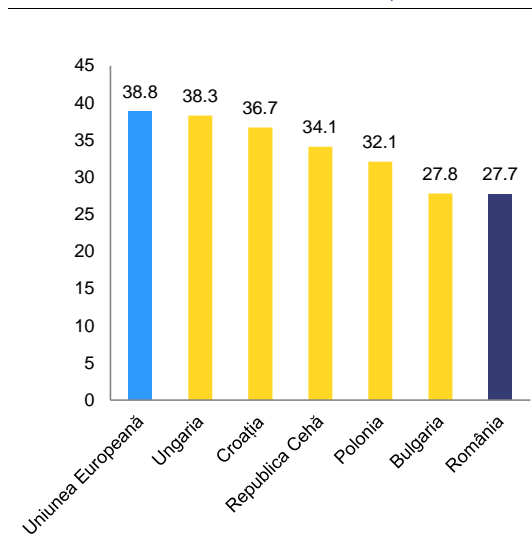

Sursa: Comisia Europeană

⁽⁶⁾ Deficitul de încasare a TVA-ului reprezintă diferența dintre obligațiile fiscale teoretice și veniturile efective colectate. Cel mai recent studiu disponibil referitor la deficitul de încasare a TVA-ului în statele membre ale UE poate fi consultat la următoarea adresă:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/studies/vat_gap2013.pdf

Graficul 1.6: Venituri fiscale* ca % din PIB, 2014

(*). Acestea includ veniturile totale obținute din taxe și impozite, precum și contribuțiile obligatorii la asigurările sociale
Sursa: Comisia Europeană

Procesul bugetar suferă adesea de lipsa unei planificări și a unei direcționări adecvate. Deciziile și prioritățile în materie de cheltuieli pot fi modificate relativ ușor pe parcursul exercițiului bugetar. Sumele alocate cu titlu de cheltuieli pentru investiții publice sunt adesea utilizate doar parțial. Alte resurse de finanțare a investițiilor, cum ar fi fondurile UE, sunt insuficient exploatate. Absorbția fondurilor structurale și de coeziune a fost de 63,3 % în 2015, situându-se la cel mai scăzut nivel din UE, în timp ce Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală a avut o rată de absorbție de 82,3 % (tabelul 1.1). S-au luat decizii privind reintroducerea drepturilor speciale la pensie și majorarea salariilor din sectorul public, fără a se fi înregistrat progrese în direcția punerii în aplicare a unei grile salariale unificate (a se vedea secțiunile 2.3 și 3.1).

Tabelul 1.1 Absorbția fondurilor UE (programul aferent perioadei 2007-2013)

Data	FEADR	% din totalul FEADR	FSC	% din totalul FSC	Total general	% din total
Dec 2010	1436	17,7%	368	1,9%	1804	6,6%
Dec 2011	2683	33,0%	1066	5,6%	3749	13,8%
Dec 2012	3538	43,5%	2204	11,6%	5742	21,1%
Dec 2013	4884	60,1%	6430	33,7%	11314	41,6%
Dec 2014	6160	75,8%	9954	52,2%	16114	59,3%
Dec 2015	6687	82,3%	12065	63,3%	18752	69,0%

Legendă

FEADR: Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală

FSC: fondurile structurale și de coeziune

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, România**Sectorul financiar**

Intermedierea financiară continuă să fie dominată de instituțiile de credit. Conform datelor prezentate pentru sfârșitul anului 2014, instituțiile de credit dețin cea mai mare parte a activelor sistemului financiar (aproximativ 78 %), devansând cu mult fondurile de investiții (8 %), fondurile de pensii private (3,7 %) și societățile de asigurare (3,5 %). În timp ce fondurile de investiții și fondurile de pensii private și-au extins activitățile, sectorul asigurărilor s-a confruntat cu evoluții nefavorabile, care au fost mai accentuate de la începutul anului 2014.

Rezistența globală a sectorului bancar a continuat să se îmbunătățească în 2015. Adecvarea capitalului la nivel de sistem a crescut la 18,7 % în septembrie 2015, de la 17,6 % la sfârșitul anului 2014. Rata fondurilor proprii de nivel 1 de bază a crescut cu aproximativ 1,8 puncte procentuale în primele nouă luni ale anului 2015, ajungând la 16,3 %. Creditele neperformante s-au aflat în continuare pe o traiectorie descendentă. Rata de acoperire a creditelor neperformante a rămas la un nivel încurajator, puțin sub 70 % la sfârșitul lunii septembrie 2015. Profitabilitatea sectorului bancar, care a fost puternic afectată de curățarea bilanțurilor băncilor efectuată în 2014, a revenit la valori pozitive în 2015.

Evoluțiile recente indică scăderea în continuare a ponderii împrumuturilor în monedă străină în portofoliile băncilor. Ponderea împrumuturilor în monedă străină din totalul împrumuturilor acordate sectorului privat a scăzut de la circa 58 % în iunie 2014 la 52,4 % în iunie 2015. În pofida scăderii ponderii noilor împrumuturi acordate în monedă străină din totalul împrumuturilor, volumul restant reprezintă în continuare o provocare. Împrumuturile în monedă străină acordate gospodăriilor și întreprinderilor continuă să aibă un nivel de depreciere mai ridicat în comparație cu împrumuturile în monedă locală.

Întrucât indicatorii bancari prudențiali au fost consolidați începând din 2014, recente evoluții legislative ar putea exercita presiuni asupra sectorului bancar și asupra stabilității financiare. Sectorul bancar rămâne vulnerabil la mai multe inițiative legislative care au un impact negativ nejustificat (a se vedea secțiunea 2.2). Forma actuală a legii privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite ar putea șubrezii disciplina de plată, ar putea influența activitatea de creditare și ar putea reprezenta o provocare pentru stabilitatea financiară. În plus, punerea în aplicare a legii privind clauzele abuzive din contractele de credit, în cazul în care nu este asigurată uniformizarea jurisprudenței instanțelor, reprezintă un alt aspect vulnerabil.

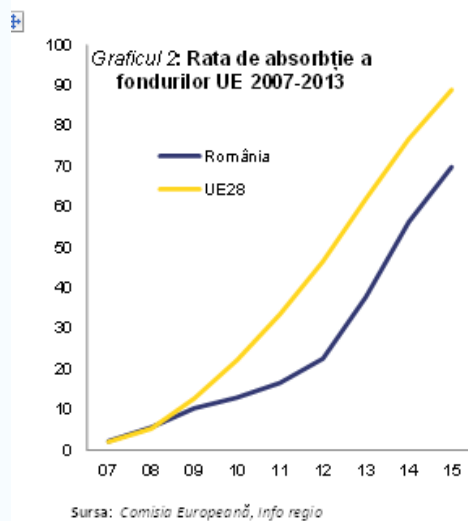
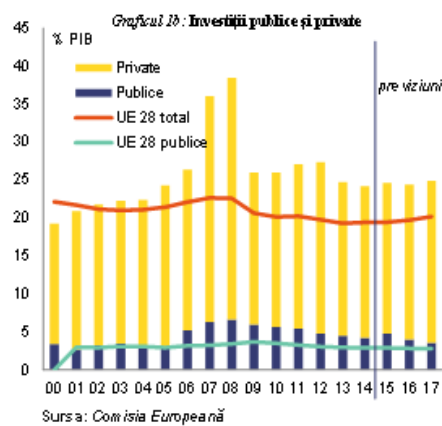
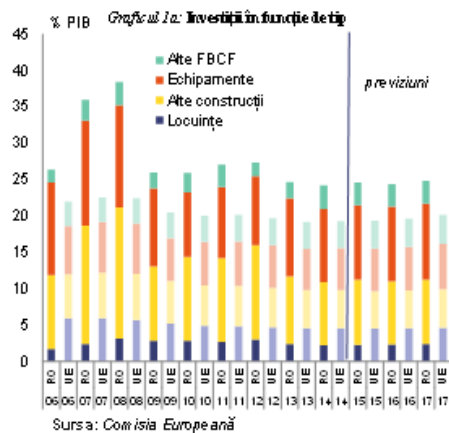
Riscuri macroeconomice

Riscurile macroeconomice prezintă o tendință descrescătoare. Un risc major de înregistrare a unei tendințe descendente a evoluțiilor macroeconomice este eventuala punere în aplicare a legii privind darea în plată, în forma sa actuală. Astfel cum a fost aprobată inițial de parlament, legea reprezintă o provocare serioasă la adresa stabilității sectorului bancar și ar putea avea un impact negativ asupra cererii interne, precum și asupra încrederii consumatorilor și a investitorilor. Politicile bugetare expansioniste într-un mediu caracterizat de o creștere economică puternică sporesc riscurile pe termen mediu aferente unei creșteri dezechilibrate și ar putea conduce la noi dezechilibre interne și externe. Există o tendință ascendentă a riscurilor asociate cu o absorbție peste așteptări a fondurilor UE și cu un efect multiplicator mai mare decât cel estimat generat de stimulentele fiscale.

Caseta 1.1: Provocări legate de investiții

Secțiunea 1. Perspective macroeconomice

Investițiile (măsurate ca formare brută de capital fix) nu s-au redresat încă în întregime în urma crizei. În 2009, odată cu izbucnirea crizei, investițiile au cunoscut o ajustare puternică în raport cu cei doi ani precedenți, care au fost caracterizați de o creștere foarte viguroasă. Redresarea ulterioară modestă s-a întrerupt în 2013, când investițiile s-au redus la 23 % din PIB din cauza (i) scăderii înregistrate în sectorul construcțiilor de locuințe, ca o consecință a presiunilor ridicate exercitate asupra gospodăriilor pentru reducerea datoriilor lor, (ii) a gradului scăzut de încredere a investitorilor și (iii) a reducerii cheltuielilor publice de capital. În pofida acestei scăderi, investițiile au rămas peste nivelul observat cu zece ani în urmă și peste media UE (graficul 1 b). Rata de creștere a investițiilor s-a intensificat din nou, atingând 6,5 % în 2015, și se preconizează că aceasta va continua să crească, deși într-un ritm mai lent, și în anii 2016 și 2017. Sectorul privat este principala forță motrice, în timp ce investițiile publice se confruntă în continuare cu provocări considerabile. Printre principalele domenii care atrag investiții se numără sectorul construcțiilor, al utilajelor și al echipamentelor de transport, în timp ce investițiile legate de tehnologie și de inovare rămân limitate. Investițiile în echipamente s-au situat, în medie, la 11 % din PIB în perioada 2000-2014 (graficul 1 a).

Investițiile publice (20 % din investițiile totale sau 4 % din PIB) sunt obstrucționate de deficiențele existente la nivelul gestionării, de instabilitatea gradului de prioritate acordat și de dificultățile în materie de absorbție a fondurilor UE. În România, gradul de absorbție a fondurilor structurale este cel mai scăzut din UE (graficul 2). În decembrie 2015, acesta s-a situat la aproape 70 % din cuantumul total disponibil pentru România în perioada de programare 2007-2013. Deficiențele existente la nivelul gestionării investițiilor publice (a se vedea secțiunea 2.3) și lipsa unei planificări pe termen lung duc, de asemenea, la o rezervă insuficientă de proiecte pentru perioada 2014-2020. În pofida utilizării insuficiente a fondurilor UE, prioritizarea deficitară conduce la o rată ridicată de proiecte finanțate la nivel național, chiar dacă proiectele de investiții finanțate la nivel național care nu beneficiază de cofinanțare din partea UE nu sunt, de cele mai multe ori, pregătite temeinic, nu au o justificare economică și nu dispun de finanțare constantă.

(Se continuă pe pagina următoare)

Casetă (continuare)

Secțiunea 2. Evaluarea barierei din calea investițiilor și reformele în curs

În ciuda unor progrese înregistrate, obstacolele din calea investițiilor persistă în domeniile-cheie¹.

Ineficiența administrației publice, alături de fenomenul răspândit al corupției, subminează furnizarea de servicii și limitează capacitatea României de a pune în aplicare reforme structurale și de a valorifica fondurile UE. Întârzierile recurente în reformarea administrației publice frânează investițiile publice și private. Structura organizațională instabilă a administrației publice și slaba capacitate administrativă reduc capacitatea instituțiilor publice de a elabora și de a pune în aplicare politici în mod coordonat și strategic (a se vedea secțiunea 3.1). Bilanțul instituțiilor judiciare în materie de combatere a corupției la nivel înalt este impresionant. Cu toate acestea, corupția este prezentă încă în multe sectoare economice și implică funcționari numiți și aleși de la toate nivelurile de guvernare, precum și funcționari publici și angajați ai instituțiilor publice. Această situație are un impact de anvergură asupra unui mediu stabil și favorabil pentru întreprinderi și asupra capacității administrației de a elabora și de a urmări o strategie pe termen mediu destinată investițiilor și mediului de afaceri.

Întreprinderile se confruntă în continuare cu proceduri birocratice și cu insecuritate juridică. Conform studiului din 2016 care analizează în ce măsură există un climat favorabil afacerilor („Ease of Doing Business”), elaborat de Banca Mondială, România s-a situat pe locul 37, recunoscându-se astfel îmbunătățirile în materie de administrare fiscală. Progresele realizate în alte domenii au fost mult mai puțin impresionante. România se situează pe locul 133 din 189 de economii în ceea ce privește facilitatea cu care întreprinderile obțin energie electrică și pe locul 105 în ceea ce privește eliberarea autorizațiilor de construire. Procedurile în materie de export, de executare a contractelor și de eliberare a licențelor și a autorizațiilor de construire sunt complexe. Soluționarea cazurilor de insolvență necesită un proces de lungă durată. Caracterul imprevizibil al procesului de acordare a autorizațiilor și taxele ridicate impuse de autoritățile locale împiedică dezvoltarea rețelelor în bandă largă de mare viteză. Modificările frecvente aduse legislației fiscale și altor tipuri de legislație ce vizează întreprinderile reprezintă o sursă suplimentară de insecuritate pentru investitori. Când va fi pus în aplicare, noul concept privind planificarea strategică și luarea deciziilor de reglementare bazate pe date concrete poate contribui la îmbunătățirea mediului de afaceri printr-o mai mare previzibilitate și coordonare a măsurilor întreprinse de autoritățile publice.

Rămân în continuare preocupări în ceea ce privește previzibilitatea și executarea hotărârilor judecătorești. În pofida punerii în aplicare a reformelor judiciare, efectele nu pot fi percepute încă în toate domeniile. Preocupările legate de volumul mare de muncă în instanțe, de previzibilitatea și de executarea corespunzătoare a hotărârilor judecătorești, precum și presiunile externe exercitate asupra sistemului judiciar au un impact negativ asupra investițiilor. Acești factori afectează în special deciziile referitoare la demararea unei activități economice în România, dar și deciziile de a reinvesti sau nu profitul.

Investițiile în infrastructură sunt ineficiente și insuficiente. Gestionarea investițiilor publice este afectată de lipsa de priorizare și coordonare (a se vedea secțiunea 2.3). Nu a fost aprobată nicio listă de proiecte prioritare în 2015 pentru a beneficia de Planul de investiții al Uniunii Europene. În ceea ce privește întreprinderile de stat, eficiența limitată a acestora și guvernanta lor netransparentă au împiedicat, de asemenea, dezvoltarea infrastructurilor de transport (rutier, feroviar, pe căile navigabile interioare) din întreaga țară și au deviat resursele de care ar fi putut beneficia întreprinderi mai eficiente. Investițiile au fost frânate, printre altele, din cauza lipsei de stabilitate și a fragmentării cadrului juridic în materie de achiziții publice, precum și din cauza corupției și a fraudei în domeniul achizițiilor publice. Directiva UE privind achizițiile publice, inclusiv dispozițiile referitoare la parteneriatele public-privat, au fost transpuse în legislația națională. Cu toate acestea, legislația secundară privind parteneriatele public-privat, precum și evoluțiile instituționale privind structurarea parteneriatelor public-privat și punerea în aplicare a etapelor inițiale ale acestora rămân esențiale.

Accesul la finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) este limitat ca urmare a unor constrângeri legate atât de ofertă, cât și de cerere. Accesul IMM-urilor la împrumuturi este îngreunat, deoarece acestea sunt percepute ca fiind riscante pentru bănci din cauza proporției lor ridicate de credite neperformante care le-au fost acordate. Nu există un cadru de reglementare adecvat, care să includă protecția investitorilor și a întreprinzătorilor, pentru surse alternative de finanțare. Legea privind investitorii providențiali - *Business Angels*, adoptată în aprilie 2015, reprezintă o excepție. Dezvoltarea piețelor financiare în conformitate cu cele ale țărilor cu caracteristici similare ar putea facilita accesul la finanțare. Planul de investiții al UE are potențialul de a îmbunătăți accesul la finanțare pentru IMM-uri, cu condiția ca platformele de investiții să se axeze pe sectoare de succes, cum ar fi TIC, sau pe proiecte majore, cum ar fi proiectul intitulat „Extreme Light Infrastructure”.

¹Challenges to Member States' Investment Environments („Provocări la adresa mediilor de investiții din statele membre”) SWD(2015) 400 final (http://ec.europa.eu/europe2020/challenges-to-member-states-investment-environments/index_ro.htm).

Caseta 1.2: Contribuția bugetului UE la schimbările structurale

România este un beneficiar major al fondurilor structurale și de investiții europene (fondurile ESI) și poate primi până la 31 de miliarde EUR pe parcursul perioadei 2014-2020. Aceasta echivalează cu 2,6 % din PIB pe an și cu 53 % din investițiile publice naționale preconizate în domeniile sprijinite prin fondurile ESI.

Au fost întreprinse o serie de reforme ca și condiționalități *ex ante* în domenii care vor beneficia de fonduri pentru a asigura succesul investițiilor. Încă nu s-au realizat reforme în domenii precum achizițiile publice, investițiile în asistența medicală, transportul feroviar, gestionarea deșeurilor și sectorul apei, ocuparea forței de muncă, incluziunea socială, educație și administrația publică, planurile de acțiune în aceste domenii urmând să fie finalizate până la sfârșitul anului 2016. În cazul în care condiționalitățile *ex ante* nu sunt îndeplinite până la sfârșitul anului 2016, Comisia poate suspenda plățile intermediare acordate priorităților programului în cauză.

Programarea acestor fonduri se axează pe prioritățile și provocările identificate în ultimii ani în contextul semestrului european și al recomandărilor specifice fiecărei țări. O serie de recomandări specifice fiecărei țări sunt direct relevante pentru fondurile ESI, inclusiv cele referitoare la consolidarea măsurilor active pe piața forței de muncă, integrarea romilor pe piața forței de muncă, creșterea ratei de școlarizare și scăderea ratei de părăsire timpurie a școlii, îmbunătățirea eficienței consumului de energie și a sectorului transporturilor, consolidarea sistemelor de gestionare și control al fondurilor UE, îmbunătățirea capacității de planificare strategică și soluționarea deficiențelor persistente în domeniul achizițiilor publice, printre altele. România va primi 106 milioane EUR din bugetul inițiativei „Locuri de muncă pentru tineri” (în corelare cu o sumă identică din Fondul social european) pentru a pune în aplicare măsuri destinate tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET), în conformitate cu recomandările specifice fiecărei țări în vederea sprijinirii tinerilor neînregistrați. Monitorizarea periodică a punerii în aplicare cuprinde raportarea, la mijlocul anului 2017, cu privire la contribuția fondurilor la obiectivele Strategiei Europa 2020 și progresele realizate în abordarea reformelor structurale relevante pentru valorificarea la maximum a finanțării acordate de UE [mai ales în domeniile sănătății, transportului feroviar, cercetării, dezvoltării și inovării (CDI), ocupării forței de muncă, educației și incluziunii sociale].

Finanțarea acordată în cadrul noului Fond european pentru investiții strategice (FEIS), al programului Orizont 2020, al Mecanismului pentru interconectarea Europei și al altor fonduri ale UE gestionate direct s-ar adăuga fondurilor ESI. În urma primelor rude de cereri de proiecte din cadrul Mecanismului pentru interconectarea Europei, România a semnat acorduri în valoare de 715 milioane EUR pentru proiecte de transport. Mai multe informații privind utilizarea fondurilor ESI în România pot fi consultate la adresa: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/RO>.

Tabelul 1.2 Principali indicatori economici, financiari și sociali

	2003-2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	previziuni		
									2015	2016	2017
PIB-ul real (variație de la an la an)	6,6	8,5	-7,1	-0,8	1,1	0,6	3,5	3,0	3,6	4,2	3,7
Consumul privat (variație de la an la an)	14,1	7,1	-10,1	1,0	0,8	1,2	0,7	3,8	4,8	6,8	4,5
Consumul public (variație de la an la an)	0,1	6,7	3,7	-4,9	0,6	0,4	-4,6	0,3	1,4	3,5	3,1
Formarea brută de capital fix (variație de la an la an)	21,3	17,6	-36,6	-2,4	2,9	0,1	-5,4	2,5	6,5	4,2	6,1
Exporturi de bunuri și servicii (variație de la an la an)	9,8	-3,2	-5,3	15,2	11,9	1,0	19,7	8,6	5,7	5,8	6,0
Importuri de bunuri și servicii (variație de la an la an)	21,2	0,2	-20,7	12,6	10,2	-1,8	8,8	8,9	8,3	9,2	8,1
Deviația PIB	4,4	7,4	-1,9	-3,9	-3,8	-4,8	-3,0	-2,0	-1,1	0,0	0,4
Creșterea potențială (variație de la an la an)	5,4	6,7	1,8	1,2	1,0	1,7	1,6	2,0	2,6	3,0	3,4
Contribuția la creșterea PIB											
Cererea internă (variație de la an la an)	13,5	12,2	-19,9	-0,9	1,4	0,9	-1,7	3,0	4,7	5,7	4,7
Inventare (variație de la an la an)	-1,1	-2,7	5,9	0,2	-0,2	-1,4	1,6	0,2	0,0	0,0	0,0
Exporturile nete (variație de la an la an)	-5,8	-1,0	6,9	-0,1	-0,1	1,1	3,6	-0,2	-1,1	-1,5	-1,0
Contribuție la creșterea potențială a PIB											
Totalul forței de muncă (ore) (variație de la an la an)	-0,6	-0,7	-0,8	-0,9	-1,0	-1,2	-1,1	-0,7	-0,3	-0,2	0,0
Acumularea de capital (variație de la an la an)	1,8	5,4	1,6	1,5	1,4	1,4	1,0	0,9	1,1	1,1	1,2
Productivitatea totală a factorilor (variație de la an la an)	4,2	2,0	0,9	0,6	0,6	1,5	1,7	1,7	1,9	2,0	2,1
Balanța contului curent (% din PIB), balanța de plăți	-9,4	-11,8	-4,8	-5,1	-4,9	-4,8	-1,1	-0,4	.	.	.
Balanța comercială (% din PIB), balanța de plăți	-10,6	-13,4	-6,7	-6,4	-5,8	-5,1	-0,8	-0,3	.	.	.
Condițiile de comercializare a bunurilor și serviciilor (variație de la an la an)	4,9	3,4	1,2	1,3	1,8	-1,2	1,0	1,5	1,4	1,0	0,4
Soldul contului de capital (% din PIB)	0,5	0,4	0,5	0,2	0,5	1,4	2,1	2,6	.	.	.
Poziția investițională internațională netă (% din PIB)	-38,0	-54,1	-64,1	-66,2	-68,5	-70,5	-62,6	-57,4	.	.	.
Datoria externă netă tranzacționabilă (% din PIB)1	-4,2*	-15,5*	-19,7*	-20,5*	-22,7*	-22,2*	-19,8	-15,7	.	.	.
Datoria externă brută tranzacționabilă (% din PIB)1	36,0	45,7	57,0	62,3	63,8	61,0	54,7	50,7	.	.	.
Rezultatele la export în raport cu fămile avansate (% variație pe parcursul a 5 ani)	84,0	113,6	83,7	65,9	63,7	25,8	24,7	29,85	.	.	.
Cota de piață a exporturilor, bunuri și servicii (variație de la an la an)	13,1	13,7	0,7	-0,5	6,6	-7,1	15,7	6,6	.	.	.
Fluxurile nete de ISD (% din PIB)	-6,4	-6,3	-2,8	-1,8	-1,3	-1,9	-2,0	-1,8	.	.	.
Rata de economisire a gospodăriilor (economile nete ca procentaj din venitul net disponibil)	-23,3	-14,3	-10,0	-13,6	-20,1	-27,2	6,7
Fluxul de credit privat (consolidat, % din PIB)	12,7	13,1	-1,7	0,8	2,8	0,3	-1,4	-2,4	.	.	.
Gradul de îndatorare a sectorului privat, consolidat (% din PIB) din care credite pentru gospodării, consolidate (% din PIB)	41,4	65,5	71,9	73,9	72,9	71,9	66,7	62,3	.	.	.
din care credite pentru societățile nefinanciare, consolidate (% din PIB)	10,6	21,0	22,2	22,5	21,5	20,6	19,2	18,1	.	.	.
din care credite pentru societățile nefinanciare, consolidate (% din PIB)	30,8	44,5	49,7	51,4	51,4	51,3	47,5	44,2	.	.	.
Întreprinderi, capacitatea netă de finanțare (+) sau necesarul net de finanțare (-) (% din PIB)	-2,8	-4,7	5,7	8,7	9,3	11,7	-1,5	15,7	13,7	13,0	11,8
Întreprinderi, excedentul brut de exploatare (% din PIB)	25,7	25,8	28,7	27,1	29,3	31,8	31,1	31,1	30,2	30,0	29,7
Gospodării, capacitatea netă de finanțare (+) sau necesarul net de finanțare (-) (% din PIB)	-4,0	-1,7	-0,5	-6,4	-7,7	-11,7	5,2	-11,7	-8,6	-7,4	-6,3
Indicele prețurilor locuințelor care au făcut obiectul deflației	.	.	-26,9	-14,0	-17,6	-10,6	-2,7	-3,6	.	.	.
Investiții rezidențiale (% din PIB)	1,9	3,1	2,9	2,9	2,7	3,1	2,4
Deflatorul PIB (variație de la an la an)	14,9	15,6	4,8	5,4	4,7	4,7	3,4	1,7	1,8	1,9	2,5
Indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC, variație de la an la an)	9,5	7,9	5,6	6,1	5,8	3,4	3,2	1,4	-0,4	-0,2	2,5
Remunerația nominală per salariat (variație de la an la an)	19,6	32,9	-2,2	1,9	-4,1	9,4	3,8	5,3	3,4	10,4	7,7
Productivitatea muncii (variație de la an la an)	6,4	6,8	-3,7	-0,8	1,9	7,5	3,9	2,1	.	.	.
Costurile unitare ale muncii (ULC, întreaga economie, variație de la an la an)	11,8	22,6	3,2	2,4	-5,8	3,5	-0,6	3,1	0,0	6,1	4,0
Costurile unitare reale ale muncii (variație de la an la an)	-2,6	6,0	-1,5	-2,9	-10,1	-1,2	-3,9	1,4	-1,8	4,1	1,5
Rata reală efectivă de schimb (ULC, variație de la an la an)	9,9	7,8	-13,0	1,0	-5,9	-5,2	0,6	2,1	-3,2	3,0	.
Rata reală efectivă de schimb (IAPC, variație de la an la an)	6,4	-5,2	-7,3	1,6	2,8	-6,1	3,9	1,4	-2,4	-1,5	0,2
Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă pentru o singură persoană care câștigă un salariu mediu (%)	27,2	27,4	28,4	28,7	29,0	28,9	25,7	25,9	.	.	.
Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă pentru o singură persoană care câștigă 50% din salariul mediu (%)	22,3*	24,2	25,3	25,7	26,1	26,0	22,8	23,2	.	.	.
Datoriile totale ale sectorului financiar, neconsolidate (variație de la an la an)	41,2	12,6	18,1	5,4	4,9	4,4	1,0	1,2	.	.	.
Rata fondurilor proprii de nivel 1 (%)2	.	17,1	17,1	17,3	15,8	18,5	18,0	19,2	.	.	.
Rentabilitatea capitalurilor proprii (%)3	.	13,6	5,1	3,2	6,4	1,5	-4,5	-3,8	.	.	.
Datoriile neperformante brute (% din totalul instrumentelor de datorie și din totalul împrumuturilor și al avansurilor) (4)	.	1,5	5,8	8,7	11,4	.	17,9	15,8	.	.	.
Rata șomajului	7,3	5,6	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8	6,7	6,6	6,5
Rata șomajului de lungă durată (% din populația activă)	4,2	2,3	2,1	2,4	2,9	3,0	3,2	2,8	.	.	.
Rata șomajului în rândul tinerilor (% din populația activă, pentru aceeași categorie de vârstă)	19,5	17,6	20,0	22,1	23,9	22,6	23,7	24,0	21,4	.	.
Rata de activitate (15-64 de ani)	63,2	62,9	63,1	64,9	64,1	64,8	64,9	65,7	.	.	.
Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excludere socială (% din totalul populației)	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	41,7	40,4	40,2	.	.	.
Persoane care trăiesc în gospodării cu o intensitate foarte scăzută a muncii (% din totalul populației cu vârsta sub 60 de ani)	8,4	8,3	7,7	6,9	6,7	7,4	6,4	6,4	.	.	.
Soldul bugetului general (% din PIB)	-1,8	-5,6	-9,1	-6,9	-5,4	-3,2	-2,2	-1,4	-1,1	-3,0	-3,8
Ponderele taxelor și a impozitelor în PIB (%)	28,5	28,3	27,0	26,9	28,0	27,9	27,4	27,7	28,0	26,7	25,7
Soldul structural (% din PIB)	.	.	.	-5,6	-3,0	-2,1	-1,2	-0,7	-1,0	-3,0	-4,0
Datoria publică brută (% din PIB)	16,1	13,2	23,2	29,9	34,2	37,4	38,0	39,8	39,0	40,5	42,6

(1) Suma instrumentelor de datorie din portofoliu, alte investiții și active de rezervă (2,3) grupuri bancare naționale și bănci independente.

(4) Grupuri bancare naționale și bănci independente, filiale sub control străin (din UE și din afara UE) și sucursale sub control străin (din UE și din afara UE).

(*) Indică cea de a cincea ediție a Manualului balanței de plăți și/sau SEC 1995

Sursa: Previțiunile Comisiei Europene din iarna anului 2016; BCE

2. DEZECHILIBRE, RISCURI ȘI PROBLEME DE AJUSTARE

Prezenta secțiune cuprinde bilanțul aprofundat prevăzut în cadrul procedurii privind dezechilibrele macroeconomice (PDM)⁽⁷⁾. Aceasta se concentrează asupra riscurilor și a vulnerabilităților semnalate în Raportul privind mecanismul de alertă pentru 2016. În cadrul prezentei secțiuni sunt analizate motivele care au determinat recente îmbunătățiri ale deficitului de cont curent și ale poziției investiționale internaționale nete, precum și structura finanțării sale externe. Luând act de competitivitatea internațională îmbunătățită a României, secțiunea analizează, de asemenea, impactul aferent creșterii costurilor cu forța de muncă în contextul modelului său de exporturi bazat pe costuri reduse și de slabă calitate. În al doilea rând, secțiunea evaluează soliditatea sectorului financiar și eficacitatea măsurilor întreprinse în ultimii ani și analizează impactul potențial al legislației naționale emergente asupra stabilității financiare. În fine, secțiunea examinează implicațiile relaxării fiscale în curs asupra traiectoriei de creștere a României și asupra sustenabilității datoriei, dat fiind accentul pus pe stimulentele axate pe cerere în raport cu măsurile menite să încurajeze producția potențială. Evoluțiile creditelor și piața imobiliară sunt evaluate prin prisma unei potențiale creări a unui boom bazat pe credite sau a unui boom al pieței imobiliare. În ceea ce privește măsurile care vizează oferta, analiza se concentrează pe investițiile publice, în special în infrastructură, precum și pe obstacolele din calea investițiilor, în general. Secțiunea se încheie cu matricea de evaluare a PDM care sintetizează principalele constatări ale bilanțului aprofundat.

2.1 ECHILIBRU EXTERN ȘI COMPETITIVITATE

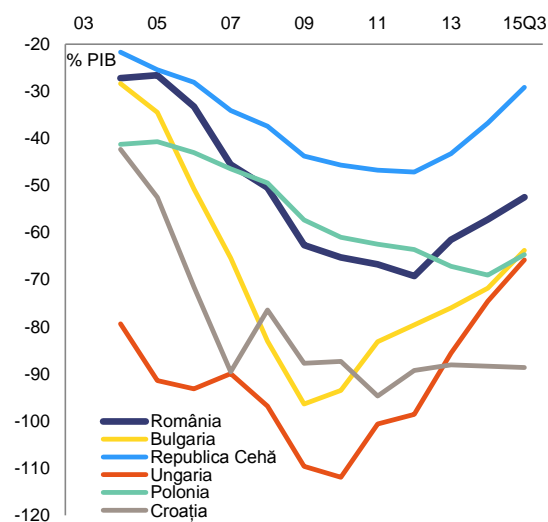
Sustenabilitatea externă

Poziția investițională internațională netă (PIIN) a României s-a îmbunătățit începând din 2012, ca urmare a reducerii deficitului de cont curent și a creșterii puternice a PIB-ului nominal. PIIN negativă relativ mare a României reflectă acumularea unor deficite de cont curent în perioada anterioară anului 2010. PIIN a atins un nivel record de -70 % ⁽⁸⁾ din PIB în 2012. Aceasta s-a îmbunătățit de atunci (graficul 2.1.1), pe fondul creșterii puternice a PIB-ului nominal și al diminuării deficitelor de cont curent, în ciuda unei deteriorări a soldului dintre investiții și venituri și a unor efecte preponderent negative ale evaluării. Tendința ascendentă a continuat în 2015, când se estimează că PIIN ar fi atins -54 % din PIB.

Nivelul PIIN și recenta ajustare a acesteia se înscriu într-un model mai larg întâlnit în țările cu caracteristici similare. O PIIN negativă este tipică pentru o economie aflată într-o fază de recuperare a decalajelor, care se preconizează că va atrage investiții străine datorită avantajelor comparative și a diferențelor în materie de randamente pentru investițiile de portofoliu și cele

directe. În comparație cu țările care au caracteristici similare, datoria externă netă a României este relativ mică. În 2014, printre țările cu caracteristici similare, numai Republica Cehă a înregistrat o PIIN mai mică (-36 % din PIB) decât România (-57 % din PIB, graficul 2.1.1).

Graficul 2.1.1: Poziția investițională internațională netă în România și în țările cu caracteristici similare

Sursa: Comisia Europeană

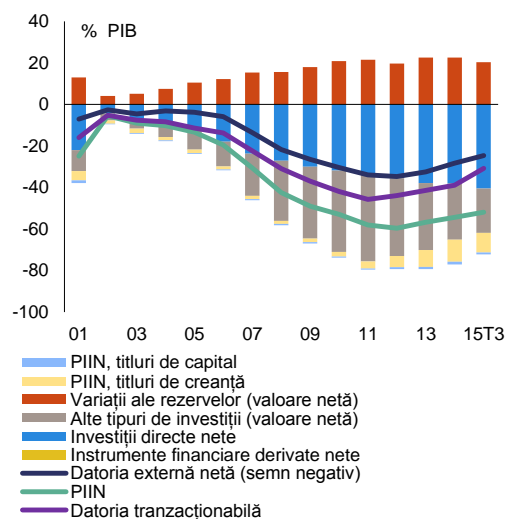
Compoziția PIIN arată o pondere relativ ridicată a surselor de finanțare volatile, însă ponderea investițiilor străine directe este în creștere. Investițiile de portofoliu nete (titluri de

⁽⁷⁾ Conform articolului 5 din Regulamentul (UE) nr. 1176/2011.

⁽⁸⁾ Datele privind PIIN fac obiectul unor revizuirii periodice, pe măsură ce fluxurile sunt actualizate, ceea ce explică diferența la nivelul cifrelor dintre prezentul raport de țară și cel din 2015.

creanță și titluri de capital) și alte tipuri de investiții au atins 38 % din PIB în 2014 (graficul 2.1.2). Cu toate acestea, investițiile străine directe (ISD) și-au reclamat, treptat, rolul de sursă principală de finanțare externă pentru economie. În 2014, valoarea netă a investițiilor străine directe (39 % din PIB) a depășit suma investițiilor de portofoliu nete (titluri de creanță și titluri de capital) și a altor tipuri de investiții pentru prima oară din 2007.

Graficul 2.1.2: Finanțarea PIIN

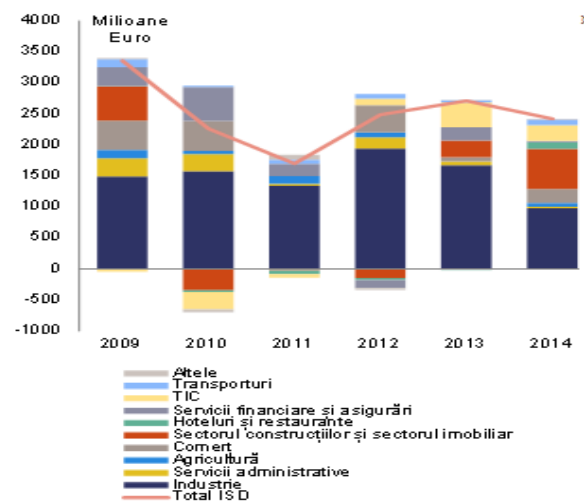
Sursa: Comisia Europeană

Începând din 2011, fluxurile de investiții străine directe și-au revenit treptat. În pofida unei reduceri cu 11 % a fluxurilor de investiții străine directe în 2014 (graficul 2.1.3), stocul de investiții străine directe ca procentaj din PIB a crescut continuu începând din 2005. În același timp, valoarea totală acumulată a activelor deținute de acționari străini a crescut progresiv. În ciuda scăderii din 2014, diferența dintre economii și investiții nu a atins niciodată un nivel atât de scăzut. Prin urmare, nevoia de finanțare externă este, de asemenea, redusă.

România nu exploatează încă pe deplin posibilele câștiguri pe care le-ar putea obține din creșterea investițiilor străine directe. În 2014, dintre țările cu caracteristici similare, România a înregistrat cel mai scăzut nivel al investițiilor străine directe ca procentaj din PIB, atât în ceea ce privește fluxurile, cât și stocurile de investiții străine directe. Media stocurilor de investiții străine directe în țările cu caracteristici

similare (Republica Cehă, Ungaria, Polonia și Bulgaria) a fost de aproximativ 100 % din PIB, în timp ce, în cazul României, media a fost puțin sub 40 %. Fluxul de investiții străine directe înregistrat de țările cu caracteristici similare a fost de 4 % din PIB, comparativ cu 2 % în România. România are cea mai scăzută pondere a investițiilor străine directe în totalul surselor de finanțare, comparativ cu țările care au caracteristici similare (48 %), cu excepția Bulgariei (41 %).

Graficul 2.1.3: Fluxuri de ISD, în funcție de domeniul de activitate

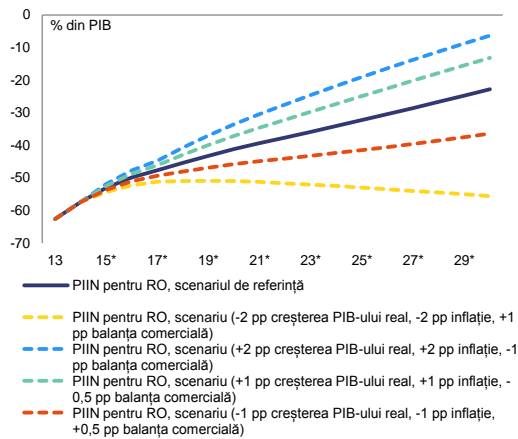

Sursa: Banca Națională a României

Conform unei simulări a evoluțiilor macroeconomice nefavorabile, principalele riscuri la care este expusă PIIN decurg din șocurile asupra creșterii și a inflației. În scenariul de referință al analizei sensibilității, contul curent înregistrează, în medie, un deficit de 1,6 % din PIB în perioada 2013-2030 și un deficit de 1,8 % din PIB în ceea ce privește balanța comercială. Contul de capital este considerat a fi, în medie, de 2,3 % din PIB în perioada menționată anterior, în timp ce deflatorul PIB este estimat la 2,1 %, iar creșterea PIB-ului real la 2,8 %. Aceste valori se bazează pe tendințele recente și pe estimările Comisiei Europene. Simularea unor scenarii macroeconomice nefavorabile arată că PIIN este deosebit de sensibilă la șocurile legate de inflație și de creștere (graficul 2.1.4). Un șoc negativ care afectează creșterea PIB-ului sau inflația internă are un impact de o amploare asemănătoare și asupra PIIN. În plus, analiza

referitoare la simularea unor scenarii arată că, dacă toți ceilalți factori sunt egali, șocurile pozitive asupra balanței comerciale ar putea fi insuficiente pentru a compensa eventualele șocuri negative de aceeași amploare care ar putea afecta creșterea sau inflația. Dacă toți ceilalți factori sunt menținuți la un nivel constant, deficitele comerciale mai mari generează o PIIN mai substanțială și încetinesc ritmul ajustării acesteia. Prin urmare, un stimulent al cererii interne ar putea duce la creșterea deficitelor comerciale, dacă nu este însoțit de măsuri de creștere a ofertei. Acest lucru ar avea un efect negativ asupra nivelului PIIN și a ritmului ajustării.

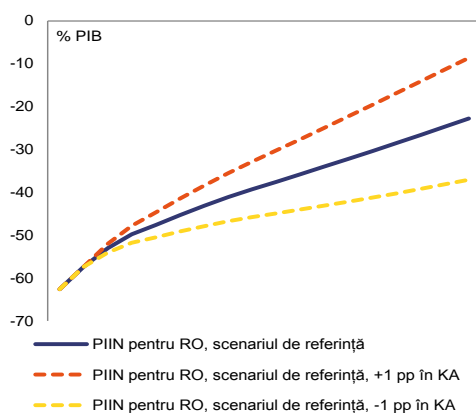
Graficul 2.1.4: Sensibilitatea PIIN la șocuri macroeconomice

(1) * Valori prognozate

Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.1.5: Importanța fondurilor structurale pentru PIIN a României

Sursa: Comisia Europeană

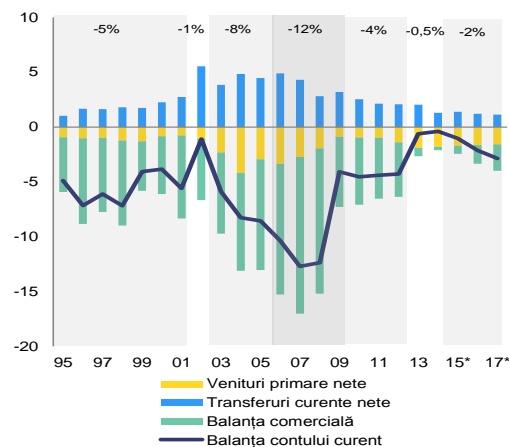
Fondurile structurale ale UE, cea mai mare parte a contului de capital, au un impact semnificativ

asupra evoluției PIIN. Analiza referitoare la simularea unor scenarii arată că, în cazul în care toți ceilalți factori sunt egali, un șoc negativ de 1 punct procentual din PIB care afectează contul de capital antrenează o deteriorare substanțială a PIIN (graficul 2.1.5). Acest șoc negativ asupra contului de capital ar putea fi cauzat de probleme legate de absorbția fondurilor, de creșterea cererii de importuri sau de aplicarea unor corecții financiare semnificative (a se vedea secțiunea 2.3). Pe lângă beneficiile care vor fi prezentate ulterior în raport, un grad mai ridicat de absorbție a fondurilor UE ar contribui la îmbunătățirea PIIN sau, cel puțin, la prevenirea deteriorării acesteia.

Evoluțiile contului curent

Deficitul de cont curent a scăzut în mod semnificativ în ultimii ani⁽⁹⁾. Reducerea dezechilibrelor macroeconomice în cadrul programelor privind balanța de plăți a contribuit la ameliorarea semnificativă a deficitului de cont curent, care a atins o medie de 4 % din PIB în perioada 2009-2012 (graficul 2.1.6). Începând din 2013, deficitul de cont curent a scăzut la aproximativ 1 % din PIB, situându-se la un nivel înregistrat anterior numai în anul 2002.

Graficul 2.1.6: Balanța contului curent, în funcție de componente

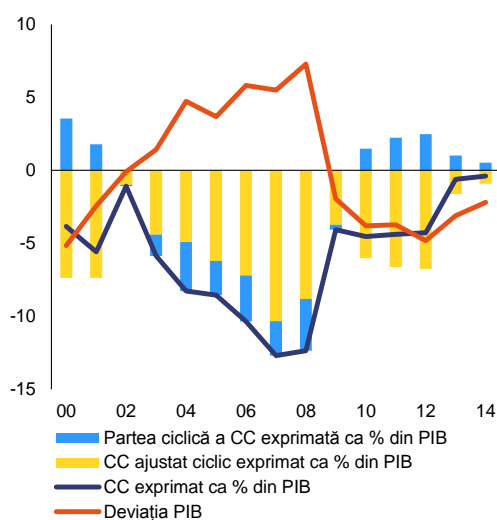
Sursa: Comisia Europeană

Recenta ajustare a deficitului de cont curent s-a datorat, în principal, unor factori neciclici,

⁽⁹⁾ A se vedea Comisia Europeană (2015), *Raportul de țară al României pentru 2015*, document de lucru al serviciilor Comisiei.

inclusiv îmbunătățirii structurale a balanței comerciale. Balanțele ciclice și cele neciclice ale contului curent, exprimate ca procentaj din PIB, s-au îndreptat, începând din 2012, în direcția unui nivel echilibrat (graficul 2.1.7). Îmbunătățirea substanțială a balanței comerciale a stimulat ajustarea contului curent. Până în 2012, balanța comercială, în special balanța comerțului cu bunuri, a fost componenta principală a deficitului de cont curent (graficul 2.1.8). Începând din 2013, factorii neciclici au fost cei care au contribuit, cu precădere, la ajustare. Rezultatele foarte bune la export au antrenat o diminuare semnificativă a balanței comerciale, balanța veniturilor primare rămânând astfel principala contribuție la reducerea semnificativă a deficitului de cont curent. În 2014, balanța comercială a înregistrat un ușor deficit, cu doar o mică deviație negativă a PIB-ului. Acest lucru implică faptul că ajustarea balanței comerciale are un caracter structural, deoarece se poate explica prin alți factori decât ciclul economic. Se preconizează că o creștere economică puternică, alături de o rată scăzută a șomajului, o creștere rapidă a salariilor și o relaxare a orientării fiscale, va impulsiona cererea internă, propagându-se prin intermediul importurilor în 2016 și în 2017, ceea ce antrenează o deteriorare a balanței contului curent.

Graficul 2.1.7: **Balanța ciclică și cea neciclică a contului curent**

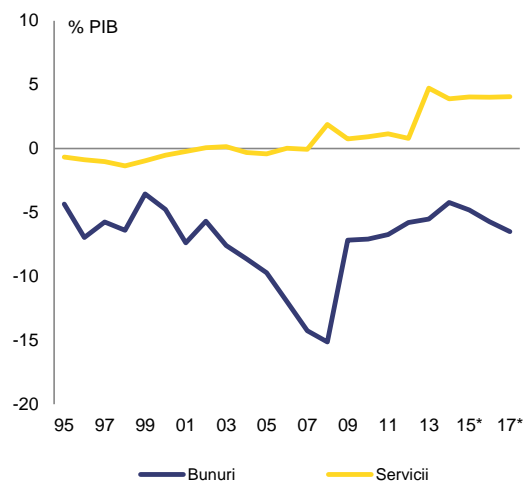

Sursa: Comisia Europeană

Îmbunătățirea balanței comerciale se datorează unei scăderi considerabile a deficitului balanței

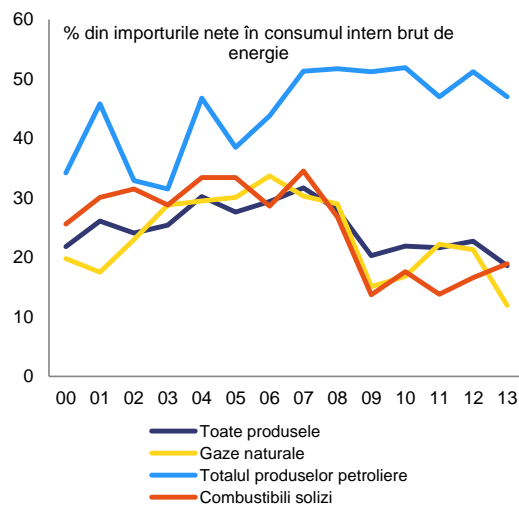
comerțului cu bunuri și unui excedent crescând al balanței serviciilor. Deficitul balanței comerțului cu bunuri a scăzut treptat, de la o medie de 10 % din PIB în perioada 2001-2008 la 6 % în perioada 2009-2014. Acesta a atins un nivel record chiar înainte de izbucnirea crizei și a început să se îmbunătățească din nou de atunci. În aceeași perioadă, balanța serviciilor a crescut de la un cvasi-echilibru la un excedent de aproape 5 % din PIB. Prin urmare, îmbunătățirea contului de servicii este un factor important care a contribuit la reechilibrarea contului curent în perioada 2013-2015.

Graficul 2.1.8: **Balanța bunurilor și a serviciilor**

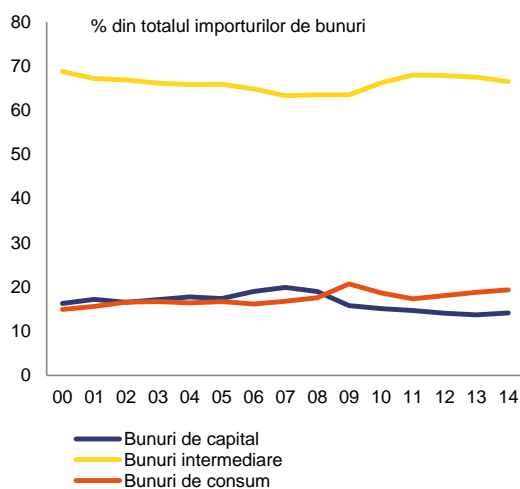

Sursa: Comisia Europeană

O dependență redusă de importurile de gaze naturale și de produse petroliere a contribuit și mai mult la îmbunătățirea contului curent ajustat ciclic în perioada 2013-2015. Valorile importurilor de energie au scăzut atât datorită diminuării semnificative a dependenței de importurile de energie (graficul 2.1.9), cât și datorită scăderii prețurilor la energie la nivel mondial. Din punct de vedere istoric, cea mai mare parte a importurilor de bunuri este constituită din bunuri intermediare (66 % în 2014). Importurile de bunuri de consum – reprezentând 19 % din importuri în 2014 – au crescut începând cu 2011. În aceeași perioadă, ponderea din importuri a bunurilor de capital a urmat o tendință descendentă începând din 2008 (graficul 2.1.10).

Graficul 2.1.9: **Dependența energetică**

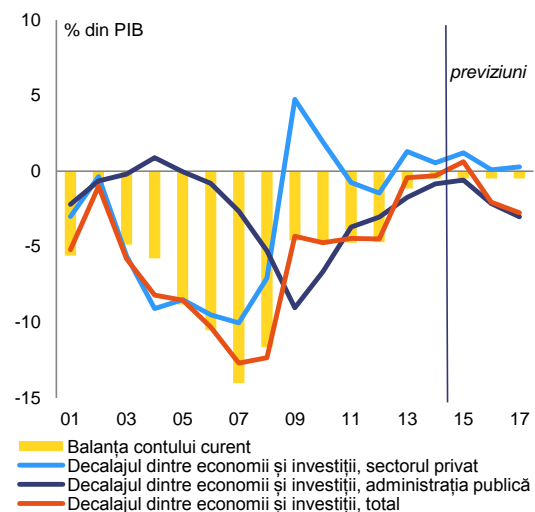
Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.1.10: **Importul de bunuri de capital, bunuri de consum și bunuri intermediare**

Sursa: Baza de date a Organizației Națiunilor Unite referitoare la statisticile privind comerțul cu produse de bază (Comtrade)

Ajustarea contului curent a fost susținută de corecțiile balanțelor dintre economii și investiții, atât în sectorul privat, cât și în cel public. Până în 2007, investițiile alimentate de credite în sectorul privat au determinat creșterea rapidă a deficitului de cont curent, pe fondul unor economii relativ reduse. Cu toate acestea, în 2008, decalajul negativ dintre economiile și investițiile realizate în sectorul privat a început să se micșoreze în urma crizei. Totuși, contul curent nu s-a ajustat imediat. Decalajul mai redus dintre economiile și

investițiile realizate în sectorul privat a fost compensat de un decalaj din ce în ce mai mare în sectorul public, care a fost generat, printre altele, de adoptarea unor decizii nesustenabile în materie de cheltuieli, inclusiv de salarii publice mai mari și de plata pensiilor către sectorul privat. Ajustarea deficitului de cont curent în termeni nominali a avut loc în 2009. Aceasta a urmat corectării deficitului public, dar s-a datorat, în principal, unei ajustări considerabile în sectorul privat, care, în anul respectiv, a fost un investitor internațional net (graficul 2.1.11). Deficitul de cont curent a rămas, în linii mari, stabil în perioada 2009-2012, în contextul consolidării finanțelor publice, susținută de două programe de asistență financiară ale UE/FMI și de o redresare modestă a investițiilor sectorului privat. Acesta s-a îmbunătățit în continuare în perioada 2013-2014, întrucât atât sectorul privat, cât și sectorul public au continuat să se ajusteze, în paralel cu îmbunătățirea condițiilor financiare.

Graficul 2.1.11: **Decalajul dintre economii și investiții și contul curent**

Sursa: Comisia Europeană

Se preconizează că deficitul de cont curent va crește pe măsură ce se intensifică cererea internă, dar se estimează că acesta va rămâne sub control. Se estimează că, în 2015, deficitul de cont curent a atins aproximativ 1,0 % din PIB. Aceasta ar urma să crească la 2,1 % din PIB în 2016 și la 2,9 % în 2017, în principal ca urmare a creșterii solide a importurilor. În timp ce se preconizează o intensificare a importurilor,

stimulate de cererea internă, se estimează că exporturile se vor modera, în concordanță cu creșterea principalilor parteneri comerciali.

Întreprinderile străine contribuie în mod considerabil la rezultatele foarte bune la export ale României. Potrivit Băncii Naționale a României, întreprinderile străine reprezentau 71 % din exporturile totale și 65 % din importurile totale de bunuri în 2014. Acestea au contribuit cu circa 51 % la exporturile și la importurile de servicii. Întreprinderile străine din industria prelucrătoare au avut cea mai mare contribuție. Cele mai relevante sectoare au fost transporturile (23 % din exporturile totale și 14 % din importuri) și prelucrarea petrolului și substanțele chimice (10 % din exporturi și 7 % din importuri).

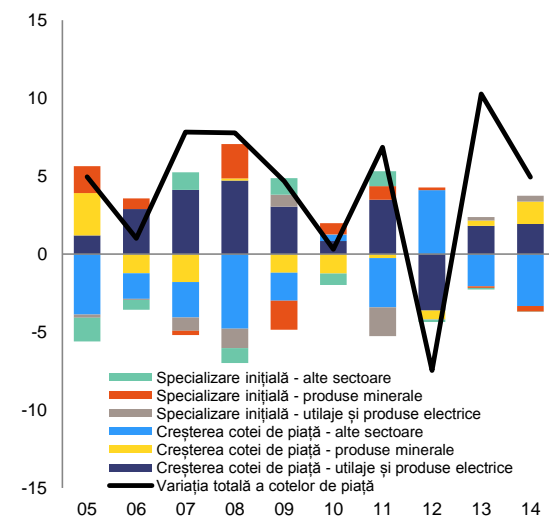
Defalcarea sectorială reflectă o scădere a fluxurilor de ISD în sectorul industrial, în timp ce sectorul construcțiilor și cel imobiliar au o pondere tot mai mare. Industria prelucrătoare atrage cel mai mare volum de ISD, însă fluxurile s-au diminuat începând din 2012 (graficul 2.1.3). În cadrul industriei prelucrătoare, prelucrarea petrolului și substanțele chimice continuă să aibă cea mai mare pondere în ceea ce privește stocul de ISD. În privința fluxurilor, cea mai mare parte a acestora este orientată către transporturi (44 % din totalul ISD în industria prelucrătoare în 2014). Cu toate acestea, în ultimii doi ani, industria și-a pierdut ponderea care îi revenea în fluxurile de ISD (40 % în 2014), în timp ce sectorul construcțiilor și cel imobiliar – sectoare care înainte de 2009 au contribuit la ciclul de avânt economic rapid urmat de recesiune (boom-bust) – au crescut cu 138 % în 2014 (de la 271 de milioane EUR în 2013 la 646 de milioane EUR în 2014). Dacă va continua, această reorientare sectorială poate afecta capacitatea de export.

Competitivitatea prin costuri și competitivitatea care nu se bazează pe costuri

Competitivitatea României este demonstrată de una dintre cele mai mari rate de creștere la nivelul UE în ceea ce privește cotele de piață ale exporturilor (4,2 %) în perioada 2010-2014. Competitivitatea pe piața UE a fost principala forță motrice care a stat la baza acestor rezultate. În 2014, dinamismul piețelor din afara UE a avut, de asemenea, o contribuție pozitivă considerabilă la exporturi (graficul 2.1.12).

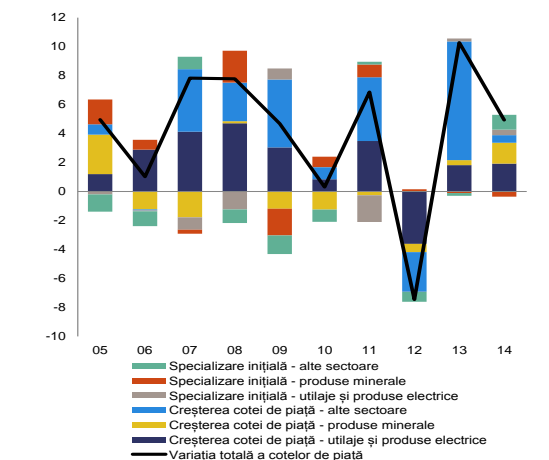
Mai mult de jumătate din creșterea cotelor de piață ale exporturilor în 2014 s-a datorat utilajelor și echipamentelor electrice, precum și produselor minerale. Începând cu 2006, utilajele și produsele electrice au fost categoria care a generat cea mai mare parte a câștigurilor la nivelul cotei de piață. De asemenea, România a câștigat cotă de piață pe piața mineralelor (graficul 2.1.13) ca urmare a unei îmbunătățiri a competitivității, întrucât dinamica piețelor externe a fost destul de scăzută.

Graficul 2.1.12: **Specializarea geografică**

Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.1.13: **Specializarea pe produse**

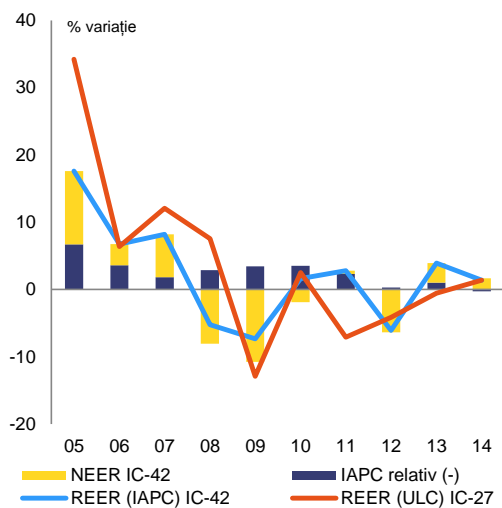

Sursa: Comisia Europeană

Rezultatele la export au fost alimentate de îmbunătățirea competitivității prin costuri. De

la izbucnirea crizei, rata nominală efectivă de schimb s-a depreciat sau s-a apreciat doar moderat (graficul 2.1.14). Acest lucru este favorabil competitivității prețurilor. Și mai important, rata reală efectivă de schimb, bazată atât pe prețurile de consum, cât și pe costurile unitare ale muncii, a înregistrat, de asemenea, rate de creștere negative sau pozitive scăzute, ceea ce înseamnă că inflația și creșterea salariilor nu au subminat, până în prezent, competitivitatea țării în privința costurilor. În special, creșterea salariilor a fost în concordanță cu un criteriu de referință constant aferent ratei reale efective de schimb bazate pe costurile unitare ale muncii ⁽¹⁰⁾.

Graficul 2.1.14: Variația ratei reale efective de schimb

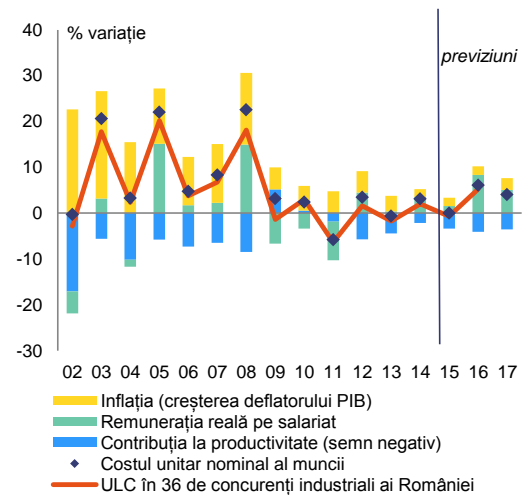

Sursa: Comisia Europeană

Creșterea cotei de piață a exporturilor a fost asociată cu limitarea costurilor unitare ale muncii. Începând cu 2010, creșterea efectivă a salariilor, evaluată în funcție de proiecțiile bazate pe relațiile pe termen lung utilizând principalele variabile economice, pare a fi fost conformă cu echilibrul pieței interne a muncii (graficul 2.1.16). Această evoluție a sprijinit creșterea cotelor de piață ale exporturilor (graficul 2.1.17). În același timp, reducerea contribuțiilor la asigurările sociale, introdusă în octombrie 2014, a sprijinit limitarea creșterii costurilor forței de muncă.

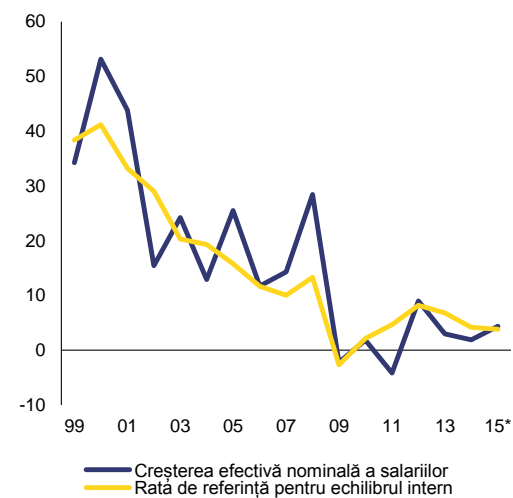
⁽¹⁰⁾ Arpaia, A. și A. Kiss (2015) *Benchmarks for the assessment of wage developments. Spring 2015* („Criterii de referință pentru evaluarea evoluției salariilor. Primăvara anului 2015”), DG Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune, Notă web analitică 2/2015 (*Analytical Web Note 2/2015*).

Graficul 2.1.15: Costurile unitare ale muncii (ULC), în funcție de componente

Sursa: Comisia Europeană

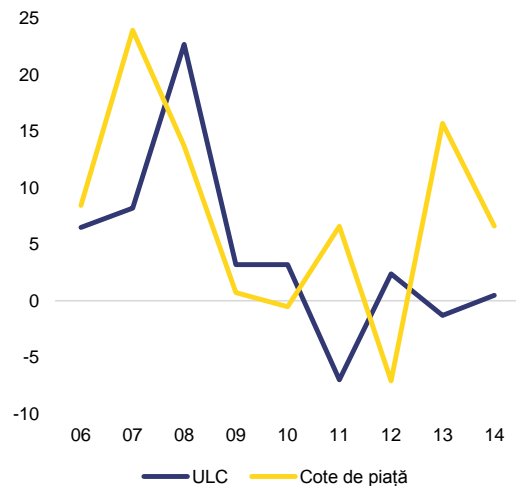
Graficul 2.1.16: Creșterea salariilor și rata de creștere a salariilor bazată pe echilibrul intern

Pentru metodologie, a se vedea: Arpaia, A. și A. Kiss (2015) *Benchmarks for the assessment of wage developments. Spring 2015*, DG Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune, Notă web analitică 2/2015

Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.1.17: Costurile unitare ale muncii (ULC) în raport cu cotele de piață ale exporturilor

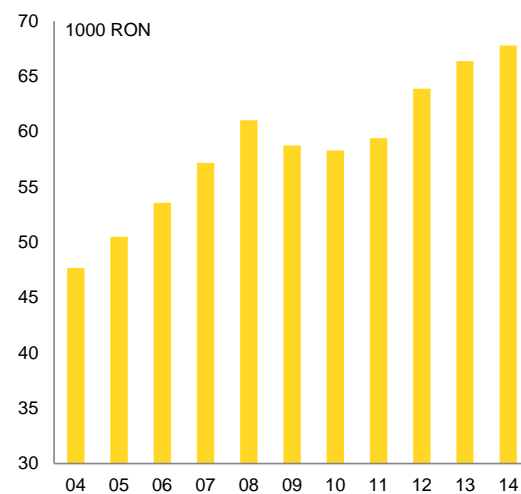
Sursa: Comisia Europeană

După o perioadă de stagnare, înregistrată după criză, productivitatea muncii a început să se îmbunătățească în 2012. Productivitatea muncii a înregistrat o creștere considerabilă în perioada premergătoare crizei economice (2005-2008), pentru a stagna apoi între 2009 și 2012, din cauza recesiunii economice și a creșterii economice scăzute, asociate cu reducerea numărului de angajați la nivel național. Începând cu anul 2012, productivitatea muncii s-a îmbunătățit, în contextul unei creșteri economice solide, ritmul acesteia fiind însă mai lent decât înainte de criză (graficul 2.1.18).

Costurile unitare ale muncii în sectorul bunurilor comercializabile au crescut în 2014, dar într-un ritm mai lent decât în sectorul bunurilor necomercializabile. În 2009, costurile din sectorul bunurilor comercializabile au scăzut sub nivelul costurilor din sectorul bunurilor necomercializabile, rămânând, ulterior, în mare măsură stabile. Costurile unitare ale muncii în sectorul bunurilor necomercializabile au crescut moderat (graficul 2.1.19). Ca urmare a presiunii internaționale, costurile unitare ale muncii în sectorul bunurilor comercializabile tind să fie mai mici decât cele din sectorul bunurilor necomercializabile. Cu toate acestea, suportarea unor costuri unitare ale muncii excesiv de ridicate în sectorul bunurilor necomercializabile ar putea amenința competitivitatea României în materie de prețuri, întrucât acestea ar putea fi introduse în

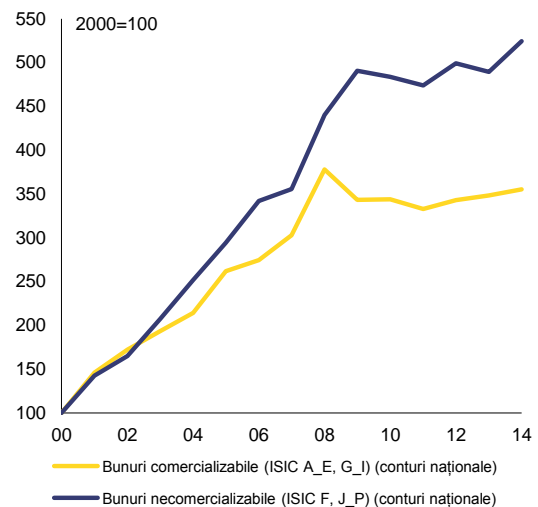
sectorul bunurilor comercializabile și ar putea fi reflectate, în cele din urmă, în prețul final al exporturilor. Între 2009 și 2014, atât productivitatea sectorului bunurilor comercializabile, cât și cea a sectorului bunurilor necomercializabile a crescut cu 6 %, în timp ce remunerarea pe salariat a crescut, în aceeași perioadă, cu 2 % și, respectiv, cu 3 %.

Graficul 2.1.18: Productivitatea muncii (în mii de RON)

Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.1.19: Costurile unitare nominale ale muncii în sectorul bunurilor comercializabile și în cel al bunurilor necomercializabile

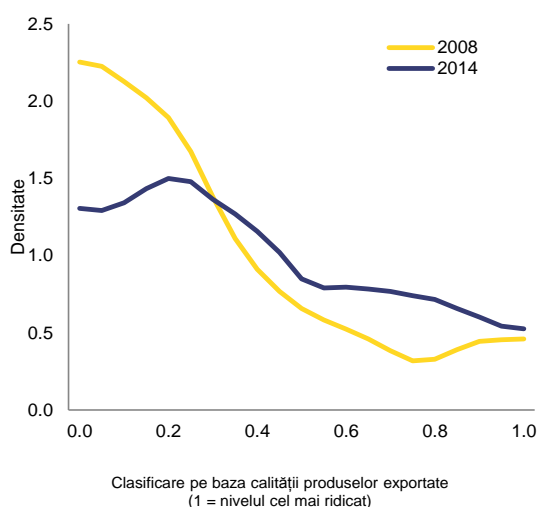
Sursa: Comisia Europeană

România este în continuare competitivă în principal în privința prețurilor, mai degrabă

decât în privința calității. Acest lucru este confirmat de nivelul scăzut de produse de înaltă tehnologie exportate. Evoluția salariilor însoțește, de obicei, tranziția către o economie cu o valoare adăugată mai mare și contribuie la atragerea și la păstrarea lucrătorilor calificați, în special în ceea ce privește TIC și înalta tehnologie. Cu toate acestea, în cazul în care creșterea rapidă a salariilor este susținută, costurile forței de muncă ar putea începe să crească mai repede decât productivitatea. Majorarea costurilor unitare ale muncii ar putea avea un impact negativ asupra creșterii exporturilor și a cotei de piață a exporturilor.

În perioada 2010-2014, în pofida unei creșteri înregistrate în segmentul produselor de calitate medie, exporturile României au constat în continuare mai ales din produse de slabă calitate. Cea mai mare parte a exporturilor românești, cuantificate în termeni de densitate (frecvență), definită ca fiind diferența, față de restul UE și față de China, SUA și Japonia, dintre costul de producție și prețul produsului final, s-au situat în jumătatea inferioară a spectrului de calitate din clasamentul întocmit în 2014 (graficul 2.1.20). Comparativ cu 2008, s-a înregistrat o creștere în ceea ce privește partea spectrului aferentă calității medii, în paralel cu o scădere semnificativă în ceea ce privește categoria cu un nivel de calitate sub medie.

Graficul 2.1.20: Calitatea exporturilor

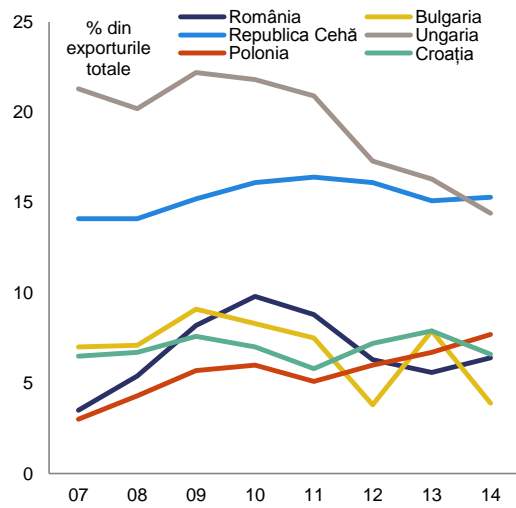
Sursa: Comisia Europeană

numărul limitat de lucrători înalt calificați se numără printre factorii care contribuie la cota scăzută a exporturilor de produse de înaltă tehnologie. Importanța produselor de înaltă tehnologie a scăzut începând din 2011, când a atins un nivel record de 10 % din exporturi (graficul 2.1.21). România se situează mult în urma altor state membre ale UE în ceea ce privește resursele investite în cercetare și dezvoltare (a se vedea secțiunea 2.3). Nivelul insuficient de finanțare și cadrul instituțional fragmentat afectează politicile publice în materie de inovare și de C&D. Infrastructura de bază de transport, care este slab dezvoltată, un mediu de afaceri nefavorabil, un cadru de reglementare instabil, o administrație publică inefficientă și penuria de lucrători înalt calificați joacă un rol semnificativ în acest context (a se vedea secțiunile 3.1 și 3.2).

Pe viitor, creșterea considerabilă a remunerării salariaților în contextul unei încetiniri a creșterii economice poate diminua competitivitatea dacă nu este însoțită de îmbunătățiri ale productivității. Competitivitatea costurilor unitare ale muncii care reflectă salarii mici reprezintă în continuare o componentă semnificativă a atractivității pentru investițiile străine directe (graficul 2.1.22). Având în vedere presiunile crescânde exercitate asupra distribuției salariilor, se preconizează o creștere mai robustă a salariilor pentru perioada 2015-2017. Se așteaptă ca aceasta să fie corelată cu câștiguri mai accentuate în materie de productivitate. Totuși, în cazul în care aceste fenomene nu se materializează, creșterea rapidă a salariilor, în special în sectorul industrial, ar putea prejudicia competitivitatea prețurilor economiei (caseta 2.1.1).

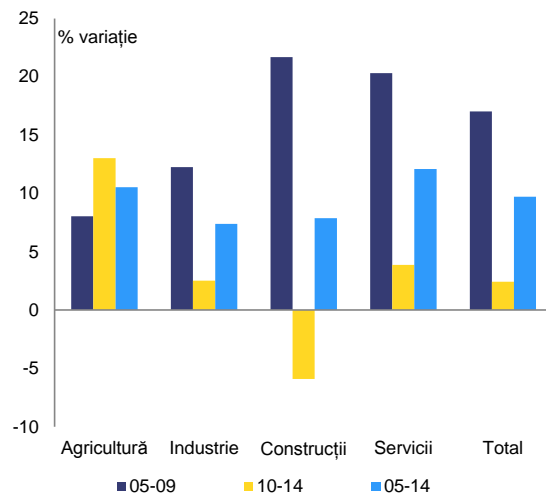
Investițiile insuficiente în cercetare și dezvoltare (C&D), mediul de afaceri nefavorabil și

Graficul 2.1.21: **Ponderea în exporturi a produselor de înaltă tehnologie în România și în țările cu caracteristici similare**

Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.1.22: **Remunerarea salariaților, în funcție de sectoare**

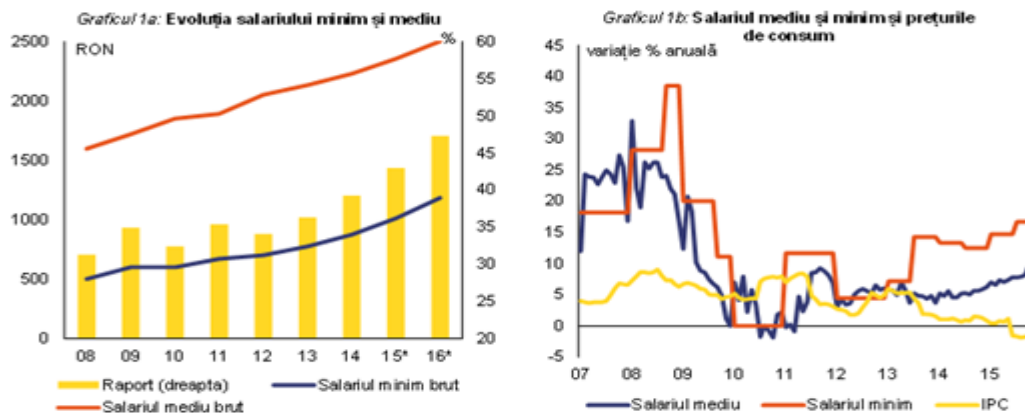

Sursa: Comisia Europeană

Caseta 2.1.1: Evoluțiile salariului minim

În conformitate cu Codul muncii din România, salariul minim legal („salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată”) este stabilit printr-o hotărâre a guvernului, după consultarea sindicatelor și a patronatelor. Se stabilește o rată lunară pentru programul normal de muncă, din care se poate deriva rata orară corespunzătoare. Nu se prevăd excepții sau derogări de la salariul minim pe țară. Legea nu prevede un moment anume pentru ajustarea salariului sau frecvența ajustărilor. Guvernul este liber să decidă revizuirea nivelului salariului minim. Deși partenerii sociali sunt implicați în mod formal în acest proces, nu există criterii stabilite care să ofere orientări privind modul în care ar trebui calculat nivelul salariului minim. În practică, consultarea partenerilor sociali a constat deseori într-o simplă comunicare a deciziilor politice deja adoptate de Guvern.

Salariul minim a fost înghețat în anii de criză 2009 și 2010. Nivelul salariului a fost restabilit în 2011 și ușor majorat în 2012. Începând din 2013, salariul minim a început să crească abrupt, la o rată anuală medie de aproape 15 %. Acesta a trecut de la 700 RON (~162 EUR) în 2012 la 1 050 RON (~235 EUR) de la începutul lunii iulie 2015. În cursul aceleiași perioade, salariul mediu nominal a crescut cu aproximativ 6 %, în timp ce inflația prețurilor de consum a scăzut în mod substanțial, începând să înregistreze valori negative la mijlocul anului 2015 (graficul 1b). În termeni relativi, salariul minim a crescut de la 34 % din salariul mediu în 2012 la aproximativ 43 % în 2015 (graficul 1a). După ce a amânat o nouă majorare anunțată inițial pentru ianuarie 2016 și în urma discuțiilor cu partenerii sociali în cadrul Consiliului Național Tripartit pentru Dialog Social, guvernul a emis la 30 decembrie 2015 o hotărâre de majorare a salariului minim la 1 250 RON (~276 EUR) începând din mai 2016. Astfel, se așteaptă ca salariul minim să se apropie de procentul de 50 % din salariul mediu. Un astfel de nivel ar fi unic în rândul țărilor cu caracteristici similare României, întrucât în noile state membre există frecvent diferențe majore în ceea ce privește nivelul de instruire și, în consecință, nivelul salariilor (graficul 2a). Conform unui comunicat de presă al Ministerului Muncii, intenția sa politică este de a aduce acest procent la 60 %.

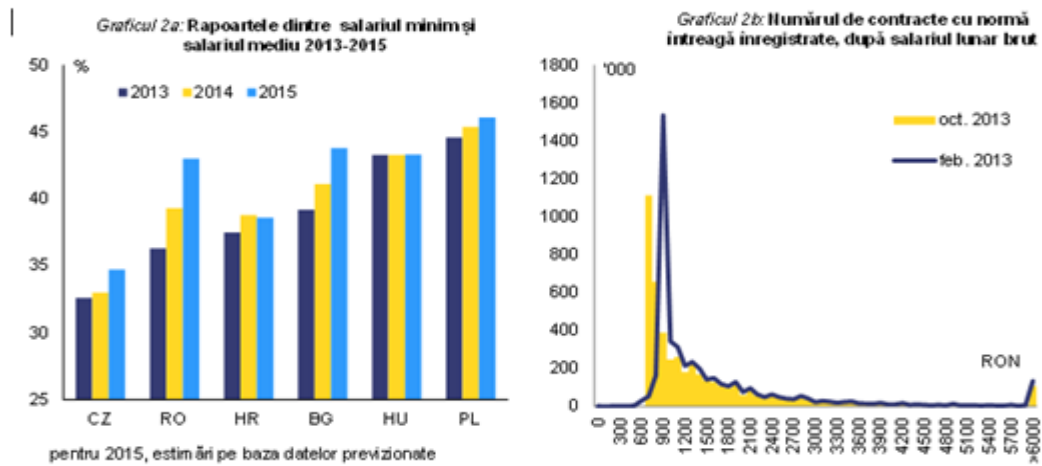
Surse: Comisia Europeană, pe baza datelor transmise de Eurostat și de Institutul Național de Statistică din România.

O consecință directă a majorărilor recente a fost o comprimare semnificativă la nivelul minim al distribuției salariilor. Procentul lucrătorilor care câștigă salariul minim a crescut substanțial, în prezent estimându-se că peste 30 % dintre angajații declarați primesc salariul minim, în timp ce până în 2012 procentul acestora era mai mic de 10 % (graficul 2b). Guvernul României estimează că, în 2016, 1,13 milioane de angajați vor beneficia de noile majorări. O astfel de comprimare puternică poate duce la distorsiuni pe piața forței de muncă: majorările semnificative la nivelul minim permise de lege lasă o marjă mică pentru alte negocieri salariale, iar dacă grilele de salarizare nu pot fi ajustate pentru a păstra diferențele la nivelul salariilor, rentabilitatea investițiilor în educație și competențe este diminuată în mod considerabil. Susținerea unei comprimări puternice la nivelul salariilor este susceptibilă să se dovedească dificilă de-a lungul timpului în cadrul negocierilor salariale. Pentru restabilirea diferențelor salariale ar fi necesară o majorare mai mare și la

(Se continuă pe pagina următoare)

Casetă (continuare)

nivelele mai ridicate de salarizare, ceea ce ar duce la o creștere generalizată a salariilor și a costurilor cu forța de muncă. Lucrătorii care câștigă salariul minim sunt, de asemenea, concentrați în sectoare specifice (cum ar fi serviciile de cazare și de alimentație, industria ușoară, industria alimentară, transportul și depozitarea, construcțiile), în care pot apărea probleme legate de raportul cost-competitivitate, afectând perspectivele de angajare pentru mâna de lucru slab calificată în aceste sectoare. În perioada 2014-2015, reducerea cu 5 pp. a ratei contribuției la asigurările sociale pentru angajatori, pusă în aplicare în octombrie 2014, a contribuit la limitarea creșterii costurilor cu forța de muncă cauzată de majorarea salariului minim. Cu toate acestea, se preconizează că această rezervă se va epuiza odată cu viitoarele majorări din 2016 ⁽¹⁾.

Surse: Comisia Europeană, Eurostat, Registrul General de Evidență a Salariilor din România.

Salariile minime pot fi eficace în combaterea sărăciei, însă acest lucru depinde de contextul socio-economic. Sărăcia nu este cauzată doar de salarii mici, ci și de o serie de alți factori, cum ar fi intensitatea muncii, componența gospodăriei și generozitatea sistemului de protecție socială. În cazul României, deja în 2014, o persoană celibatară care muncea tot anul cu normă întreagă și câștiga salariul minim (10 500 RON pe an) nu ar fi fost considerată ca fiind afectată de sărăcie, întrucât câștigul său net (aproximativ 7 840 RON pe an) s-ar fi situat cu mult peste pragul de sărăcie relativă (5 823 RON în 2014). Analizând statisticile privind sărăcia, ratele cele mai ridicate de sărăcie a persoanelor încadrate în muncă se referă la persoane cu contracte temporare, care muncesc mai puțin de 12 luni pe an, și la lucrătorii cu fracțiune de normă. Pe de altă parte, o majorare prea puternică a salariului minim poate afecta perspectivele de angajare ale persoanelor cu nivelul cel mai scăzut de studii și cu cele mai puține competențe. Mai mult, în România, marea majoritate a lucrătorilor săraci locuiesc în zone rurale. Aceștia sunt lucrători familiari nerezumați sau persoane care desfășoară activități independente în agricultura de (semi)subzistență, pentru care nu se aplică salariul minim. Pe termen mediu, salariul și perspectivele privind venitul sunt determinate de competențe și nivelul de studii absolvit, care reprezintă baza pentru o productivitate ridicată. În acest sens, o majorare puternică a salariului minim riscă să fie contraproductivă dacă diminuează în mod considerabil rentabilitatea investițiilor în educație și competențe.

Recomandările specifice fiecărei țări din 2015 au încurajat România „să stabilească, în consultare cu partenerii sociali și în conformitate cu practicile naționale, orientări clare privind stabilirea transparentă a salariului minim”. În ianuarie 2016, guvernul a înființat un grup de lucru tripartit a cărui sarcină este crearea unui mecanism de indexare prin care viitoarele ajustări ale salariului minim se vor face automat. Se așteaptă ca grupul de lucru să își prezinte propunerea până la sfârșitul lunii aprilie 2016.

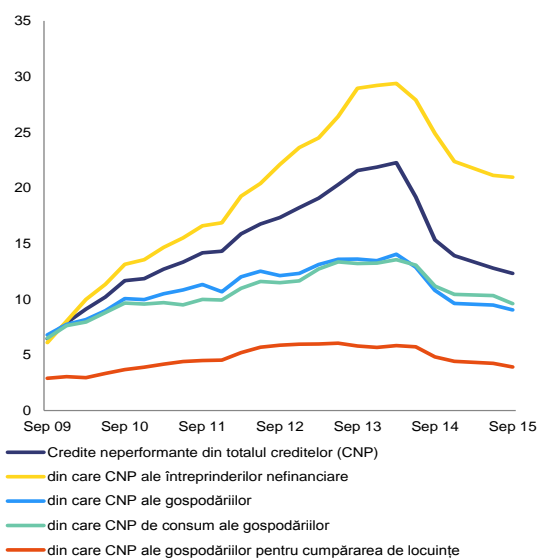
(1) Pentru o analiză mai detaliată, a se vedea: Banca Națională a României (2015), *Raportul asupra inflației, mai 2015*.

2.2. SECTORUL FINANCIAR

Sectorul bancar

În urma progreselor realizate în 2014, curățarea bilanțurilor băncilor a continuat în 2015. Punerea în aplicare a planului din 2014 al Băncii Naționale a României de rezoluție a creditelor neperformante a condus la o scădere semnificativă a ratei creditelor neperformante la nivel de sistem, rata respectivă scăzând de la 22,6 % în februarie 2014 la 11,6 % în noiembrie 2015. Curățarea bilanțului băncilor s-a realizat în principal prin eliminarea din bilanț a unor credite nerecuperabile provizionate integral sau parțial. În plus, în 2014 și 2015, piața românească a fost una dintre cele mai dinamice piețe din Europa Centrală și de Est în ceea ce privește vânzarea activelor depreciate. De exemplu, în 2014, băncile au vândut credite neperformante în valoare de aproximativ 8,9 miliarde RON.

Graficul 2.2.1: Credite neperformante

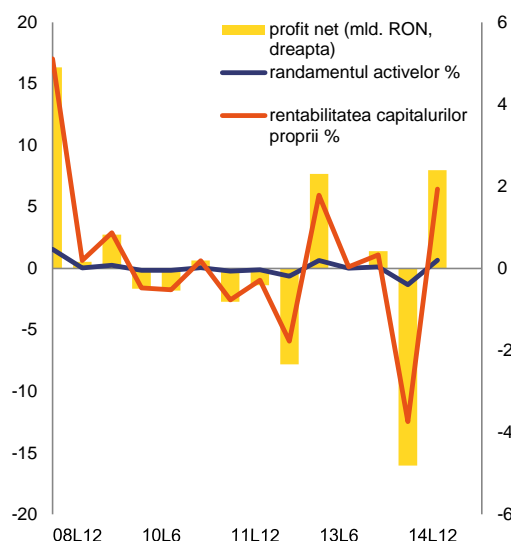

Sursa: BNR

După evoluțiile nefavorabile din 2014, profitabilitatea sectorului bancar a fost restabilită în 2015. În 2014, profitabilitatea a fost afectată de efortul semnificativ de constituire de provizioane necesar pentru a sprijini curățarea bilanțurilor băncilor. După rezultatul financiar negativ care a dus la o rentabilitate financiară de -12,5 % la sfârșitul anului 2014, sectorul bancar a redevenit profitabil în 2015. Curățarea bilanțurilor băncilor nu a afectat capitalizarea sectorului bancar, care s-a îmbunătățit în 2015, rata

fondurilor proprii de nivel 1 de bază crescând de la 14,5 % la sfârșitul lunii decembrie 2014 la 16,3 % la sfârșitul lunii septembrie 2015. În afară de rezultatul reportat, consolidarea capitalizării a fost susținută prin noi aporturi de capital din partea acționarilor.

Graficul 2.2.2: Randamentul activelor, rentabilitatea financiară, profitul net

Sursa: BNR

În 2015, Banca Națională a României a decis să efectueze o evaluare cuprinzătoare a calității activelor și un test de rezistență a sectorului bancar din România. Se așteaptă ca evaluarea cuprinzătoare să contribuie la consolidarea încrederii pieței. Scopul evaluării este, de asemenea, să furnizeze autorității de supraveghere informații privind capacitatea sectorului bancar de a face față șocurilor unei eventuale deteriorări a mediului macroeconomic. Acest exercițiu urmărește să faciliteze eliminarea și rezoluția creditelor neperformante și să creeze condiții favorabile pentru o creștere a creditării în favoarea gospodăriilor. O abordare transparentă în ceea ce privește evaluarea activelor instituțiilor de credit va elimina potențialele incertitudini referitoare la valoarea justă a activelor, accelerând astfel curățarea bilanțurilor băncilor.

Evaluarea calității activelor și testul de rezistență vor fi efectuate cu sprijinul unor părți terțe independente și care se bucură de o bună reputație. Exercițiul va cuprinde 11 instituții de credit care au fost identificate de Banca

Națională a României ca având relevanță sistemică. Aceste instituții au o cotă de piață cumulată de aproximativ 76 % (sfârșitul lunii septembrie 2015)⁽¹¹⁾. Părțile terțe externe, și anume consultantul pentru testul de rezistență, managerul de proiect, auditorii externi și societățile de evaluare imobiliară, vor fi selecționate printr-un proces transparent și competitiv, bazat pe criteriile stricte de calificare și selecție. Acest lucru ar trebui să asigure efectuarea exercițiului cu respectarea celor mai înalte standarde posibile.

Evaluarea cuprinzătoare este supravegheată de un comitet director cu participare internațională. Evaluarea calității activelor, care va începe după finalizarea procesului de selecție a părților terțe, se va baza pe metodologia Băncii Centrale Europene (BCE) pentru evaluarea cuprinzătoare realizată de BCE în 2014 privind cele mai mari bănci din zona euro. Testul de rezistență se va sprijini în mare parte pe metodologia comună elaborată de Autoritatea Bancară Europeană pentru testul de rezistență efectuat în 2016 la nivelul UE. Din comitetul director care supraveghează exercițiul fac parte reprezentanți ai Băncii Naționale a României, în calitate de membri, precum și ai Comisiei Europene și ai Autorității Bancare Europene, în calitate de observatori. De asemenea, Fondul Monetar Internațional va avea un rol de consiliere cu privire la anumite aspecte. Se preconizează că această evaluare cuprinzătoare se va încheia până în lunile octombrie-noiembrie 2016, iar rezultatele vor fi publicate.

Evoluțiile legislative

În pofida rezervelor de capital și de lichiditate încurajatoare în ansamblu, sectorul bancar continuă să fie expus unor surse interne de vulnerabilitate. Deși autoritățile au luat măsuri eficiente pentru a reduce în mod semnificativ numărul creditelor neperformante la nivel de sistem, sectorul bancar este din ce în ce mai expus riscurilor generate de evoluțiile legislative interne

nejustificate. Mai multe legi cu impact negativ asupra sectorului bancar au fost trimise spre reexaminare sau modificate în cursul perioadei în care s-a derulat programul de asistență financiară. Cu toate acestea, punerea în aplicare a unor legi deja în vigoare sau a unor proiecte de lege ar putea exercita o presiune asupra sectorului bancar. Pentru moment, elementele cele mai problematice pentru bănci par a fi actuala versiune a legii privind darea în plată și impactul anumitor hotărâri ale instanțelor care pun în aplicare legea privind clauzele abuzive⁽¹²⁾. În plus, unele inițiative legislative privind conversia creditelor în monedă străină în credite în moneda locală cuprind dispoziții care ar putea avea un impact negativ asupra băncilor. Aceste inițiative legislative au făcut obiectul discuțiilor în ultimii doi ani, dar nu au fost încă finalizate.

Mai multe dispoziții din proiectul de lege privind stingerea datoriilor, aprobat recent de Parlament, ridică preocupări serioase cu privire la impactul lor potențial asupra economiei și a stabilității financiare. În noiembrie 2015, Parlamentul a adoptat un proiect de lege privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite (*datio in solutum*). Proiectul de lege a fost adoptat fără a se lua în considerare în mod corespunzător preocupările formulate de diverse părți interesate (inclusiv de Banca Națională a României) privind impactul negativ nejustificat pe care legea respectivă îl poate avea asupra sectorului bancar și fără o evaluare a impactului potențial atât asupra creditorilor, cât și a debitorilor. Proiectul de lege nu a fost însă promulgat de președinte, care a decis, în decembrie 2015, să îl trimită înapoi Parlamentului spre reexaminare. În conformitate cu competențele care îi sunt conferite în temeiul Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene, la 18 decembrie 2015, BCE a emis din proprie inițiativă un aviz referitor la acest proiect de lege. Avizul a subliniat potențialul impact negativ nejustificat pe care unele dintre dispozițiile proiectului de lege l-ar putea avea asupra economiei și stabilității financiare⁽¹³⁾.

⁽¹¹⁾ Instituțiile de credit incluse în exercițiu sunt: Banca Comercială Română (BCR – Erste Bank Group), Banca Română de Dezvoltare (BRD – Groupe Société Générale), Banca Transilvania, Raiffeisen Bank, UniCredit Bank, CEC Bank, Alpha Bank Romania, Garanti Bank Romania, Bancpost (Eurobank), Piraeus Bank Romania, Banca Românească (NBG Group).

⁽¹²⁾ Legea nr. 193/2000 (cu modificările ulterioare) privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori.

⁽¹³⁾ Avizul Băncii Centrale Europene din 18 decembrie 2015 privind stingerea datoriilor garantate cu ipotecă prin

Proiectul de lege privind darea în plată introduce modificări semnificative ale cadrului juridic aplicabil contractelor de credit. Codul Civil al României include deja dispoziții care permit *datio in solutum*, aceasta fiind una dintre opțiunile de stingere a datoriilor rezultate din contractele de credit. Proiectul de lege privind darea în plată introduce însă un drept general al debitorilor de a se descărca de datoria rezultată dintr-un contract de împrumut prin transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului imobil ipotecat către creditor, în locul rambursării creditului, fără a fi nevoie de consimțământul creditorului. Aceste dispoziții transformă *datio in solutum* într-o obligație pentru creditor la stingerea datoriilor legate de creditele care au fost garantate cu bunuri imobile, la cererea debitorilor. Cu toate acestea, în conformitate cu Directiva 2014/17/UE (Directiva privind creditele ipotecare)⁽¹⁴⁾, *datio in solutum* este doar una dintre opțiunile voluntare care ar trebui să fie disponibile pentru rambursarea datoriei. Conform articolului 28 alineatul (4) din Directiva 2014/17/UE, statele membre nu împiedică părțile la un contract de credit să convină în mod explicit că returnarea sau transferul către creditor al garanției sau al veniturilor obținute din vânzarea garanției este suficient pentru a rambursa creditul.

O preocupare majoră este aplicabilitatea retroactivă a dispozițiilor actualului proiect de lege, întrucât acest lucru ridică motive serioase de îngrijorare privind securitatea juridică și stabilitatea sectorului financiar. În domeniul de aplicare al proiectului de lege se încadrează nu numai contractele de credit încheiate după data intrării sale în vigoare, ci și contractele de credit existente; cu alte cuvinte, proiectul de lege se aplică, de asemenea, retroactiv stocului actual de credite convenite între părți înainte să se cunoască aceste dispoziții esențiale pentru procesul de luare a unei decizii. Acest lucru pune în pericol securitatea juridică și ridică întrebări privind respectarea principiului încrederii legitime⁽¹⁵⁾. În

plus, aceste dispoziții ar putea avea totodată un impact major asupra stabilității sectorului financiar (a se vedea mai jos).

Un alt motiv de îngrijorare îl constituie largă aplicabilitate a proiectului de lege în cazul tuturor tipurilor de credite. Proiectul de lege privind darea în plată acoperă toate contractele de credit încheiate între persoane fizice și instituții de credit care sunt garantate cu bunuri imobile. Deși obiectivul proiectului de lege este protejarea persoanelor fizice, formularea generală a mai multora din dispozițiile sale lasă deschisă posibilitatea ca legea să fie aplicată creditelor acordate întreprinderilor, dacă există un codebitor care este o persoană fizică, răspunzătoare în solidar cu entitatea care a contractat creditul. De exemplu, dispozițiile legii s-ar putea aplica creditelor acordate întreprinderilor care sunt garantate, pe lângă alte gajuri, printr-o garanție personală a acționarului. Mai mult, legea este aplicabilă tuturor tipurilor de credite (și anume, credite de consum, credite ipotecare), indiferent de statutul acestora (performante sau neperformante) și de moneda în care au fost contractate (credite în moneda locală sau într-o monedă străină).

Dacă sunt aplicate fără alte modificări, mai multe dispoziții ale proiectului de lege sunt susceptibile să submineze evoluția disciplinei de plată și a percepției investitorilor. Dacă *datio in solutum* devine obligatorie, fiind așadar la îndemâna tuturor debitorilor, indiferent de situația lor financiară și de capacitatea de a-și achita în continuare datoriile, acest lucru este susceptibil să sporească hazardul moral în sectorul bancar și să slăbească disciplina în domeniul creditării. Deși reședința principală ar trebui să fie întotdeauna mai bine protejată decât activele utilizate în scopul investițiilor, proiectul de lege nu face distincție între bunul imobil care este utilizat ca reședință principală de debitor și alte active imobile, cum ar fi terenurile și bunurile imobile comerciale. În plus, orice debitor, indiferent dacă locuiește sau nu în bunul ipotecat sau dacă deține alte bunuri, poate beneficia de dispozițiile acestei legi. Întrucât legea îi vizează nu numai pe consumatorii sau pe debitorii vulnerabili care se confruntă cu dificultăți

transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului imobil (CON/2015/56).

⁽¹⁴⁾ Directiva 2014/17/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 februarie 2014 privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidențiale și de modificare a Directivelor 2008/48/CE și 2013/36/UE și a Regulamentului (UE) nr. 1093/2010.

⁽¹⁵⁾ În conformitate cu doctrina încrederii legitime, care este un element central al principiului securității juridice și în

dreptul UE, așteptările persoanelor care acționează cu bună credință în temeiul legii așa cum este sau cum pare a fi nu ar trebui înșelate.

financiare, ci pe toți debitorii, ea nu descurajează comportamentul speculativ al debitorilor care decid să înceteze rambursarea datoriei deși ar fi avut capacitatea de a plăti în continuare. Ca ultim punct, la fel de important, investitorii străini ar putea considera că acest act legislativ este o sursă de insecuritate juridică și și-ar putea modifica strategia de investiții în ceea ce privește România.

În forma sa actuală, proiectul de lege privind darea în plată este susceptibil să afecteze activitatea de creditare. Conform informațiilor transmise de Banca Națională a României, numărul total al contractelor de împrumut garantate cu bunuri imobile era de 491 600 la sfârșitul lunii octombrie 2015. Doar 37 % din aceste contracte de credit erau credite ipotecare. Restul de 63 % erau credite pentru investiții imobiliare și alte credite garantate cu active imobile. De asemenea, potrivit datelor furnizate de Banca Națională a României, cu cât valoarea unui credit este mai mare, cu atât disciplina de plată este mai slabă. Aceasta din urmă s-a deteriorat mai rapid în cazul creditelor de peste 150 000 EUR. Întrucât legea ar putea afecta fluxul de numerar al instituțiilor de credit, acestea își vor adapta, cel mai probabil, comportamentul în materie de creditare, impunând standarde și mai stricte pentru acordarea de credite. Cel mai probabil, instituțiile de credit vor majora în mod semnificativ valoarea avansului solicitat pentru acordarea unui credit. În viitor, acest lucru va avea un impact negativ asupra accesului persoanelor fizice la credite.

Unele dispoziții ale proiectului de lege privind darea în plată pot genera un risc sistemic, iar punerea în aplicare a acestei legi poate constitui o provocare pentru stabilitatea financiară. Impactul integral al legii este dificil de evaluat întrucât comportamentul viitor al debitorilor este incert, în special al debitorilor care au contractat credite cu un raport ridicat între valoarea creditului acordat și cea a garanției aferente creditului sau credite pentru care valoarea activelor ipotecate este mult mai mică decât valoarea restantă a creditelor. Cu toate acestea, pe baza estimărilor preliminare ale Băncii Naționale a României, legea ar putea avea un impact negativ asupra profitabilității și capitalizării băncilor. Într-un scenariu mai pesimist, punerea în aplicare a legii ar putea conduce la deficite de capital în cazul mai multor bănci, precum și la necesitatea de a adopta măsuri prudențiale.

Unele hotărâri ale instanțelor privind clauzele contractuale abuzive din contractele de credit ar putea avea un impact considerabil asupra sectorului bancar. În cursul perioadei în care s-a derulat programul de asistență financiară, autoritățile s-au angajat să asigure (i) soluționarea cauzelor care implică clauze contractuale abuzive de către instanțe de rang superior sau de o instanță specializată unică și (ii) luarea tuturor celorlalte măsuri necesare pentru a asigura o aplicare armonizată a acestor dispoziții, cum ar fi formarea judecătorilor. Guvernul a decis înființarea unei instanțe specializate care să soluționeze cauzele în materia clauzelor abuzive. Instanța specializată nu a fost încă înființată, în ciuda unui angajament anterior potrivit căruia aceasta urma să fie pe deplin operațională până în martie 2014. Această instanță specializată, care ar trebui să fie instituită în conformitate cu dreptul Uniunii și să protejeze totodată toate drepturile consumatorilor, ar trebui să contribuie la asigurarea consecvenței jurisprudenței pentru cauzele implicând clauze contractuale abuzive, inclusiv pentru acțiunile colective cu impact asupra mai multor portofolii pe care Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor le-a inițiat împotriva băncilor. Mai multe bănci sunt în prezent implicate în cauze privind acțiuni colective inițiate de Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor. Unele dintre aceste procese se află în etapele finale de judecată și băncilor li s-ar putea solicita să îi ramburseze pe clienți; în funcție de valoarea sumelor respective, este posibil să se exercite o presiune semnificativă asupra rezervelor de capital ale băncilor în cauză.

Sectorul asigurărilor

În luna iulie 2015 s-a finalizat un exercițiu cuprinzător de evaluare a activelor și pasivelor și un test de rezistență pentru sectorul asigurărilor, cu implicarea unor părți terțe. Exercițiul de evaluare a activelor și pasivelor și testul de rezistență au vizat 13 societăți din domeniul asigurărilor care acoperă aproximativ 82 % din piața asigurărilor. Exercițiul a fost lansat în a doua jumătate a anului 2014 și s-a încheiat în iulie 2015, când au fost publicate rezultatele finale. Acest exercițiu a fost efectuat de către Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF), cu sprijinul Comisiei Europene și al Autorității Europene de Asigurări și Pensii Ocupaționale (EIOPA). Exercițiul de evaluare a activelor și pasivelor s-a

bazat pe regimul prudențial Solvabilitate I și pe o metodologie comună aplicată în mod coerent tuturor societăților de asigurări participante. Exercițiul a fost realizat de patru auditori externi cu experiență internațională, selecționați de Autoritatea de Supraveghere Financiară prin intermediul unei proceduri de licitație publică. Testul de rezistență, care s-a bazat pe metodologia EIOPA utilizată pentru testul de rezistență organizat la nivelul UE în 2014 în sectorul asigurărilor, a evaluat rezistența sectorului asigurărilor din România la mai multe șocuri economice și șocuri specifice asigurărilor.

Exercițiul cuprinzător de evaluare a activelor și pasivelor și testul de rezistență pentru sectorul asigurărilor au scos la iveală mai multe deficiențe, în privința cărora au fost necesare măsuri corective. Rezultatele evaluării au evidențiat că cinci societăți de asigurări – Astra, Axa, Carpatica, Euroins și Exim – nu respectau cerințele de solvabilitate la data-limită a exercițiului (iunie 2014). Rezultatele testului de rezistență au arătat că sectorul asigurărilor nu ar fi suficient capitalizat în temeiul regimului Solvabilitate II. După finalizarea exercițiului de evaluare a activelor și pasivelor și a testului de rezistență, societățile de asigurări participante au prezentat Autorității de Supraveghere Financiară planuri de acțiune, incluzând acțiunile întreprinse pentru a remedia deficiențele identificate în cursul exercițiului. În ceea ce privește Astra și Carpatica, care făceau deja obiectul unor proceduri de redresare financiară, Autoritatea de Supraveghere Financiară a decis la mijlocul lunii august 2015 ca aceste societăți să continue să pună în aplicare procedura de redresare financiară, dar și să respecte măsuri suplimentare. Autoritatea de Supraveghere Financiară a solicitat Euroins să prezinte un plan de acțiune revizuit, care să includă, de asemenea, o majorare de capital de 400 de milioane RON, în două tranșe a câte 200 de milioane RON fiecare. Potrivit Autorității de Supraveghere Financiară, prima tranșă a majorării de capital ar asigura conformitatea cu cerințele Solvabilitate I până la sfârșitul anului 2015. Cu toate acestea, până la sfârșitul anului 2015, Euroins a vărsat numai 80 de milioane RON. La 22 ianuarie, Consiliul Autorității de Supraveghere Financiară a decis ca societatea Carpatica să intre în procedura de rezoluție și a desemnat Fondul de Garantare a Asiguraților drept administrator temporar.

În ciuda eforturilor intense de redresare depuse în cadrul unei proceduri de administrare specială, Astra a trebuit să intre în insolvență în luna august 2015. Din cauza deteriorării semnificative a indicatorilor săi prudențiali, Astra, cel mai important actor de pe piața asigurărilor din România, a fost plasată de Autoritatea de Supraveghere Financiară sub administrare specială în luna februarie 2014. Având în vedere progresele insuficiente în punerea în aplicare a planului de redresare financiară pe parcursul celor 18 luni de administrare specială și faptul că nu s-a putut găsi un terț investitor strategic, Autoritatea de Supraveghere Financiară a retras licența societății Astra la sfârșitul lunii august 2015 și a solicitat deschiderea procedurii de insolvență. În decembrie 2015, Tribunalul București a hotărât deschiderea procedurii de insolvență pentru Astra. Hotărârea tribunalului nu este însă definitivă, iar Astra are încă posibilitatea de a o contesta. Fondul de Garantare a Asiguraților nu poate începe să plătească deținătorilor de polițe compensații decât după pronunțarea hotărârii definitive a instanței privind deschiderea procedurii de insolvență pentru Astra.

În a doua jumătate a anului 2015, Autoritatea de Supraveghere Financiară a efectuat o evaluare a activelor și pasivelor societăților de asigurări care nu au fost incluse în exercițiul din 2014. După încheierea exercițiului de evaluare a activelor și pasivelor și a testului de rezistență inițiale referitoare la 13 societăți de asigurări, Autoritatea de Supraveghere Financiară a decis să efectueze un exercițiu similar pentru restul pieței de asigurări. Acest exercițiu a inclus 21 de societăți de asigurări cu o cotă de piață cumulată de 15,3 % (la sfârșitul anului 2014). Scopul a fost de a evalua soliditatea financiară și solvabilitatea societăților participante în temeiul regimului Solvabilitate I și gradul în care acestea sunt pregătite pentru introducerea, începând din 2016, a regimului Solvabilitate II⁽¹⁶⁾. Metodologia acestui exercițiu extins de evaluare a activelor și pasivelor a fost similară cu cea utilizată pentru exercițiul din 2014, cu diferența că data-limită pentru datele din bilanț a fost sfârșitul anului 2014. Exercițiul extins

⁽¹⁶⁾ Societățile de asigurări participante au fost următoarele: ABC, Asito Kapital, Asimed, ATE, BCR Life, BRD Life, Certasig, City Insurance, Credit Europe, Ergo, Eurolife ERB Generale, Eurolife ERB Life, Fata, Forte, Garanta, Gothaer, Grawe, LIG, Onix, Signal Iduna și Uniqa Life.

de evaluare a activelor și pasivelor și testul de rezistență au fost efectuate cu sprijinul a șapte auditori externi, care au fost selecționați de către societățile participante pe baza acelorași criterii de calificare și selecție ca și pentru exercițiul din 2014.

Exercițiul extins de evaluare a activelor și pasivelor a arătat că mai multe societăți de asigurări nu respectă cerințele Solvabilitate I. Rezultatele exercițiului extins de evaluare a activelor și pasivelor au fost publicate la 23 noiembrie 2015. Cinci societăți nu îndeplineau cerințele de solvabilitate în temeiul regimului prudencial Solvabilitate I. Patru societăți de asigurări (Forte, ABC, Asito Kapital și Certasig) aveau o rată de solvabilitate sub 100 %, iar un asigurător (LIG) avea capital propriu negativ. Exercițiul extins de evaluare a activelor și pasivelor a arătat că activele agregate admise pentru acoperirea rezervelor tehnice constituite pentru asigurările de viață și asigurările generale, în valoare de 2,7 miliarde RON, au fost suficiente pentru a acoperi rezervele tehnice ajustate (2,4 miliarde RON), rezultatul fiind un grad de acoperire de 112,5 %. La nivel individual, trei societăți de asigurări generale – Forte, LIG și Certasig – nu aveau active suficiente pentru a acoperi rezervele tehnice constituite pentru asigurările generale.

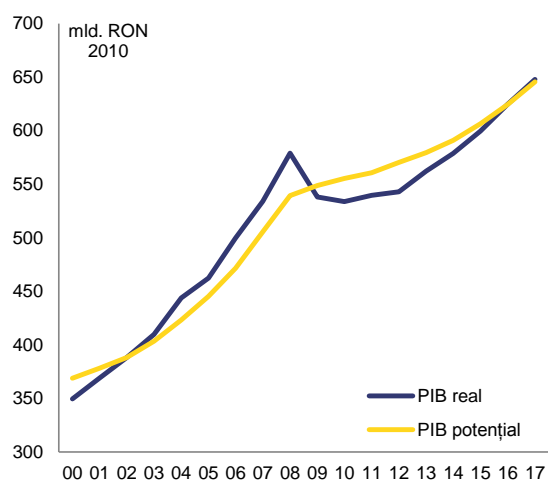
Majoritatea societăților de asigurări trebuie să facă eforturi suplimentare pentru a se pregăti pentru regimul Solvabilitate II. În ceea ce privește rezultatele pentru regimul Solvabilitate II, în cazul a 19 din cele 21 de societăți participante (cu excepția Asimed și Grawe), activele totale au fost diminuate în baza regimului Solvabilitate II în comparație cu valoarea ajustată a activelor în baza regimului Solvabilitate I. Un asigurător (LIG) avea fonduri proprii negative, iar alte trei societăți – Signal Iduna, Forte și Gothaer – nu îndeplineau nici cerința de capital minim, nici cerința de capital de solvabilitate. Certasig, Credit Europe și City, care îndeplineau cerința de capital minim, nu aveau resurse financiare adecvate pentru a acoperi cerința de capital de solvabilitate. ABC, ATE și Asito Kapital aveau fonduri proprii eligibile pentru a acoperi cerința de capital de solvabilitate, dar nu dețineau suficiente fonduri proprii pentru a îndeplini cerința de capital minim.

Societățile de asigurări trebuie să pună în aplicare măsuri subsecvente pentru a restabili solvabilitatea sau pentru a remedia deficiențele identificate. După primirea deciziei Autorității de Supraveghere Financiară privind rezultatele exercițiului de evaluare a activelor și pasivelor, societățile de asigurări participante au prezentat autorității planuri de acțiune conținând măsuri de remediere a deficiențelor identificate de exercițiul extins de evaluare. În evaluarea măsurilor propuse, autoritatea a luat în considerare măsurile deja puse în aplicare de societățile participante după luna decembrie 2014 (data-limită pentru exercițiul de evaluare). La mijlocul lunii decembrie 2015, Autoritatea de Supraveghere Financiară a aprobat măsurile incluse în planurile de acțiune prezentate de cele 21 de societăți de asigurări.

2.3. RISCURI DE DEZECHILIBRE PE TERMEN MEDIU

Deciziile recente menite să stimuleze creșterea economică au stimulat cererea internă, însă potențialul de creștere a PIB-ului este limitat. Politicile vizând stimularea cererii, cum ar fi majorările succesive ale salariului minim începând din 2011, reducerea cotelor de TVA în perioada 2013-2015 și creșterile salariale din sectorul public în 2015, au reușit să accelereze creșterea economică (graficul 2.3.1). În același timp, potențialul de creștere a rămas limitat. Potențialul de creștere a PIB-ului se situează mult sub nivelul de dinainte de criză, iar măsurile care vizează majorarea sa sunt în continuare limitate. Investițiile au cunoscut un reviriment în 2015, dar acesta este determinat de investițiile imobiliare, deși există unele semne pozitive din partea altor tipuri de investiții private. Investițiile publice, în special în infrastructură, înregistrează întâzieri.

Graficul 2.3.1: PIB-ul real și potențial, 2000-2017

Sursa: Comisia Europeană

Creșterea determinată în principal de consum ar putea genera noi dezechilibre macroeconomice interne și externe. Politicile prociclice care vizează cererea, cum ar fi reducerile fiscale în combinație cu creșteri salariale, au un impact pe termen scurt, concentrat mai ales pe consum. Dacă nu sunt însoțite de măsuri care să vizeze oferta, politicile de stimulare a cererii riscă să supraîncălzească economia, ducând la acumularea unei cereri excesive și la crearea unor presiuni inflaționiste. Aceste politici pot totodată reprezenta un risc pentru sustenabilitatea externă printr-un nivel mai ridicat

de importuri și deficite comerciale și prin deturnarea potențială a resurselor din sectorul exporturilor. Creșterea dezechilibrată din trecut a condus la ciclul de avânt economic rapid urmat de recesiune în România în perioada 2001–2009. Deși deviația PIB-ului este acum mult mai redusă decât în perioada 2004-2008, politicile fiscale expansioniste în contextul unei deviații pozitive a PIB-ului tind să accelereze ciclul economic și pot fi sursa unor noi dezechilibre interne și externe.

Creșterea investițiilor este esențială pentru creșterea producției potențiale în vederea contracarării expansiunii fiscale și a generării unei creșteri neinflaționiste durabile pe termen mediu⁽¹⁷⁾. Consolidarea investițiilor publice, în special în infrastructură, între altele prin sporirea capacității de absorbție a fondurilor UE, prin îmbunătățirea productivității totale a factorilor, prin investiții în cercetare și inovare și prin creșterea eficienței energetice, este esențială pentru stimularea creșterii potențiale, care ar genera o expansiune economică mai echilibrată.

Politica bugetară prociclică

Politica bugetară actuală oferă un impuls prociclic, întrucât stimulează cererea în contextul unei deviații pozitive a PIB-ului. Orientarea fiscală a fost relaxată de la sfârșitul anului 2014 printr-o serie de măsuri cu efect de creștere a deficitului. Ca urmare a reducerii contribuțiilor la asigurările sociale cu 5 puncte procentuale la sfârșitul anului 2014, în 2015 au fost puse în aplicare noi măsuri de relaxare fiscală care nu fuseseră incluse în bugetul inițial. De exemplu, TVA-ul pentru produsele alimentare a fost redus cu 15 puncte procentuale și salariile din sectorul public au fost majorate, înregistrându-se o creștere generală a salariilor și majorări specifice în anumite sectoare cu un impact bugetar anual de 1,7 % din PIB (a se vedea tabelul 2.3.1). Aceste creșteri salariale din sectorul public au fost decise în cursul anului în mai multe etape neordonate și nu au vizat trecerea spre un sistem salarial unificat în sectorul public. Salariul minim a fost majorat în două etape în 2015, de majorare beneficiind și funcționarii publici. Impactul brut pe parcursul întregului an al acestor creșteri salariale asupra

⁽¹⁷⁾ Pentru măsuri și reforme structurale suplimentare care ar putea stimula potențialul de creștere, a se vedea secțiunile 3.1, 3.2 și 3.3.

Tabelul 2.3.1: Salariile din sectorul public adoptate în 2015 și pensiile speciale reintroduse în 2015

Majorări salariale în sectorul public adoptate în 2015		
Grupul de beneficiari	Statut (în vigoare începând din)	Impact bugetar (milioane RON)¹
Cadre didactice (două majorări de câte 5 %)	martie și septembrie 2015	482,0
Salariul minim (majorare cu 75 RON din șase în șase luni în 2015)	ianuarie și iulie 2015	1300,0
Funcționari publici locali (majorare de 12 %)	iulie 2015	1260,0
Cadre nedidactice (majorare de 12 %)	august 2015	156,0
Cadre medicale (majorare de 25 %)	octombrie 2015	2129,2
Norma de hrană pentru polițiști	octombrie 2015	1247,5
Toate cadrele didactice (15 %)	decembrie 2015	1667,0
Majorare de 10 % pentru personalul care nu a beneficiat de nicio altă majorare în cursul anului	ianuarie 2016	2733,4
Personalul din domeniul asistenței sociale (majorare de 25 %)	ianuarie 2016	556,2
Majorări pentru personalul autorităților de gestionare a fondurilor agricole	ianuarie 2016	250,8
Personalul CNPP (majorare de 25 %)	ianuarie 2016	41,3
TOTAL		11823,4
	% PIB	1,7%
Pensii speciale reintroduse în 2015		
Grupul de beneficiari	Statut	Impact bugetar (milioane RON)¹
Personalul din domeniul aviației	Legea 83/2015 (în vigoare de la 1 mai 2015)	144,5
Personalul parchetelor și instanțelor judecătorești	Legea 130/2015 (în vigoare de la 1 iulie 2015)	53,6
Funcționari parlamentari	Legea 215/2015 (în vigoare de la 1 septembrie 2015)	9,7
Diplomați	Legea 216/2015 (în vigoare de la 1 septembrie 2015)	27,5
Deputați și senatori	Aprobată de Parlament, încă nepromulgată	25,9
Apărare, poliție și serviciile de informații	Legea 223/2015 (în vigoare de la 1 ianuarie 2016)	fără impact fiscal imediat
Curtea de Conturi	Aprobată de Parlament (nu este încă în vigoare)	17,0
Deputați și senatori	Aprobată de Parlament (nu este încă în vigoare)	25,9
Primari, viceprimari, președinți și vicepreședinți ai consiliilor județene	Legea 618/2015 (nu este încă în vigoare)	400,0
TOTAL		704,1
	% PIB	0,1%
¹ impact anual		

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice din România

soldului bugetar pentru 2015 este de peste 1½ % din PIB. Impactul net este de aproape 1 % din PIB, iar impactul net final ar putea fi estimat la aproximativ ¾ % din PIB, dacă sunt luate în considerare și efectele secundare.

Noi măsuri cu efect de creștere a deficitului sunt puse în aplicare din 2016. În ceea ce privește veniturile, modificarea din 2015 a Codului fiscal a redus, printre altele, cota standard de TVA de la 24 % la 20 % începând din ianuarie 2016 și la 19 % începând din ianuarie 2017. Impozitul pe dividende a fost, de asemenea, redus de la 16 % la 5 %. Noul Cod fiscal elimină impozitul pe construcții speciale și acciza suplimentară la carburant începând din 2017. Cheltuielile publice, cum ar fi o majorare mai mare a pensiilor decât cea sugerată de normele relevante, contribuie, de

asemenea, la o creștere a deficitului începând din 2016. Potrivit previziunilor Comisiei Europene din iarna anului 2016, se estimează că deficitul global SEC va crește cu peste 2½ % din PIB, de la 1,1 % din PIB în 2015 la peste 3 % din PIB în 2017. În consecință, soldul structural ar urma să se deterioreze cu aproape 3 % din PIB. Se estimează că abaterea de la obiectivul bugetar pe termen mediu va avea o magnitudine similară. Aceste evoluții plasează datoria publică pe o traiectorie ascendentă și pun în pericol sustenabilitatea finanțelor publice. De asemenea, acestea ar putea declanșa un nou ciclu de avânt economic rapid urmat de recesiune.

Sunt promovate o serie de inițiative legislative privind pensiile și salariile fără o evaluare adecvată a impactului. În 2010, România a introdus un sistem uniform de pensii. În pofida faptului că noul sistem cuprinde dispoziții favorabile pentru anumite categorii de lucrători care își desfășoară activitatea în condiții periculoase sau în alte condiții de lucru speciale, în 2015 au fost reintroduse o serie de noi drepturi de pensie „speciale” (tabelul 2.3.1). Reintroducerea unui sistem de pensii multipilon care slăbește legătura dintre contribuții și pensii are un impact pe parcursul întregului an de 0,1 % din PIB (estimări pentru 2016) și se preconizează că va avea un impact negativ asupra sustenabilității pe termen lung a sistemului de pensii. Tot în 2015, guvernul a anunțat planuri de modificare a legii salarizării unice adoptate în 2010, dar care nu a fost niciodată pusă integral în aplicare. Eventuala punere în aplicare a acestei reforme de mult așteptate ar constitui un nou stimulent fiscal și un risc suplimentar în anii următori, cu o valoare estimată la peste 2,5 % din PIB (pe baza datelor estimate pentru 2016).

Lipsa viziunii pe termen mediu și punerea în aplicare deficitară a normelor bugetare sunt principalii factori care determină prociclicitatea. Niciuna dintre măsurile recente cu efect de creștere a deficitului nu a fost inițiată și adoptată în contextul procesului bugetar standard. În 2015, Parlamentul a adoptat majorări ad-hoc ale salariilor și pensiilor și reduceri fiscale, fără a ține seama de marja de manevră fiscală, de prioritățile politicii bugetare și de potențialele consecințe bugetare. Integritatea procesului bugetar, astfel cum este prevăzut în cadrul bugetar național, nu este întotdeauna respectată (a se vedea secțiunea 3.1). În plus, performanța economică și situația financiară a întreprinderilor de stat (a se vedea secțiunea 3.1) reprezintă un risc suplimentar pentru bugetul de stat.

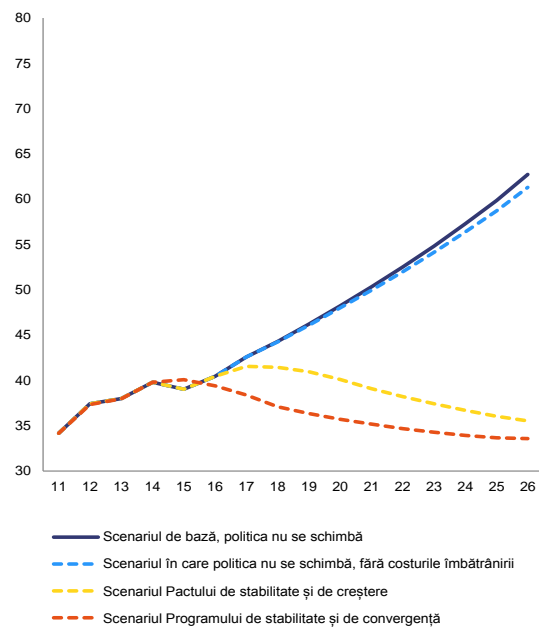
Sustenabilitatea bugetară

Mediul macroeconomic are un impact asupra condițiilor de finanțare a datoriei suverane prin percepția pieței asupra sustenabilității datoriei publice. În 2009, deși datoria publică a fost scăzută, România nu a mai putut să o finanțeze din cauza dezechilibrelor macroeconomice cu care se confrunta. Programele succesive de asistență financiară au contribuit la restabilirea și

îmbunătățirea condițiilor de finanțare a datoriei publice. România a beneficiat de acces deplin pe piață începând cu jumătatea anului 2011. Cu toate acestea, finanțarea datoriei suverane rămâne sensibilă la sustenabilitatea datoriei, așa cum este percepută de piețe, care nu depinde numai de condițiile bugetare, ci și de performanța macroeconomică și de răspunsurile în materie de politică date provocărilor macroeconomice.

Pe termen scurt nu se preconizează riscuri semnificative de presiune bugetară. În cursul anului următor, România nu pare să se confrunte cu riscuri majore de presiune bugetară rezultate din componenta bugetară sau macrofinanciară a economiei. Analiza structurii finanțării datoriei publice scoate în evidență unele riscuri pe termen scurt în ceea ce privește stocul de credite în monedă străină și stocul de credite contractate de nerezidenți, dar nu suscită preocupări în materie de structură a scadenței datoriei⁽¹⁸⁾.

Graficul 2.3.2: Sustenabilitatea datoriei

Sursa: Comisia Europeană

Analiza sustenabilității datoriei indică riscuri ridicate pe termen mediu. În condiții economice

⁽¹⁸⁾ Comisia Europeană (2015), *Fiscal Sustainability Report 2015* („Raportul din 2015 privind sustenabilitatea finanțelor publice”): http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/ceip/pdf/ip018_en.pdf

normale și presupunând că politica bugetară nu se modifică (scenariul de bază), datoria publică a României ar urma să crească în mod constant de la aproape 40 % din PIB în 2015 la peste 60 % din PIB în 2026 (ultimul an de proiecție) (graficul 2.3.2). Acest scenariu presupune un deficit primar structural constant de 2,3 % din PIB în perioada 2017-2026. Aceasta este valoarea din 2017, potrivit previziunilor Comisiei Europene din iarna anului 2016. O pondere a datoriei de peste 60 % din PIB în 2026, combinată cu riscuri ridicate semnalate în urma efectuării unor teste de sensibilitate suplimentare (privind șocurile legate de soldul primar și rata de schimb), indică riscuri ridicate pentru România în materie de sustenabilitate a datoriei pe termen mediu.

Dacă soldul structural s-ar apropia de obiectivul bugetar pe termen mediu, datoria publică a României ar scădea la aproximativ 35 % din PIB în 2026. Într-un scenariu în care soldul structural evoluează în conformitate cu componenta preventivă a Pactului de stabilitate și de creștere și în concordanță cu ajustarea bugetară indicată în comunicarea Comisiei referitoare la flexibilitatea în cadrul Pactului de stabilitate și de creștere, datoria publică a României ar fi cu 27 de puncte procentuale mai scăzută în 2026 decât în scenariul de bază (graficul 2.3.2).

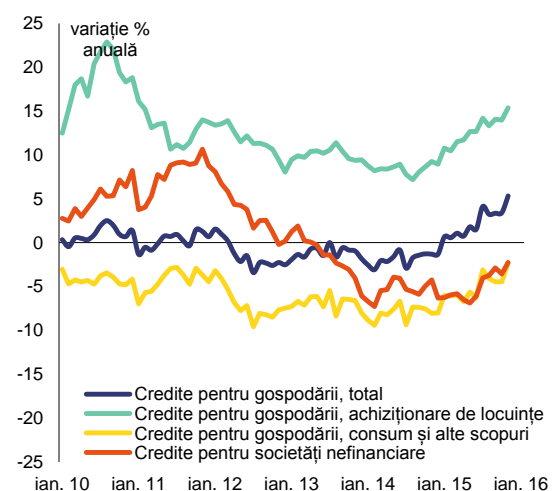
Pe termen lung, îmbătrânirea populației creează riscuri suplimentare pentru sustenabilitate. Aceste riscuri rezultă în primul rând din previziunile privind poziția bugetară inițială nefavorabilă, la care se adaugă cheltuielile publice legate de îmbătrânirea populației, mai ales pentru asistența medicală și îngrijirea pe termen lung. Punerea în aplicare a unor reforme pentru a limita creșterea preconizată a cheltuielilor legate de îmbătrânirea populației ar putea îmbunătăți sustenabilitatea bugetară pe termen lung. Aceasta include finalizarea reformei sistemului de pensii și punerea în aplicare a celui de al doilea pilon al sistemului de pensii. În temeiul legislației naționale, pentru finalizarea celui de al doilea pilon, este necesar ca finanțarea fondurilor private de pensii să ajungă la 6 puncte procentuale din contribuția angajaților la sistemul de pensii. Contrar dispozițiilor legale, bugetul pe 2016 prevede transferuri echivalente cu doar 5,1 puncte procentuale din contribuții, ceea ce întârzie punerea în aplicare a reformei pensiilor.

Evoluțiile creditelor și piața imobiliară

Un boom al creditelor a susținut rate nesustenabil de ridicate ale creșterii PIB-ului în România în perioada 2001-2008. Creșterea anuală a PIB-ului real a fost, în medie, de 6,5 % în această perioadă. Aceste rate de creștere, susținute de niveluri mai ridicate ale datoriei, s-au dovedit nesustenabile, nivelurile tot mai ridicate ale importurilor generând dezechilibre externe semnificative, care au fost finanțate prin intrări de capital volatile⁽¹⁹⁾.

După mai mulți ani de declin, creditele acordate gospodăriilor au revenit la rate de creștere pozitive în 2015. În perioada 2012-2014, standardele mai stricte de acordare a creditelor ca urmare a reparării bilanțurilor băncilor, la care s-au adăugat presiunile mari asupra gospodăriilor pentru a-și reduce datoria, au menținut creșterea creditelor acordate gospodăriilor într-o zonă negativă. Progresele înregistrate în curățarea bilanțului băncilor, combinate cu rate mai scăzute ale dobânzilor, au dus la redresarea treptată a împrumuturilor pentru gospodării. Creditele acordate gospodăriilor au revenit la rate de creștere pozitive începând cu luna ianuarie 2015 (graficul 2.3.3).

Graficul 2.3.3: **Evoluțiile creditelor – stocuri**

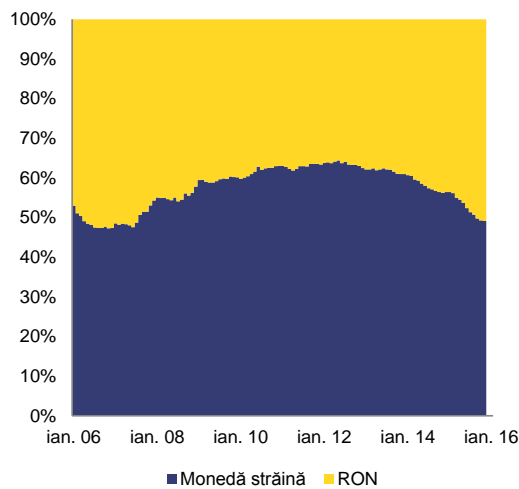
Sursa: Comisia Europeană

Restabilirea activității de creditare a gospodăriilor a fost determinată de acordarea

⁽¹⁹⁾ A se vedea Comisia Europeană (2015), *Raportul de țară al României pentru 2015*, document de lucru al serviciilor Comisiei.

de credite de consum în moneda locală și a fost susținută de o creștere robustă a creditelor pentru locuințe. În 2015 a crescut rapid numărul creditelor în lei acordate gospodăriilor (cu 31 % în termeni nominali pentru întregul an) (graficul 2.3.4). Acest lucru a fost determinat de scăderea ratelor dobânzii pentru creditele de consum și de o oarecare relaxare a standardelor de creditare. Rata de creștere a creditelor pentru locuințe, care reprezintă în prezent aproximativ 47 % din totalul creditelor acordate gospodăriilor, înregistrează, de asemenea, o creștere constantă începând cu a doua jumătate a anului 2014 (cu 16,5 % în termeni nominali pentru întregul an 2015). Aproximativ 60 % din totalul creditelor ipotecare în moneda locală au fost garantate în cadrul schemei de garantare de stat „Prima casă” pentru a sprijini achiziționarea primei locuințe.

Graficul 2.3.4: Credite interne în monedă străină și locală

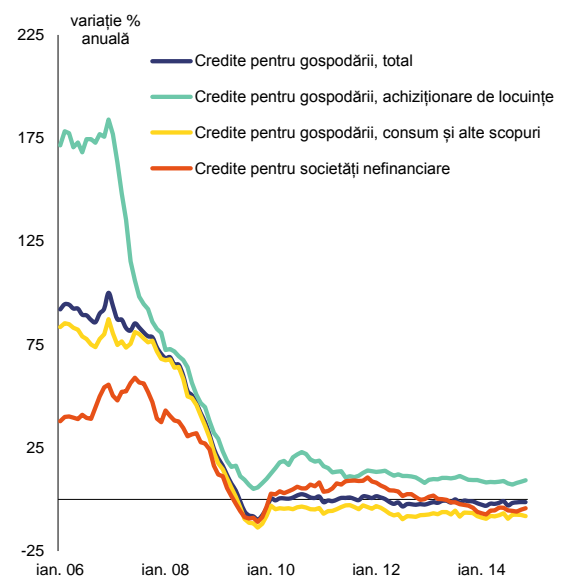
Sursa: Banca Națională a României

Creșterea creditelor acordate societăților nefinanciare rămâne negativă. Activitatea de creditare a întreprinderilor a început să scadă începând de la jumătatea anului 2013 și de atunci nu a înregistrat o redresare. Cererea de credite este modestă din cauza ajustărilor de bilanț ale societăților românești, a ratelor încă mari ale dobânzii (deși acestea sunt în scădere) și a preferinței întreprinderilor de a reinvesti profiturile, mai degrabă decât de a solicita credite noi. În ceea ce privește oferta, creditele pentru întreprinderi sunt afectate de nivelul ridicat de credite neperformante (21 % pentru societățile

nefinanciare în luna septembrie 2015) și de condițiile stricte de acordare a creditelor. Creditele acordate întreprinderilor au înregistrat o oarecare creștere în a doua jumătate a anului 2015, însă redresarea nu s-a produs încă.

Creșterea modestă a creditelor este un argument împotriva apariției unui boom bazat pe credite pe termen scurt. Atât creditele pentru gospodăria, cât și cele pentru societățile nefinanciare rămân cu mult sub nivelurile din perioada anterioară crizei (a se vedea graficul 2.3.5). Se așteaptă ca facilitarea accesului la finanțare să susțină o creștere a consumului în 2016 și în anii următori, însă pe termen scurt este puțin probabilă apariția unui boom bazat pe credite.

Graficul 2.3.5: Evoluțiile creditelor în perioada 2000-2015

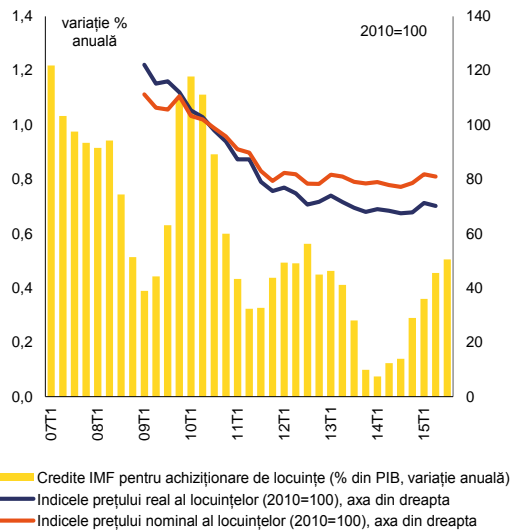

Sursa: Comisia Europeană

În acest stadiu este puțin probabilă apariția unei bule imobiliare. Prețurile locuințelor din România au fost în scădere în ultimii ani, atât în termeni nominali, cât și în termeni reali (graficul 2.3.6). În pofida unei mici creșteri în a doua jumătate a anului 2014 și la începutul anului 2015, acestea au scăzut din nou în al doilea trimestru al anului 2015. Se preconizează că prețurile locuințelor vor crește ușor în perioada 2016-2017, dar încă vor rămâne cu mult sub nivelurile din perioada anterioară crizei. Prin urmare, apariția

unei bule imobiliare este puțin probabilă pe termen scurt.

Graficul 2.3.6: Evoluția indicelui prețurilor locuințelor și a creditelor acordate de instituțiile monetare și financiare (IMF) pentru achiziționarea de locuințe

Sursa: Comisia Europeană

Infrastructura și investițiile publice

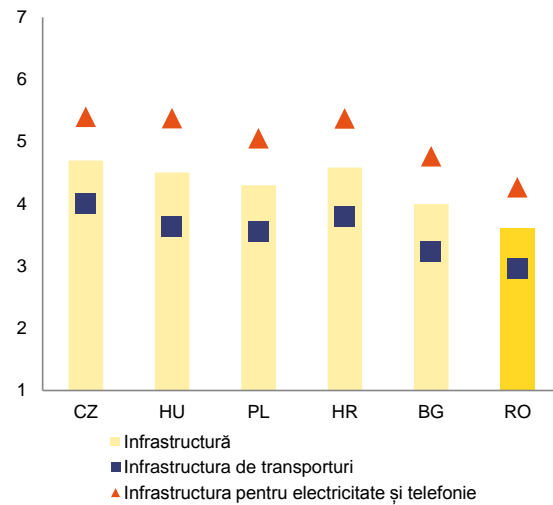
Infrastructura insuficientă sau de proastă calitate reduce accesibilitatea și poate limita investițiile. Faptul că nu există o infrastructură adecvată este unul dintre cei mai problematici factori pentru desfășurarea unei activități economice în România. Raportul privind competitivitatea globală⁽²⁰⁾ a indicat o ușoară îmbunătățire a calității infrastructurii în ultimii ani. Cu toate acestea, România rămâne în continuare pe ultimul loc între țările cu caracteristici similare din regiune în ceea ce privește calitatea percepută a infrastructurii de transport și comunicații (graficul 2.3.7). Rețeaua de șosele și autostrăzi a României este redusă în comparație cu cea a țărilor cu caracteristici similare și cu dimensiunea țării⁽²¹⁾. Rețeaua s-a extins într-un ritm lent și sunt deseori necesare lucrări urgente de reparație chiar și în cazul drumurilor construite recent. Căile ferate au o viteză comercială foarte scăzută, iar reorganizarea rețelei feroviare se află încă în fază

⁽²⁰⁾ Forumul Economic Mondial (2015), Raportul privind competitivitatea globală pentru perioada 2015-2016.

⁽²¹⁾ A se vedea, de asemenea, Comisia Europeană (2015), *Raportul de țară al României pentru 2015*, document de lucru al serviciilor Comisiei.

incipientă, în ciuda faptului că sistemul feroviar din România are unul dintre cele ridicate potențiale din UE de a spori numărul de pasageri și de a crește productivitatea⁽²²⁾. Dezvoltarea insuficientă a infrastructurii este o barieră în calea comerțului și a dezvoltării economice.

Graficul 2.3.7: Calitatea indicelui infrastructurii publice, România și țări cu caracteristici similare din regiune

Scara: 1-7 (valoarea maximă)

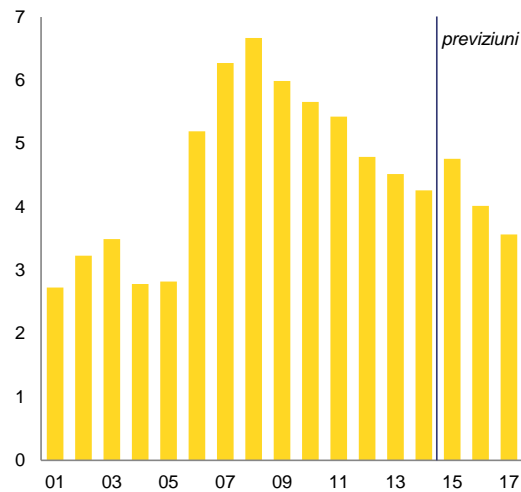
Sursa: Forumul Economic Mondial, Raportul privind competitivitatea globală pentru perioada 2015-2016.

Investițiile publice în România au scăzut, în pofida unei ample disponibilități a finanțării. În 2014, investițiile publice în România au reprezentat 4,3 % din PIB. Acest procent depășește în continuare nivelul investițiilor publice din perioada de preaderare, dar se situează sub nivelul record de 6,7 % din PIB în 2008 (graficul 2.3.8). România are al doilea cel mai scăzut nivel al investițiilor publice dintre țările cu caracteristici similare și este singura dintre acestea în care investițiile publice au scăzut în fiecare an începând din 2008. Principalele surse de finanțare a investițiilor sunt fondurile de la bugetul de stat, fondurile structurale din partea UE și împrumuturile acordate de instituțiile financiare internaționale, cum ar fi Banca Europeană de Investiții și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

⁽²²⁾ Steers Davies Gleave (2015), *Study on the Cost and Contribution of the Rail Sector* („Studiu privind costurile și contribuția sectorului feroviar”), raport elaborat pentru Comisia Europeană:

<http://ec.europa.eu/transport/modes/rail/studies/doc/2015-09-study-on-the-cost-and-contribution-of-the-rail-sector.pdf>

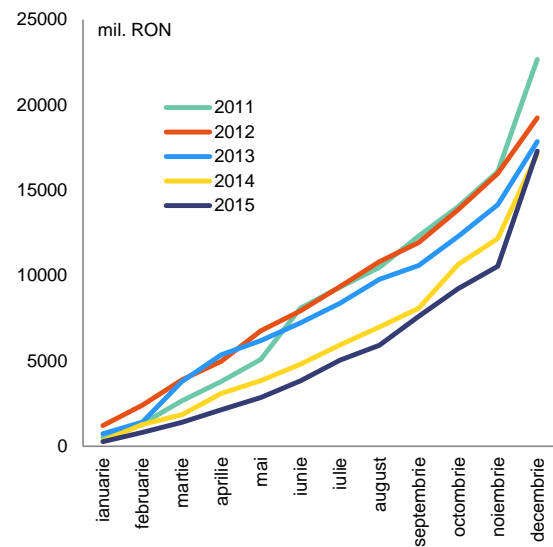
Graficul 2.3.8: Investițiile publice ca % din PIB

Sursa: Comisia Europeană

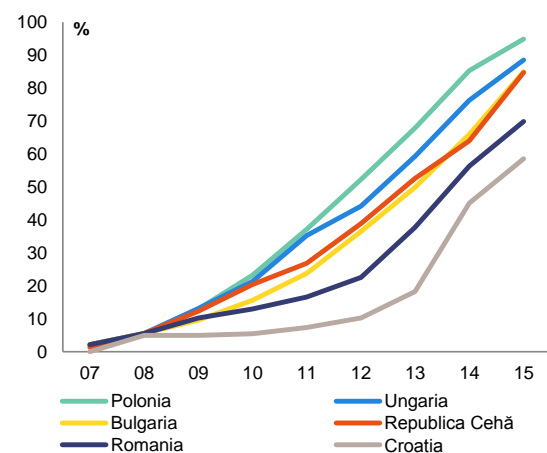
Oportunitățile de finanțare din surse atât naționale, cât și internaționale sunt insuficient utilizate. Investițiile finanțate exclusiv din surse naționale reprezintă 9 % din cheltuielile publice totale sau 2,6 % din PIB. Cheltuielile de capital sunt adesea insuficient executate în raport cu sumele înscrise în buget și o parte substanțială a acestora tinde să fie cheltuită către sfârșitul anului (graficul 2.3.9). Nivelul cheltuielilor pentru investiții din bugetul de stat scade an de an. Această situație este cauzată, pe de o parte, de suma globală disponibilă pentru investiții publice și, pe de altă parte, de faptul că fondurile naționale sunt înlocuite cu finanțarea acordată de UE. Cheltuielile legate de fondurile UE (finanțarea UE și cea națională, inclusiv cheltuieli neeligibile) corespund unui procent suplimentar de 1 % din PIB. Cu toate acestea, absorbția fondurilor UE pentru programele din perioada 2007-2013 rămâne cea mai scăzută din regiune (graficul 2.3.10). Programele operaționale pentru construirea infrastructurii de bază, cum ar fi programele Mediu, Transporturi și Dezvoltare regională, au rate de absorbție mai mici decât media națională sau care se situează în jurul acesteia (a se vedea graficul 2.3.11). În paralel, utilizarea altor surse de finanțare este limitată. De exemplu, creditele acordate de Banca Europeană de Investiții în România sunt printre cele mai mici din regiune, atât în termeni nominali, cât și pe cap de locuitor (graficul 2.3.12).

Graficul 2.3.9: Cheltuieli de capital, date bugetare

Sursa: Ministerul Finanțelor

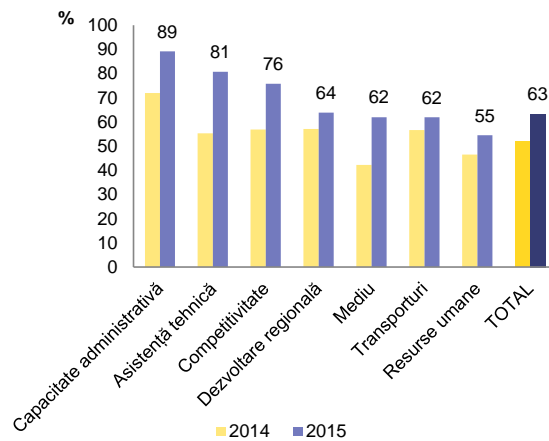
Graficul 2.3.10: Absorbția fondurilor UE (FSC)

FSC: fonduri structurale și de coeziune

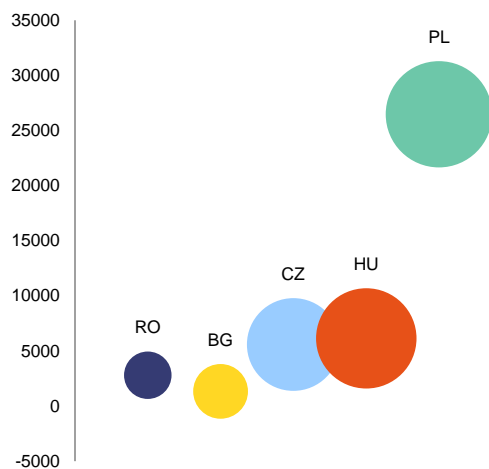
Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.3.11: Absorbția fondurilor UE pe program operațional

Sursa: Comisia Europeană

Graficul 2.3.12: Creditele acordate de BEI în perioada 2010-2014, România și țările cu caracteristici similare din regiune

Sursa: Comisia Europeană

În ciuda diverselor eforturi, capacitatea României de a absorbi fondurile structurale ale UE rămâne limitată. România a absorbit mai puțin de două treimi din totalul fondurilor (FSC și FEADR) alocate în cadrul perioadei de programare 2007-2013 (69 % în decembrie 2015). În 2015, Comisia Europeană a creat un grup operativ având sarcina de a remedia dificultățile de punere în aplicare în statele membre, a reduce riscul de dezangajare a fondurilor și a maximiza capacitatea de absorbție. Aceasta a permis implementarea unor proiecte majore aflate în prezent în pericol, în principal prin etapizarea proiectelor. Prin urmare, o

serie de proiecte începute, însă nefinalizate în perioada de programare 2007-2013 sunt finanțate în perioada de programare 2014-2020.

România nu dispune de o planificare strategică pe termen mediu și lung pentru dezvoltarea infrastructurii. În ciuda numeroaselor posibilități de investiții și a necesității de a-și dezvolta infrastructura, România nu are în pregătire proiecte noi suficient de mature pentru a impulsiona absorbția fondurilor din perioada de programare care a început în 2014. Prioritățile strategice sunt adesea afectate de ciclul politic, de modificările conducerii politice în cadrul ministerelor de resort și de alți factori de natură politică. Lipsa de planificare pe termen mediu și lung are un impact direct asupra calității propunerilor de investiții, precum și a angajamentului de a implementa proiectele în curs (a se vedea secțiunea 3.1). Având în vedere acești factori, condiționalitatea *ex ante* pentru obținerea fondurilor UE aferente perioadei 2014-2020 impune statelor membre să pregătească și să adopte o serie de strategii sectoriale. În domeniul infrastructurii de transport, pregătirea unui master plan pentru perioada 2014-2030 este condiționalitatea *ex ante* pentru Programul operațional „Mari infrastructuri”. Obiectivul Master Planului General de Transport și al reformei aferente a sectorului feroviar este de a dota România cu o foaie de parcurs stabilă, vizibilă și sustenabilă pentru viitoarele investiții, dar adoptarea acestora a fost amânată în mod repetat.

Pregătirea proiectelor este în general insuficientă și adeseori influențată de factori externi. Faza de pregătire tehnică, care cuprinde studiile de fezabilitate și de fezabilitate, precum și studiile tehnice și economice, este de obicei coordonată cu calendarul politic sau cu alte priorități pe termen scurt care nu au legătură cu chestiunile tehnice. Din această cauză, studiile sunt de proastă calitate și nu respectă standardele pentru inițierea etapei de implementare. În plus, lipsa unor proiecte mature, a unor studii de fezabilitate solide și a pregătirii tehnice pentru investiții majore împiedică instituirea unor scheme de finanțare.

Mecanismele de selecție a proiectelor și de stabilire a priorităților sunt fragmentate și nu sunt standardizate. Selecția proiectelor pentru investiții publice, inclusiv investiții cofinanțate din fonduri acordate de UE și de instituțiile financiare

internaționale, se realizează de obicei la nivelul ministerelor de resort, al autorităților locale sau al altor instituții publice, cum ar fi *Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale din România* (CNADNR). Proiectele finanțate din bugetul de stat cu o valoare de peste 30 de milioane RON trebuie să fie aprobate de guvern. Însă guvernele tind să aibă dificultăți în a arbitra între numeroși actori (adesea ministerele de resort) care au politici și agende politice diferite. În urma acestui proces de selecție rezultă o lungă listă de proiecte aprobate, pentru care nu s-au alocat fonduri, fapt care dă naștere unor incertitudini în ceea ce privește finanțarea și implementarea lor. În plus, sistemul de achiziții publice este lipsit de transparență și eficiență (a se vedea secțiunea 3.1)

Dificultățile în stabilirea priorităților sunt deosebit de acute la nivel local. Proiectele de investiții publice locale sunt realizate în cadrul Programului național de dezvoltare locală, care este gestionat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice. Programul nu are criterii stricte de selecție, iar deciziile de finanțare nu sunt clar fundamentate. De asemenea, programul nu este aliniat strategiilor sectoriale. În prezent, programul cuprinde peste 3 500 de proiecte cu nevoi de finanțare în valoare totală de aproape 16 miliarde RON, pentru care nu s-au prevăzut integral alocări în planificarea bugetară pe termen mediu, fapt care duce la nereguli în materie de finanțare. Pentru îmbunătățirea gestiunii financiare a bugetului Programului național de dezvoltare locală, a fost înființat un nou mecanism de tip „primul venit, primul servit”. Autoritățile bugetare au o marjă limitată de control asupra calității și a capacității de absorbție a proiectelor.

Stabilirea priorităților în cazul proiectelor importante este mai centralizată, dar nu suficient coordonată. În 2013 a fost înființată Unitatea de evaluare a investițiilor publice în cadrul Ministerului Finanțelor Publice (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 88/2013). Rolul unității este (i) de a evalua proiectele importante, definite ca proiecte cu o valoare de peste 100 de milioane RON, și (ii) de a pregăti o listă de prioritate a proiectelor care urmează să fie finanțate de la buget, fie exclusiv, fie cu sprijinul fondurilor UE. Unitatea examinează gradul de pregătire al proiectelor, de obicei pe baza studiului lor de fezabilitate, și întocmește o actualizare anuală a listei de prioritate care urmează să fie

aprobată de guvern. Crearea unității reprezintă o îmbunătățire în sistemul de gestionare a investițiilor publice. Cu toate acestea, unitatea doar primește propuneri, neavând competența de a evalua coerența strategică, de a respinge propunerile sau de a monitoriza progresele înregistrate. De asemenea, unitatea nu poate să propună soluții de gestionare adecvate, inclusiv modificări ale deciziilor de finanțare pe baza performanței proiectului.

Alte obstacole în calea investițiilor

România a reușit să atragă mai mulți investitori străini majori în activități cu valoare adăugată ridicată. Dovezi empirice sugerează că investitorii străini, cum ar fi Renault, Continental și Bosch, sunt atrași în România prin faptul că pot găsi competențe la costuri relativ scăzute, în special datorită potențialului forței de muncă de a găsi soluții creative simple la un cost redus. Aceste întreprinderi cooperează strâns cu universități și investesc masiv în formarea angajaților lor, extinzându-și clusterul de cercetare dincolo de zonele periurbane unde sunt situate în prezent.

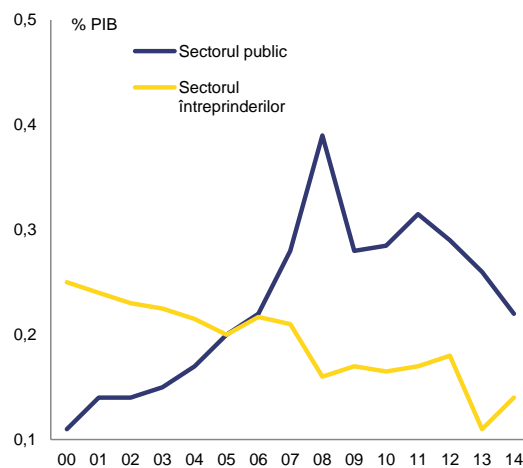
În ciuda acestor evoluții pozitive, există în continuare numeroase bariere în calea investițiilor, care frânează potențialul de creștere (a se vedea caseta 1.1 și secțiunea 3.1). Activitățile de cercetare și inovare sunt îngreunate de nivelul insuficient de finanțare, de colaborarea redusă între sectorul public și sectorul privat și de cadrul instituțional fragmentat⁽²³⁾. Procesul de restructurare a întreprinderilor de stat este în curs, însă eficiența limitată a acestor întreprinderi a împiedicat dezvoltarea infrastructurii (a se vedea secțiunea 3.1). Prețurile reglementate la energie și obligațiile aferente de aprovizionare internă limitează stimulentele pentru investiții. Toți acești factori îngreunesc potențialul de creștere.

Cheltuielile cu C&D și inovarea sunt reduse și au o eficiență scăzută. Intensitatea C&D a fost în continuare scădere începând din 2011, ajungând la 0,38 % din PIB în 2014. Acesta este cel mai scăzut nivel din UE și este departe de obiectivul de 2 % prevăzut de Strategia Europa 2020. Cheltuielile publice cu C&D au scăzut în 2014 la 0,22 % din

⁽²³⁾ Comisia Europeană (2015), *Raportul de țară al României pentru 2015*, document de lucru al serviciilor Comisiei, p. 31.

PIB, plasând România pe ultimul loc în UE. În perioada 2007-2013, fondurile structurale acordate de UE au reprezentat doar 20 % din cheltuielile publice cu C&D. Pentru perioada de programare 2014-2020, doar 15 % din fondurile disponibile pentru România sunt alocate C&D. O evoluție pozitivă este faptul că în bugetul pentru 2016 s-au alocat mai multe fonduri activității de C&D, ceea ce ar majora cheltuielile publice cu C&D la 0,29 % din PIB în 2016.

Graficul 2.3.13: Evoluții ale intensității C&D

Intensitatea C&D la nivelul întreprinderilor: cheltuielile întreprinderilor cu C&D ca % din PIB
 Intensitatea cheltuielilor publice cu C&D: cheltuieli *intra muros* ale guvernului cu C&D plus cheltuieli în învățământul superior cu C&D ca % din PIB.
 Ambele serii prezintă o discontinuitate între 2011 și anii precedenți.
Sursa: Comisia Europeană

Investițiile întreprinderilor în C&D sunt încă insuficient dezvoltate, în ciuda unor noi stimulente. România are una dintre cele mai scăzute valori din UE în ceea ce privește cheltuielile întreprinderilor cu C&D (0,16 % din PIB în 2014, pe locul 27 din UE). Gradul redus de sofisticare a mediului de afaceri și calitatea în general slabă a bazei științifice⁽²⁴⁾ afectează capacitatea României de a atrage investiții ale întreprinderilor în C&D și de a stimula cooperarea dintre sectorul public și sectorul privat în domeniul cercetării și inovării. În ultimii ani, s-au înființat câteva noi întreprinderi în domeniul tehnologiei în

jurul câtorva poluri antreprenoriale în domeniul TIC, dar acest fenomen rămâne limitat. În 2010 au fost adoptate stimulente fiscale pentru cheltuielile cu C&D cu scopul de a încuraja întreprinderile să își sporească investițiile în C&D, dar acestea nu sunt încă operaționale. Se preconizează că adoptarea în 2014 a unei legi privind invențiile de serviciu ar trebui să încurajeze totodată întreprinderile multinaționale să își stabilească în România mai multe activități de C&D și să investească în activități de inovare cu o valoare adăugată mai mare pentru economie.

Utilizarea eficientă a resurselor este scăzută, iar economia circulară nu este suficient dezvoltată.

În 2014, productivitatea resurselor se situa cu mult sub media UE: 0,3217 EUR pe kilogram față de 1,9492 EUR pe kilogram în UE⁽²⁵⁾. România înregistrează întârzieri în adoptarea instrumentelor de planificare relevante privind gestionarea deșeurilor. Rata sa de depozitare a deșeurilor este cea mai ridicată din UE (96,8 %). Aceasta indică faptul că resursele nu sunt păstrate în cadrul economiei atunci când un produs a ajuns la sfârșitul duratei sale de viață.

Accesul IMM-urilor la credite este dificil, iar sprijinul pentru întreprinderile nou-înființate bazate pe cunoaștere și pentru dezvoltarea produselor se află încă într-un stadiu incipient.

În 2015 a fost adoptată o lege privind investitorii individuali - business angels și sunt exploatare alte noi forme de finanțare. Se preconizează crearea a două fonduri de investiții, unul cu capital la înființare și capital de tip *seed* pentru antreprenorii cu idei inovatoare și unul cu capital de risc și capital de creștere pentru întreprinderile inovatoare nou-înființate. Succesul tuturor acestor măsuri va depinde de dezvoltarea și menținerea unei guvernante solide în domeniul inovării, la care ar trebui să se adauge o perspectivă coordonată și integrată asupra sistemului de cercetare, dezvoltare și inovare în contextul unei abordări ce promovează specializarea inteligentă, susținută de stabilitatea și previzibilitatea resurselor și de un parteneriat mai eficient între sectorul public și cel privat.

⁽²⁴⁾ Calitatea scăzută a bazei științifice din România este dovedită de cota publicațiilor științifice românești în rândul celor 10 % dintre cele mai citate publicații la nivel mondial, unde România ocupă locul 25 printre statele membre ale UE.

⁽²⁵⁾ Productivitatea resurselor este definită drept raportul dintre produsul intern brut și consumul intern de materiale. A se vedea

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators/resource-efficient-europe>.

Întreprinderile de stat care domină principalele sectoare economice tind să fie mai puțin performante⁽²⁶⁾. Întreprinderile de stat generează 8 % din producția societăților nefinanciare din România și angajează aproximativ 4 % din forța de muncă. Aceste întreprinderi sunt deosebit de relevante în sectoarele-cheie de infrastructură, generând 44 % din cifra de afaceri și 77 % din ocuparea forței de muncă în sectorul energetic și 24 % din cifra de afaceri și 28 % din ocuparea forței de muncă în sectorul transporturilor. Întreprinderile de stat din România sunt mai puțin profitabile și mai puțin productive decât întreprinderile naționale private similare și decât întreprinderile similare din țările învecinate. De asemenea, acestea plătesc salarii mai mari (a se vedea secțiunea 3.1). Dificultățile de restructurare a întreprinderilor de stat care înregistrează pierderi reprezintă o povară pentru bugetul de stat, în sensul că acestea au nevoie de fonduri, dar nu înregistrează profituri. Performanța operațională și financiară sugerează o alocare greșită a resurselor, ceea ce ar putea încetini crearea de infrastructuri esențiale și ar putea afecta astfel eficiența globală a economiei.

Dereglementarea prețurilor la energie electrică și gaze și un cadru juridic stabil ar putea stimula concurența și investițiile într-o aprovizionare sustenabilă și eficientă din punctul de vedere al costurilor. Piețele cu amănuntul de energie electrică și gaze continuă să fie foarte concentrate⁽²⁷⁾, iar concurența este limitată de marja negativă sau redusă permisă, având în vedere că prețurile sunt reglementate. Prețurile la energie electrică și gaze pentru consumatorii necasnici sunt complet liberalizate din 2014 și, respectiv, 2015. Liberalizarea piețelor de consum casnic este programată să se încheie până în 2018 pentru energia electrică și până în 2021 pentru gaze. Până atunci, prețurile pentru gospodării rămân la niveluri cu mult sub media

UE, limitând semnalul de preț și stimulentele pentru a investi în eficiența energetică. Acest lucru poate implica totodată noi riscuri pentru absorbția fondurilor UE destinate eficienței energetice a clădirilor. Alte surse de incertitudine pentru investitori sunt: modificarea calendarului de liberalizare, întârzierile în ceea ce privește punerea în aplicare a legislației UE privind eficiența energetică, predominanța întreprinderilor de stat și lipsa unei strategii naționale în materie de climă și energie pentru perioada de după 2020.

Este în continuare nevoie de investiții substanțiale pentru interconectările energetice transfrontaliere. Mai multe proiecte românești în materie de infrastructură energetică cu un impact transfrontalier semnificativ sunt incluse în lista din 2015 a proiectelor de interes comun⁽²⁸⁾. Obiectivul este promovarea interconectărilor în sistem bidirecțional între statele membre învecinate, precum și diversificarea surselor de energie și a rutelor de aprovizionare. Printre proiectele relevante din lista de proiecte de interes comun se numără consolidarea interconectării electrice între Bulgaria și România și creșterea capacității pe coridorul de transport bidirecțional de gaze Bulgaria-România-Ungaria-Austria („ROHUAT/BRUA”).

⁽²⁶⁾ Marrez, H. (2015), *The role of state-owned enterprises in Romania* („Rolul întreprinderilor de stat în România”), ECFIN Country Focus, și Comisia Europeană (2015), *Raportul de țară al României pentru 2015*, document de lucru al serviciilor Comisiei.

⁽²⁷⁾ Segmentul pieței cu amănuntul de energie electrică pentru consumatorii necasnici de mici dimensiuni și pentru gospodării rămâne foarte concentrat, după cum indică indicele Herfindahl-Hirschman, care în 2014 a avut valoarea de 2.445. Cota cumulativă a celor trei furnizori principali de gaze activi pe segmentul casnic a depășit 90 %.

⁽²⁸⁾ Pentru a contribui la crearea unei piețe energetice integrate a UE, Comisia a întocmit o listă de 248 de proiecte de interes comun. Pentru informații suplimentare, a se vedea: <http://ec.europa.eu/energy/node/22>.

2.4. MATRICEA DE EVALUARE A PDM

Această matrice de evaluare a PDM prezintă un rezumat al principalelor constatări desprinse în urma evaluării aprofundate din raportul de țară. Aceasta se concentrează pe dezechilibrele și problemele de ajustare relevante pentru PDM.

Taboul 2.4.1: Matricea de evaluare a PDM* - România

Dezechilibre (tendințe nesustenabile, vulnerabilități și riscuri conexe)			
	Gravitatea provocării	Evoluție și perspective	Răspunsul de politică
Echilibrul extern și competitivitate	<p>Poziția investițională internațională netă negativă continuă să reprezinte o sursă de vulnerabilitate macroeconomică. În 2015, poziția investițională internațională a României a fost de -54 % din PIB, un nivel ridicat, dar care nu este neobișnuit pentru o economie aflată într-un proces de recuperare a decalajelor. Datoriile nete aferente investițiilor străine directe contribuie cu aproximativ -39 % din PIB la poziția investițională internațională.</p> <p>Competitivitatea prin costuri a fost restabilită în perioada de după 2010. Creșterea costurilor unitare ale forței de muncă rămâne moderată, iar productivitatea muncii s-a îmbunătățit substanțial din 2012.</p> <p>Riscurile de supraîncălzire odată cu accelerarea importurilor ar putea duce la o creștere semnificativă a deficitului de cont curent, ceea ce ar putea avea un impact asupra sustenabilității externe.</p>	<p>Deficitele de cont curent, care în trecut erau nesustenabile, au fost corectate și se preconizează că vor rămâne sub control, situându-se sub 3 % din PIB până în 2017.</p> <p>Nivelul actual al poziției investiționale internaționale reprezintă o îmbunătățire semnificativă față de cel mai scăzut nivel istoric de -70 % din PIB înregistrat în 2012. Această corecție provine din creșterea puternică a PIB-ului nominal (7,1 % în 2013, 4,6 % în 2014 și 4,9 %, conform estimărilor, în 2015) și din deficitele de cont curent reduse înregistrate în ultimii ani.</p> <p>Creșterea exporturilor indică o rezistență macroeconomică îmbunătățită. Cu toate acestea, există riscul ca competitivitatea prin costuri să fie afectată de creșterea rapidă a salariilor și de deteriorarea implicită a competitivității prin costuri. Creșterea salariilor s-a accelerat în 2015, compensând parțial creșterile recente ale productivității.</p>	<p>Actuala politică bugetară prociclică stimulează cererea internă, în timp ce măsurile axate pe ofertă care vizează stimularea producției rămân limitate. Impactul creșterii consumului intern asupra importurilor poate contribui la neutralizarea îmbunătățirii contului curent.</p> <p>Guvernul a adoptat creșteri suplimentare ale salariului minim începând din mai 2016, după consultarea partenerilor sociali, dar fără a efectua o evaluare a impactului potențial asupra competitivității și a creșterii. Nu există încă un mecanism transparent de stabilire a salariului minim, pe baza unor criterii clare și obiective legate de condițiile economice și de pe piața muncii. Cu toate acestea, guvernul a înființat un grup de lucru tripartit în scopul creării unui astfel de mecanism, ținând seama de condiții obiective de ordin economic și de pe piața muncii.</p> <p>De asemenea, s-au aplicat creșteri ad-hoc ale salariilor din sectorul public în mai multe etape în 2015, fără o evaluare adecvată a impactului economic și bugetar.</p>
Sectorul financiar	<p>Lichiditatea sectorului bancar s-a îmbunătățit datorită reducerii efectului de levier, în special în ceea ce privește băncile cu capital străin, creșterii gradului de lichiditate a activelor și operațiunilor efectuate de BNR în funcție de necesități (operațiuni repo săptămânale). În general, sectorul bancar din România este bine capitalizat și lichid. Cu toate acestea, persistă mai multe vulnerabilități externe și interne. În special, băncile rămân vulnerabile la diverse inițiative legislative naționale, cum ar fi</p>	<p>Creditele neperformante la nivel de sistem au scăzut de la nivelul maxim de 22,6 % din martie 2014 la 11,6 % în noiembrie 2015. Acest lucru se datorează accelerării procesului de curățare a bilanțului băncilor, determinat de eliminarea din bilanț a creditelor neperformante provizionate integral și de vânzarea creditelor depreciate.</p>	<p>Banca Națională a României (BNR) a lansat, în mai 2015, o evaluare amplă a calității activelor și un test de rezistență privind sectorul bancar, cu implicarea părților terțe. Exercițiul de evaluare este în curs.</p> <p>O evaluare a bilanțului și un test de rezistență în sectorul asigurărilor au fost finalizate în iulie 2015 și se iau măsuri subsecvente.</p> <p>BNR și-a intensificat eforturile pentru a menține o gestionare adecvată a lichidităților în sectorul bancar național, extinzând lista de instrumente disponibile și de garanții reale eligibile pentru operațiunile de</p>

(Se continuă pe pagina următoare)

Tabel (continuare)

	proiectul de lege privind darea în plată, care generează riscuri substanțiale pentru stabilitatea sectorului.	piață monetară.
		Inițiativele legislative recente, în special legea privind darea în plată, ar putea genera un risc sistemic și ar putea constitui o provocare pentru stabilitatea financiară. Alte surse de vulnerabilități sunt reprezentate de punerea în aplicare a legii privind clauzele abuzive și a inițiativelor legislative privind conversia creditelor în monede străine în credite în moneda locală.
Politica bugetară	Politica bugetară prociclică, în combinație cu o deviație pozitivă a PIB-ului începând din 2017, riscă să supraîncălzească economia pe termen mediu. Nerespectările frecvente ale integrității procesului bugetar, combinate cu o creștere puternică a salariilor din sectorul public, ar putea compromite sustenabilitatea politicii bugetare și, combinate cu creșterile puternice ale salariilor minime, ar putea deschide un nou ciclu de expansiune-recesiune economică.	De la sfârșitul anului 2014 au apărut numeroase semne de relaxare fiscală și au fost aprobate măsuri noi care vor continua să stimuleze cererea până în 2017. Se preconizează că România va devia cu 3 % din PIB de la obiectivul bugetar pe termen mediu (OTM) în numai doi ani, iar deviația PIB-ului se estimează că va dispărea în 2016 și că va deveni pozitivă în 2017.
		S-au pus în aplicare diverse măsuri de relaxare fiscală în ceea ce privește atât veniturile, cât și cheltuielile, fără ca impactul bugetar al acestora să fie luat în considerare. Dificultățile în ceea ce privește punerea în aplicare a programelor fondurilor structurale împiedică investițiile publice, astfel încât infrastructura de transport de bază și alte infrastructuri rămân slab dezvoltate, ceea ce creează un blocaj pentru creșterea economică în România. Investițiile limitate în cercetare și dezvoltare realizate de sectorul public și de întreprinderi afectează creșterea potențială.
Concluziile analizei din bilanțul aprofundat (BA)		
<ul style="list-style-type: none"> Vulnerabilitățile care afectează economia României sunt legate de (i) stocul datorii străine nete, (ii) inițiativele legislative cu un impact potențial asupra sectorului bancar și (iii) politica bugetară prociclică, combinată cu creșterea puternică a salariilor care stimulează cererea și care nu este contrabalansată de măsuri care vizează oferta. S-ar putea să apară, astfel, eventuale riscuri de supraîncălzire a economiei, ceea ce ar pune în pericol sustenabilitatea bugetară și externă. Creșterea economică solidă a îmbunătățit rezistența macroeconomică. Având în vedere pozițiile de plecare favorabile, deficitele de cont curent, care înainte erau nesustenabile, au fost corectate și se preconizează că vor rămâne sub control, situându-se la un nivel sub 3 % din PIB până în 2017, în timp ce importurile se estimează că se vor accelera odată cu cererea internă din ce în ce mai mare. Poziția investițională internațională netă s-a îmbunătățit semnificativ începând din 2012. Productivitatea muncii a crescut, dar salariile cresc și ele rapid, ceea ce compensează parțial creșterile recente ale productivității. Sectorul bancar s-a dovedit rezistent, dar rămâne vulnerabil la inițiativele legislative naționale. Stabilitatea sectorului financiar a fost asigurată prin acțiuni decisive ale autorităților de reglementare, cu sprijinul Comisiei Europene, dar este amenințată de mai multe inițiative legislative. În special legea privind darea în plată, în forma sa actuală, generează un risc pentru stabilitatea sectorului bancar. Salariile din sectorul public și salariul minim au fost majorate ad-hoc în mai multe etape în 2015, fără o evaluare adecvată a impactului economic și bugetar. S-au aplicat reduceri fiscale, fără a se lua în considerare marja de manevră fiscală existentă. 		

(*)Prima coloană prezintă pe scurt aspectele legate de „gravitate” cu scopul de a oferi un ordin de mărime în ceea ce privește nivelul dezechilibrelor. A doua coloană prezintă constatările în ceea ce privește „evoluția și perspectivele” dezechilibrelor. În cea de a treia coloană sunt raportate măsurile recente și măsurile planificate relevante. Sunt raportate concluziile pentru fiecare sursă de dezechilibru și problemă de ajustare. Ultimele trei paragrafe ale matricei prezintă pe scurt provocările globale legate de măsurile de politică, în funcție de gravitatea, evoluțiile și perspectivele lor.

Sursa: Comisia Europeană

3. PROBLEME STRUCTURALE SUPLIMENTARE

Pe lângă dezechilibrele macroeconomice și problemele de ajustare abordate în secțiunea 2, prezenta secțiune prezintă o analiză a altor provocări economice și sociale cu care se confruntă România. Punând accentul pe domeniile de politică acoperite de recomandările specifice fiecărei țări din 2015, prezenta secțiune analizează problemele generale de guvernare care au un impact asupra potențialului de creștere economică. Temele abordate sunt administrația publică, inclusiv impozitarea și guvernarea bugetară, întreprinderile de stat, mediul de afaceri și sistemul judiciar. În al doilea rând, sunt examinate politicile în domeniul pieței forței de muncă, educația, protecția socială și asistența medicală, întrucât există o legătură strânsă între piața muncii și provocările sociale. România se confruntă în continuare cu riscuri foarte ridicate în materie de sărăcie, excluziune socială și inegalități în ceea ce privește veniturile. În fine, în prezenta secțiune sunt abordate provocările în materie de dezvoltare a zonelor rurale și diferențele profunde și din ce în ce mai pronunțate între mediul rural și cel urban în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, sărăcia, educația și accesul la servicii.

3.1 GUVERNANȚĂ ȘI MEDIUL DE AFACERI

Deficiențele structurii de guvernare și mediul de afaceri nefavorabil din România creează un climat de nesiguranță, frânează competitivitatea și reprezintă obstacole în calea investițiilor. Eficacitatea limitată a administrației publice, cuplată cu o corupție răspândită pe scară largă, constituie un obstacol în calea furnizării de servicii și afectează capacitatea de a pune în aplicare reforme structurale și de a valorifica fondurile UE (a se vedea secțiunea 2.3). În recomandările specifice fiecărei țări pentru 2015, România era invitată să îmbunătățească în continuare colectarea impozitelor și guvernarea întreprinderilor de stat. În ciuda simplificării anumitor proceduri administrative, întreprinderile se confruntă în continuare cu proceduri birocratice și incertitudine juridică. Există în continuare îngrijorări în ceea ce privește previzibilitatea și executarea hotărârilor judecătorești.

Administrația publică

Eficacitatea și eficiența administrației publice rămân limitate. Structura organizatorică instabilă, capacitatea administrativă slabă și politicile inconsecvente în materie de resurse umane și financiare limitează capacitatea instituțiilor publice de a elabora și a pune în aplicare politici în mod strategic și coordonat. Ineficiențele sunt legate nu numai de slaba profesionalizare, ci și de politizarea și lipsa de responsabilizare a funcționarilor publici⁽²⁹⁾. Procesul decizional și legislația sunt adesea lipsite de previzibilitate și transparență. Această situație are un impact de anvergură asupra

unei palete largi de aspecte, de la punerea în aplicare a reformelor structurale până la furnizarea cu succes a unor servicii eficiente și eficace pentru populație și asigurarea unui mediu de afaceri stabil și favorabil pentru investitori.

Gestionarea resurselor umane este inconsecventă, iar structura organizatorică a administrației publice este instabilă. Administrația publică nu aplică în prezent o abordare uniformă în ceea ce privește gestionarea resurselor umane. Doar 13 % din personal sunt funcționari publici, sub autoritatea Agenției Naționale a Funcționarilor Publici. Restul personalului, format în general din agenți contractuali, intră sub incidența normelor generale prevăzute în Codul muncii și în legislația muncii. Reorganizările instituționale frecvente (graficul 3.1.1), legate în cele mai multe cazuri de ciclul electoral, precum și utilizarea excesivă a numirilor provizorii în poziții de conducere⁽³⁰⁾ au un impact negativ asupra independenței funcției publice, a previzibilității procesului decizional și a dezvoltării carierei funcționarilor publici. Creșterile salariale ad-hoc în unele departamente sau sectoare ale administrației publice au loc fără a fi integrate într-un plan general de îmbunătățire a gestionării resurselor umane și de abordare a problemelor legate de recrutare, evaluare și promovare.

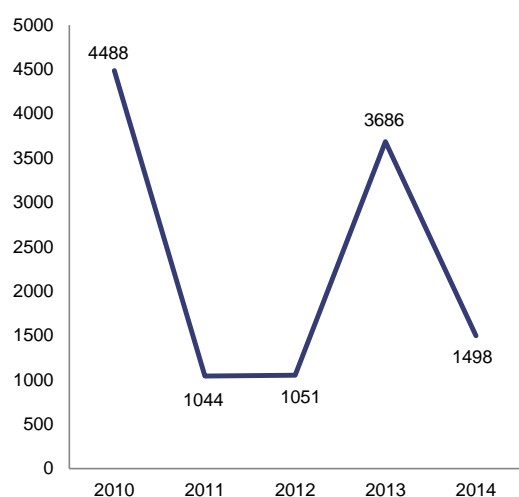
⁽³⁰⁾ 3 447 de astfel de numiri în 2014, conform datelor furnizate de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice:

<http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/2015/Transparenta%20decizionala/Strategia%20FP%202020%20si%20Plan%20transparenta%20decizionala.pdf>

⁽²⁹⁾ Guvernul României (2014), Strategia pentru consolidarea administrației publice 2014-2020.

Planificarea strategică nu este o practică obișnuită și este determinată, în principal, de utilizarea fondurilor UE. Planificarea pe termen mediu spre lung este slabă (a se vedea secțiunea 2.3). Strategiile sunt elaborate în cea mai mare parte în cadrul condiționalității *ex ante* pentru a avea acces la fondurile UE și la alte surse de finanțare externă. Acestea sunt adesea elaborate de consultanți externi, iar organismele publice responsabile cu punerea în aplicare a strategiilor participă și își asumă responsabilitatea în mod inegal în cadrul acestui proces. Responsabilitatea pentru monitorizare revine, în principal, comitetelor interministeriale, situație în care eficacitatea și coordonarea sunt limitate. Un nou concept de planificare strategică și de luare a deciziilor de reglementare pe baza unor elemente concrete a fost elaborat în 2015. Acesta clarifică rolurile și responsabilitățile la nivel central ale guvernului și ale ministerelor de resort. Cu toate acestea, mai trebuie încă îndeplinite o serie de cerințe prealabile în ceea ce privește capacitatea administrativă înainte ca acest concept să devină operațional.

Graficul 3.1.1: Numărul de reorganizări ale autorităților și instituțiilor publice aprobate de Agenția Națională a Funcționarilor Publici

Sursa:

Ritmul reformei administrației publice trebuie accelerat în continuare. O strategie privind administrația publică, adoptată în octombrie 2014, vizează încurajarea reformei administrației publice în cinci domenii: politicile publice și reglementarea, reducerea birocrăției, resursele

umane, serviciile publice și administrația publică locală. Punerea în aplicare a acestora necesită o voință politică puternică, însă reforma nu a reprezentat o prioritate în 2015. O platformă a administrației publice creată cu sprijinul Comisiei Europene vizează reunirea tuturor părților interesate relevante cu scopul de a accelera punerea în aplicare corespunzătoare a strategiei. România își propune să amelioreze previzibilitatea și transparența administrației publice prin adoptarea recentă a unor noi mecanisme pentru îmbunătățirea și coordonarea procesului decizional la nivelul guvernului și pentru consultarea societății civile, inclusiv prin crearea unui minister dedicat acestor aspecte. Printre noile priorități ale guvernului pentru îmbunătățirea gestionării resurselor umane se numără o strategie privind funcționarii publici, strâns legată de revizuirea legii salarizării unitare.

Corupția persistă la toate nivelurile administrației publice. Corupția există în multe sectoare economice și implică funcționari publici numiți și aleși de la toate nivelurile administrației publice, precum și funcționari și angajați ai instituțiilor publice. Acest lucru este confirmat de numărul record de anchete și condamnări penale pentru fapte de corupție⁽³¹⁾. Prevenirea corupției în cadrul administrației publice a fost una dintre prioritățile-cheie ale strategiei naționale anticorupție pentru perioada 2012-2015. Evaluarea strategiei arată că s-au realizat unele progrese în ceea ce privește instituirea unor măsuri de prevenire a corupției la nivelul administrației naționale. Cu toate acestea, concluzia evaluării este că structurile administrației locale sunt în urmă în ceea ce privește dezvoltarea capacității necesare pentru a preveni corupția în mod eficace. Guvernul își propune să extindă strategia, care va include măsuri suplimentare de remediere a deficiențelor identificate în cursul evaluării.

Se așteaptă ca reorganizarea în curs a sistemului de achiziții publice să sporească transparența și eficiența acestuia. În iulie 2015, cu sprijinul Comisiei, autoritățile au adoptat o strategie specială și un plan de acțiune pentru punerea în aplicare a acestora care vizează abordarea holistică a deficiențelor din sistemul de achiziții publice. O nouă Agenție Națională pentru Achiziții Publice a fost creată în subordinea

⁽³¹⁾ COM (2016) 41 final; SWD (2016) 16 final.

Tabelul 3.1.1: Indicatori privind plata impozitelor

Denumirea economiei	Clasament	DTF	Plăți (număr pe an)	Timp (ore pe an)	Cota de impozitare totală (% din profit)	Impozit pe profit (% din profit)	Impozit pe veniturile din salarii și contribuții (% din profit)	Alte taxe și impozite (% din profit)
Croația	38	83,0	19	206	20,0	0,0	18,8	1,2
România	55	80,7	14	159	42,0	10,9	30,0	1,1
Polonia	58	79,6	7	271	40,3	14,5	24,8	1,0
Bulgaria	88	74,2	14	423	27,0	5,0	20,2	1,8
Ungaria	95	73,1	11	277	48,4	11,8	34,3	2,3
Republica Cehă	122	67,1	8	405	50,4	9,5	38,4	2,5
Media în regiune		76,3	12,2	290,2	38,0	8,6	27,8	1,7

Sursa: Banca Mondială, *Doing business 2016* („Mediul de afaceri 2016”)

Ministerului Finanțelor. Sunt necesare eforturi suplimentare astfel încât să se raționalizeze cadrul instituțional prea fragmentat, să se elimine suprapunerea competențelor, îmbunătățind totodată controlul și echilibrul instituțional, să se ofere o dimensiune strategică a politicii de achiziții publice și să se amelioreze capacitatea administrativă a achizitorilor publici și calitatea concurenței în domeniul achizițiilor publice. Aceste deficiențe reprezintă un obstacol în calea investițiilor publice cu valoare adăugată și sunt sursa corecțiilor financiare substanțiale și a ratei scăzute de absorbție a fondurilor UE.

Achizițiile publice rămân extrem de vulnerabile la corupție. În opinia a peste jumătate din întreprinderile care au participat la o procedură de achiziții publice în ultimii trei ani, corupția le-a împiedicat să câștige o licitație publică sau un contract de achiziții publice. Caietele de sarcini concepute special pentru un anumit ofertant (59 %) sau neclare (54 %), conflictele de interese în evaluarea ofertelor (53 %) și înțelegerile între ofertanți (57 %) sunt menționate printre cele mai răspândite practici de corupție în domeniul achizițiilor publice. Mita și comisioanele ilegale (58 %) și finanțarea partidelor politice (39 %) în schimbul obținerii de contracte de achiziții publice sau al influenței asupra procesului de elaborare a politicilor sunt, de asemenea, percepute ca fiind răspândite pe scară largă⁽³²⁾.

⁽³²⁾ Comisia Europeană (2015), *Business Attitudes towards Corruption in the EU* („Atitudinea întreprinderilor față de corupție în UE”), Flash Eurobarometru 328.

Soluțiile de e-guvernare pentru îmbunătățirea eficienței administrației publice sunt slab dezvoltate. În România, utilizarea serviciilor de e-guvernare este cea mai scăzută din UE. În 2015, numai 8 % dintre utilizatorii de internet din România au trimis formulare online administrației publice în comparație cu media UE de 32 %⁽³³⁾. Digitalizarea administrației publice a fost lentă și fragmentată, iar nivelul de sofisticare a serviciilor publice online necesită îmbunătățiri. De exemplu, în medie, numai 54 % din etapele unei interacțiuni standard cu administrația publică pot fi realizate în întregime online, în comparație cu media UE de 81 % . Punctul de contact unic este greu de utilizat, iar un număr important de proceduri administrative nu pot fi realizate online. În 2013, numai 65 % dintre IMM-uri au interacționat online cu autoritățile, în comparație cu media UE de 88 %, și numai 5,8 % din cetățenii cu vârsta cuprinsă între 16 și 74 de ani au utilizat servicii de e-guvernare⁽³⁴⁾. Un semnal pozitiv este faptul că noul guvern a înscris printre prioritățile sale sprijinirea interoperabilității la nivel național și oferirea unor servicii digitale mai bune.

Impozitare

Sistemul fiscal este relativ favorabil întreprinderilor și creșterii economice, dar există unele riscuri de planificare fiscală agresivă. Cota standard de 16 % a impozitului pe

⁽³³⁾ Comisia Europeană (2016), *Tabloul de bord al Agendei digitale*: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/scoreboard/romania>

⁽³⁴⁾ Comisia Europeană (2015), *Fișa informativă „Small Business Act”* — România și, respectiv, Comisia Europeană (2015), *Tabloul de bord al Agendei digitale*.

profit este printre cele mai scăzute din UE și se situează pe penultimul loc în regiune. Impozitul pe dividende a fost redus, iar impozitul pe construcțiile speciale urmează să fie complet eliminat din 2017, după ce a fost redus sub 1 % în 2015 (a se vedea secțiunea 2.3). Din 2016, impozitul pe clădiri este, de asemenea, diferențiat în funcție de utilizarea acestora, și anume ca reședință sau în scopuri de afaceri. Veniturile fiscale se bazează mai mult pe impozitarea indirectă decât pe impozitarea directă. Clasamentul general al țării în ceea ce privește plata impozitelor s-a îmbunătățit, România situându-se pe locul al doilea între țările cu caracteristici similare din regiune (tabelul 3.1.1). Mai multe caracteristici ale sistemului de impozitare a societăților din România pot fi folosite în structuri de planificare fiscală agresivă⁽³⁵⁾. În special, lipsa normelor antiabuz⁽³⁶⁾ ar putea genera riscul creării unui mediu atractiv pentru anumite structuri de planificare fiscală agresivă.

Modificările frecvente ale legislației fiscale sunt o sursă de îngrijorare și de incertitudine pentru întreprinderi. În 2015, Codul fiscal, care este actul legislativ de bază al României în materie de politică fiscală, a fost modificat în mod substanțial și a fost adoptat după o activitate intensă care a durat mai mulți ani. Codul fiscal modificat se va aplica în cea mai mare parte din 2016. Deși această revizuire majoră a legislației fiscale viza, printre altele, să sporească securitatea juridică și previzibilitatea, ulterior s-au adus mai multe modificări suplimentare prin intermediul unor acte guvernamentale. Lipsa continuității și a previzibilității în domeniul impozitării are un impact negativ asupra climatului de afaceri, în special asupra deciziilor de investiții.

⁽³⁵⁾ Pentru o imagine de ansamblu asupra celor mai frecvente structuri de planificare fiscală agresivă și a dispozițiilor (sau a lipsei de dispoziții) necesare pentru ca aceste structuri să funcționeze, a se vedea Ramboll Management Consulting and Corit Advisory (2016), *Study on Structures of Aggressive Tax Planning and Indicators* („Studiu privind structurile de planificare fiscală agresivă și indicatori”), Documentul privind impozitarea nr. 61 al Comisiei Europene. Trebuie precizat că informațiile specifice fiecărei țări din studiu prezintă situația până în mai/iunie 2015.

⁽³⁶⁾ De exemplu, lipsa unui criteriu al „beneficiarului efectiv” în legătură cu reducerea impozitului reținut la sursă (dividende, dobânzi), lipsa normelor privind societățile străine controlate sau a normelor care să abordeze neconcordanțele în ceea ce privește încadrarea fiscală a societăților/parteneriatelor naționale și a celor străine.

Nivelul ridicat al evaziunii fiscale, în special în materie de TVA, și nivelul scăzut de respectare a obligațiilor fiscale reprezintă în continuare o provocare. Începând din 2000, deficitul mediu de încasare a TVA-ului depășește 40 %. În 2013, deficitul de încasare a TVA-ului a fost estimat la 41 %, acest procent fiind cel mai ridicat din UE, cu mult peste media UE de 15 %. Ponderea veniturilor din TVA a fost de 46,8 % în 2014, ușor sub media UE de 48,1 %⁽³⁷⁾. Colectarea impozitelor, în special a TVA-ului, se îmbunătățește treptat și se preconizează că va crește și mai mult ca urmare a măsurilor în curs de aplicare. Cu toate acestea, cota redusă de TVA pentru produsele de panificație, introdusă în septembrie 2013, nu pare să fi îndeplinit obiectivul-țintă anunțat, și anume reducerea evaziunii fiscale în acest sector⁽³⁸⁾. Această cotă redusă, precum și alte reduceri ale cotelor de TVA pentru diferite categorii de produse și servicii reduc baza fiscală și generează riscuri suplimentare legate de venituri. De asemenea, acestea sporesc complexitatea administrării TVA-ului și riscul de evaziune fiscală.

O serie de măsuri sunt în curs de punere în aplicare pentru a îmbunătăți colectarea impozitelor și a crește nivelul de respectare a obligațiilor fiscale. Casele de marcat obligatorii sunt introduse treptat în punctele de vânzare. În conformitate cu legislația națională (Legea nr. 267/2015), toate aceste case de marcat vor fi conectate treptat la sistemul informatic al autorității fiscale naționale (*Agenția Națională de Administrare Fiscală*, ANAF). La începutul anului 2015, ANAF a pus la dispoziție un număr de telefon gratuit la care consumatorii pot să facă reclamații și să raporteze cazurile în care nu au primit un bon fiscal pentru achizițiile lor. Regulile privind plățile în numerar au fost consolidate și mai mult, iar procedurile de rambursare a TVA-ului au fost raționalizate. Din februarie 2015, există o nouă procedură de înregistrare în scopuri de TVA, bazată pe un set de criterii de risc predefinite, care se preconizează că va reduce

⁽³⁷⁾ A se vedea Comisia Europeană (2015) — *Tax Reforms in EU Member States* („Reformele fiscale din statele membre ale UE”),

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_58.pdf

⁽³⁸⁾ Consiliul Fiscal, *Raport anual*: <http://www.consiliulfiscal.ro/RA2014.pdf>

frauda în materie de TVA. Ca urmare a acestei noi proceduri, aproximativ 50 % din noile cereri de înregistrare au fost respinse în primele nouă luni ale anului 2015. ANAF și-a intensificat eforturile prin desfășurarea unei acțiuni ample de audit care vizează operatorii angro din toată țara. Cu toate acestea, rezultatele anunțate de ANAF (la 9 noiembrie 2015) după primele inspecții (și anume efectul de surpriză) arată un grad de conformare voluntară redus: un număr semnificativ de contribuabili vizați fie au fugit la sosirea inspectorilor fiscali, fie nu au putut prezenta documente justificative pentru mărfuri.

Reorganizarea în curs a ANAF, autoritatea fiscală din România, urmărește sporirea flexibilității și a eficienței acesteia. S-au luat măsuri pentru simplificarea și modernizarea administrației fiscale. Printre acestea se numără restructurarea Direcției pentru marii contribuabili, înființarea Direcției de executare silită (care se ocupă de cazurile speciale), redistribuirea personalului în cadrul ANAF (pentru care lucrează aproximativ 27 000 de angajați în toată țara), raportarea automată obligatorie de către bănci a informațiilor privind conturile bancare ale contribuabililor și punerea în aplicare a unui proiect-pilot privind subdeclararea veniturilor. În 2016, ANAF, în cooperare cu Banca Mondială, intenționează să își actualizeze strategia de respectare a obligațiilor fiscale. Începând din 2016, Direcția pentru marii contribuabili va funcționa ca o direcție-generală independentă sub responsabilitatea ANAF. Eficacitatea acestor reforme va fi evaluată în viitor, însă există unele riscuri ca activitatea de colectare să fie afectată.

Munca nedeclarată și veniturile subdeclerate continuă să afecteze veniturile fiscale și să perturbe economia. Discrepanța dintre sarcina fiscală relativ ridicată asupra costului forței de muncă (calculată pe baza obligațiilor fiscale legale) și rata implicită de impozitare⁽³⁹⁾ redusă a

veniturilor salariale (calculată pe baza încasărilor efective din impozite) sugerează un volum ridicat de câștiguri disimulate, ceea ce are un puternic impact negativ asupra veniturilor fiscale. Munca în economia subterană este adesea caracterizată de standarde de muncă scăzute, investiții puține sau inexistente în capitalul uman și o productivitate a muncii scăzută. Proiectul-pilot de creștere a conformării care vizează munca nedeclarată, salariile subdeclerate și evaziunea fiscală, lansat la mijlocul anului 2014, a fost extins în 2015 la întreaga țară. Eforturile depuse în 2015 de către Inspekția Muncii ca parte a programului său cadru de acțiuni par să fi încetinit⁽⁴⁰⁾. În general, eforturile care vizează să asigure oficializarea relațiilor de muncă dincolo de aplicarea de amenzi și colectarea arrieratelor fiscale rămân limitate. Restructurarea preconizată a Inspekției Muncii, care a fuzionat cu Agenția Națională pentru Plăți și Inspekție Socială, nu s-a realizat până acum întrucât legislația de punere în aplicare a restructurării nu a fost încă adoptată de parlament. Nu este clar dacă această fuziune va aduce îmbunătățiri sau va crea perturbări în ceea ce privește activitatea și organizarea instituției.

Cadrul bugetar

Dispozițiile cadrului bugetar din România sunt solide, dar nu sunt aplicate în mod eficace în practică. Principalele acte juridice care reglementează procesul bugetar și politica privind finanțele publice pe termen mediu sunt Legea responsabilității fiscal-bugetare (Legea 69/2010), Legea finanțelor publice (Legea 500/2002) și Legea finanțelor publice locale (Legea 273/2006). Legea responsabilității fiscal-bugetare a fost actualizată în 2013 (prin Legea 377/2013) pentru a include anumite dispoziții ale Pactului de stabilitate și de creștere și ale pactului bugetar și pentru a respecta mai bine pilonii cadrului bugetar. Printre acești piloni se numără regulile politicii

⁽³⁹⁾ Rata implicită de impozitare pentru orice tip de impozit este definită ca raportul dintre veniturile provenite din tipul de impozit respectiv și baza sa de impozitare maximă posibilă. De exemplu, rata implicită a impozitului pe veniturile salariale este raportul dintre, pe de o parte, suma tuturor impozitelor directe și indirecte și a contribuțiilor la asigurările sociale pe veniturile din activități și, pe de altă parte, totalul remunerației angajaților, astfel cum figurează în conturile naționale [a se vedea Comisia Europeană (2015), *Tax Reforms in EU Member States* („Reformele fiscale din statele membre ale UE”),

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_58.pdf

⁽⁴⁰⁾ http://www.inspectmun.ro/site/RELATII_DE_MUNCA/Relatii_de_Munca.html. În 2014, s-au realizat aproximativ 100 000 de controale și au fost identificați 3 478 de angajatori pentru care au lucrat fără forme legale 11 345 de persoane. În perioada ianuarie-septembrie 2015, s-au realizat aproximativ 53 000 de controale și au fost identificați 2 448 de angajatori pentru care au lucrat fără forme legale 7 917 persoane.

fiscal-bugetare, planificarea bugetară pe termen mediu și înființarea unei instituții fiscal-bugetare independente (Consiliul Fiscal). Niciunul dintre acești piloni nu este respectat pe deplin, nici în etapa de elaborare și punere în aplicare a politicii fiscal-bugetare de către guvern, nici în etapa aprobării și a controlului exercitat de parlament.

Punerea în aplicare a regulilor politicii fiscal-bugetare este neriguroasă, cu acte guvernamentale ad-hoc care prevăd derogări de la Legea responsabilității fiscal-bugetare. Această lege stabilește în mod explicit reguli ale politicii fiscal-bugetare numerice care ar trebui respectate atât în planificarea, cât și în executarea bugetului. Printre acestea se numără: respectarea sau tendința de respectare a obiectivului bugetar pe termen mediu; respectarea nivelurilor cheltuielilor și ale datoriei impuse de reglementările UE și de pactul bugetar; plafoane maxime impuse pentru un număr mare de indicatori bugetari, inclusiv pentru cheltuielile cu personalul; restricții privind redistribuirea cheltuielilor de investiții neutilizate; restricții privind utilizarea soldului bugetului general atunci când acesta este mai mare decât cel prognozat. În ceea ce privește deficitul, Legea responsabilității fiscal-bugetare prevede că soldul structural anual al bugetului general trebuie să rămână sau să tindă spre obiectivul bugetar pe termen mediu de -1 % din PIB. Până acum, s-a asigurat întotdeauna respectarea *ex ante*, adică în etapa de pregătire a bugetului, a regulilor fiscal-bugetare. Cu toate acestea, bugetul pentru 2016 este primul proiect de buget care încalcă deja, în momentul adoptării, regula privind deficitul. În cursul executării, abaterile de la reguli sunt soluționate prin modificări ale bugetului (rectificări bugetare) și prin acte guvernamentale suplimentare care prevăd derogări de la dispozițiile Legii responsabilității fiscal-bugetare.

Procesul bugetar nu se ghidează în mod efectiv după planuri bugetare pe termen mediu. În temeiul Legii responsabilității fiscal-bugetare, strategia fiscal-bugetară stabilește ipotezele macroeconomice, planificarea bugetară pe termen mediu și plafoanele de cheltuieli care orientează procesul bugetar anual. Legea responsabilității fiscal-bugetare prevede, de asemenea, că strategia trebuie să fie actualizată anual și prezentată parlamentului până la 15 august, împreună cu un proiect de lege de aprobare a plafoanelor de cheltuieli. Strategia fiscal-bugetară nu a fost

aproape niciodată pregătită la timp. Atât în 2014, cât și în 2015 aceasta a fost trimisă parlamentului în același timp cu legea bugetului, în luna decembrie. Prin urmare, în loc să orienteze politica fiscal-bugetară și să garanteze că deciziile privind cheltuielile și veniturile sunt luate simultan, strategia fiscal-bugetară reflectă și include, în esență, deciziile *ex post* luate ad-hoc în timpul anului.

Măsurile fiscal-bugetare sunt adesea adoptate fără a respecta pe deplin dispozițiile Legii responsabilității fiscal-bugetare. În temeiul aceste legi, noile inițiative legislative care presupun o creștere a cheltuielilor publice (articolul 7) sau o reducere a veniturilor publice (articolul 13) trebuie să includă o evaluare a impactului verificată de Ministerul Finanțelor. În acest context, creșterile cheltuielilor ar trebui să respecte întotdeauna plafoanele anuale de cheltuieli, în timp ce reducerile veniturilor ar trebui să fie însoțite de propuneri de măsuri compensatorii. Aprobarea de către Consiliul Fiscal este obligatorie în cazul măsurilor legate de venituri, avizul acestuia putând fi solicitat și pentru măsurile de creștere a cheltuielilor. Aceste dispoziții au fost încălcate în cazul mai multor inițiative legislative din 2015. Printre acestea se numără inițiativele parlamentului de a reintroduce pensiile speciale și de a mări salariile peste plafoanele de cheltuieli și fără o evaluare adecvată a impactului, precum și reducerile semnificative ale impozitelor incluse în Codul fiscal, fără măsuri compensatorii și fără aprobarea Consiliului Fiscal.

Rolul Consiliului Fiscal ar putea fi consolidat în continuare. Consiliul Fiscal este autoritatea independentă instituită prin Legea responsabilității fiscal-bugetare. Mandatul său include emiterea de avize și recomandări privind prognozele macroeconomice și bugetare, documente de politică și politici, precum și monitorizarea respectării regulilor politicii fiscal-bugetare. Încă de la crearea sa, Consiliul Fiscal și-a făcut simțită prezența în mod activ în România, iar activitatea sa este prezentată din ce în ce mai mult în presă. Cu toate acestea, avizele și recomandările sale nu sunt luate în considerare într-o măsură suficientă în procesul efectiv de elaborare a politicilor. În plus, în mai multe rânduri Consiliului Fiscal i s-a acordat foarte puțin timp pentru a reacționa la propunerile bugetare înainte ca acestea să fie adoptate de guvern.

Întreprinderile de stat

Se pregătesc îmbunătățiri ale guvernancei întreprinderilor de stat. Guvernanța corporativă a întreprinderilor de stat este reglementată de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 109/2011. Limitările acestui act guvernamental⁽⁴¹⁾ și asumarea scăzută a responsabilității politice pentru acesta au dus la o punere în aplicare deficitară. Având în vedere importanța întreprinderilor de stat pentru economie (a se vedea secțiunea 2.3), guvernul încearcă să remedieze unele dintre deficiențele Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2011 în cursul procesului de transformare a acesteia în lege în parlament. Transformarea acestei ordonanțe în lege a fost una dintre recomandările specifice fiecărei țări adresate României în 2015⁽⁴²⁾. Amendamentele la proiectul de lege au fost elaborate cu sprijinul Comisiei Europene, al FMI și al Băncii Mondiale. Acestea au fost prezentate parlamentului la începutul lunii ianuarie 2016, dar nu au fost încă discutate. Modificările vizează, printre altele, să clarifice obligațiile conducerii, ale consiliilor de administrație și ale altor entități implicate în guvernanța întreprinderilor de stat, să îmbunătățească criteriile de performanță și de recompensare și să consolideze competențele de monitorizare ale Ministerului Finanțelor. În prezent nu se propune nicio modificare a structurii de proprietate a întreprinderilor de stat, care va rămâne fragmentată între diferitele ministere de resort.

Privatizarea întreprinderilor de stat care înregistrează pierderi a stagnat. În 2013, în contextul unui program de asistență pentru balanța de plăți din partea UE/FMI, guvernul a anunțat intenția sa de a vinde participații în șase dintre cele mai mari întreprinderi aflate sub control public. Obiectivul acestei vânzări era să consolideze supravegherea privată și eficiența operațională a conducerii întreprinderilor de stat. Un obiectiv complementar a fost dezvoltarea pieței bursiere locale. Cu toate acestea, după ce s-au realizat cu succes trei oferte publice inițiale în octombrie și

noiembrie 2013 și în iunie 2014⁽⁴³⁾, procesul de privatizare a stagnat. Restul privatizărilor, respectiv cele ale CFR Marfă, Hidroelectrică și CE Oltenia au fost suspendate *de facto*⁽⁴⁴⁾. În prezent, se continuă o singură privatizare, și anume privatizarea Olchim, un producător chimic în dificultate aflat în administrare specială, în legătură cu care au rămas deschise întrebări privind ajutoarele de stat. Această privatizare nu făcea însă parte din pachetul 2013.

O nouă lege privind privatizarea este în curs de elaborare, dar s-ar putea să nu îmbunătățească guvernanța și transparența. O nouă lege privind privatizarea este o ocazie de a remedia unele dintre deficiențele actuale, cum ar fi remunerarea comisiilor tehnice și strategice de privatizare care sunt inactice, și chiar necesitatea comisiilor de privatizare în sine, dat fiind că lucrările tehnice sunt de obicei efectuate de consultanți externi. Au fost exprimate îngrijorări cu privire la potențialele conflicte cu normele de guvernanță corporativă prevăzute în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 109/2011 (a se vedea mai sus). Un motiv deosebit de îngrijorare este reprezentat de suprapunerile care vor exista probabil între responsabilitățile administratorului special în cadrul privatizării și cele ale conducerii întreprinderii. De asemenea, protejarea întreprinderilor în curs de privatizare în cadrul procedurilor de recuperare a arieratelor fiscale ar fi greu de justificat pe motive economice și ar putea ridica probleme legate de ajutoarele de stat.

Întreprinderile de stat din România rotunjesc în continuare salariile scăzute din administrație. Remunerarea funcționarilor publici care participă la consiliile de administrație și la adunările generale ale acționarilor întreprinderilor de stat este reglementată prin Ordonanța Guvernului nr. 26/2013. Multe dintre regulile prevăzute în Ordonanța Guvernului nr. 26/2013 nu sunt conforme cu bunele practici la nivel internațional: plățile nu au legătură cu responsabilitățile, nu sunt armonizate între ministerele de resort și sunt

⁽⁴¹⁾ A se vedea Comisia Europeană (2015), *Raportul de țară al României pentru 2015*, document de lucru al serviciilor Comisiei.

⁽⁴²⁾ A se vedea http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/csr2015_council_romania_en.pdf

⁽⁴³⁾ Oferte publice inițiale pentru 10 % din Nuclearelectrică, 15 % din Romgaz și, respectiv, 51 % din Electrica. O scurtă descriere este prezentată în documentul *Programul de asistență pentru balanța de plăți, România, 2013-2015* al Comisiei Europene (2015).

⁽⁴⁴⁾ A se vedea documentul Comisiei Europene (2015), *Programul de asistență pentru balanța de plăți, România, 2013-2015*.

generoase chiar și după standardele internaționale. Plățile sunt umflate și de numărul extrem de ridicat de reuniuni (adunările generale ale acționarilor au loc adesea o dată pe lună, uneori chiar de mai multe ori pe lună) și de faptul că numeroși funcționari publici și multe persoane numite pe criterii politice participă în mai multe consilii de administrație, adunări generale și comisii de privatizare. Legea de aprobare a Ordonanței Guvernului nr. 26/2013 a fost retransmisă parlamentului de către președinte în noiembrie 2013 pentru îmbunătățire. Cu toate acestea, nu a mai fost niciodată supusă dezbaterilor, ceea ce înseamnă că ordonanța guvernului rămâne în vigoare. Limitarea numărului anual de participări remunerate la adunările generale ale acționarilor și a numărului de reprezentanți ai statului în fiecare adunare generală a fost discutată în trecut, dar acum se pare că ideea a fost abandonată.

Alte măsuri de îmbunătățire a transparenței și a responsabilității înregistrează, de asemenea, progrese lente. Numărul întreprinderilor de stat care și-au respectat obligațiile de a-și aproba și publica bugetele și conturile a crescut în 2015, însă termenele nu sunt respectate, iar nivelul de conformitate rămâne scăzut. Foarte puține întreprinderi de stat și-au aprobat bugetele pe 2015 în termenul de o lună de la aprobarea bugetului de stat, termen stabilit de guvern ca obiectiv pentru toate marile întreprinderi de stat. Treizeci și șapte de astfel de întreprinderi, în majoritate întreprinderi mici, nu aveau bugetul aprobat la sfârșitul lunii noiembrie. Numai 136 din cele 232 de întreprinderi de stat active subordonate administrației publice centrale și-au publicat conturile auditate până la sfârșitul lunii noiembrie 2015. Sporirea transparenței și a supravegherii externe a reprezentat și obiectivul ofertelor publice inițiale pentru participării reduse în cele mai mari întreprinderi de stat. În acest sens, suspendarea *de facto* a privatizărilor descrisă în secțiunea 2.3 afectează, de asemenea, progresele în acest domeniu.

Mediul de afaceri

România face progrese în mai multe domenii ale interacțiunii dintre întreprinderi și administrația publică. În 2014, deschiderea unei afaceri în România a necesitat mai puțin timp în comparație cu media UE (două zile, în comparație

cu media UE de 3,5 zile) și a costat mai puțin (100 EUR în comparație cu media UE de 313 EUR)⁽⁴⁵⁾. Capitalul minim subscris și vărsat (ca procent din venitul pe cap de locuitor) a fost de 0,7 %, cu mult sub media UE de 11,3 %. De asemenea, transferul de proprietate s-a realizat mai rapid și cu mai puține costuri; acesta a necesitat 19 zile în România (media UE fiind de 26 de zile) și a costat 1,5 % din valoarea proprietății (media UE fiind de 4,5 %).

În ciuda acestor progrese, sarcina impusă de reglementarea guvernamentală și incertitudinea juridică afectează în continuare competitivitatea (a se vedea secțiunile 2.1 și 2.3). Conform indicatorilor de guvernanță la nivel global ai Băncii Mondiale pentru 2015, rezultatele României în ceea ce privește calitatea cadrului de reglementare sunt mult sub media UE, deși s-au îmbunătățit (de la 0,2 în 2004 la 0,6 în 2014). Complexitatea procedurilor administrative, precum și schimbările rapide ale legislației și ale politicilor constituie obstacole majore în calea desfășurării unei activități comerciale. Practica de înlocuire a procesului legislativ normal cu ordonanțe de urgență ale guvernului, o singură ordonanță acoperind uneori mai multe domenii de politică, nu este consecventă cu obiectivul de raționalizare și simplificare a legislației consacrat în strategia României privind administrația publică. Transformarea ordonanțelor de urgență în lege întârzie adesea mai mulți ani în parlament. Costul legat de executarea contractelor rămâne mai mare decât media UE (29 % din valoarea contractului față de 22 %), iar sistemele de acordare a licențelor și a autorizațiilor sunt percepute ca fiind mai complexe. O strategie conexasă privind mai buna reglementare, adoptată în 2014, nu dispune încă de un plan de acțiune pentru a fi pusă în aplicare.

Mediul de afaceri din România este afectat în mod negativ de lipsa unei culturi de salvare în cazul insolvenței întreprinderilor. Stigmatizarea falimentului este în continuare pronunțată și se pune acceptul aproape exclusiv pe lichidare, în loc de reorganizare și salvare. Deși întreprinzătorii individuali pot recurge la o procedură simplificată

⁽⁴⁵⁾ Comisia Europeană (2015), Fișă informativă SBA, 2015 - România. Pentru o prezentare generală a procedurilor de înființare a întreprinderilor în UE, a se vedea, de asemenea: http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/advice-opportunities/start-up-procedures/index_en.htm

de intrare direct în faliment și lichidare a activelor lor, nu există nicio posibilitate de reorganizare sau un plan de rambursare. Întreprinderile aflate în dificultate financiară sunt de obicei chemate în instanță de creditori. În plus, procedurile de insolvență sunt printre cele mai lungi din UE⁽⁴⁶⁾. În ceea ce privește dreptul societăților comerciale în general, lipsa procedurilor prin care acestea își pot transfera sediul social din România în străinătate și viceversa generează costuri suplimentare și birocrație.

Lipsa infrastructurii de transport, în special între partea de vest a țării și capitală, constituie o piedică importantă în calea competitivității și un blocaj pentru creștere. Disponibilitatea redusă și calitatea scăzută a infrastructurii de transport îngreunează competitivitatea întreprinderilor locale, în special a producătorilor, și limitează și mai mult atractivitatea țării pentru investitori.

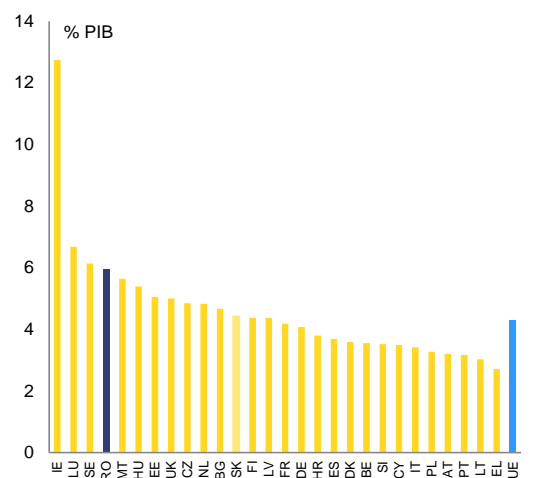
Noul guvern a anunțat planuri de îmbunătățire a mediului de afaceri. Ca parte a priorităților sale economice, guvernul intenționează să pună mai mult accentul pe promovarea și diversificarea exporturilor și a investițiilor străine directe, sprijinirea antreprenoriatului și a IMM-urilor, facilitarea accesului la finanțare, stimularea dezvoltării industriilor creative, a turismului, a agriculturii și a cercetării, ca sectoare de activitate prioritare, precum și pe restructurarea sectorului minier și a industriei de apărare⁽⁴⁷⁾. Un plan de dezvoltare economică strategic și selectiv, pe termen mediu spre lung, și o strategie națională pentru competitivitate pot contribui la punerea în aplicare a unor măsuri concrete și pot facilita tranziția către o economie cu o valoare adăugată mai mare.

Competențele digitale și sectorul TIC

Sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) este dinamic și competitiv. Ponderele sectorului TIC în PIB-ul României este de 6 %, una dintre cele mai ridicate din UE (graficul 3.1.2). În condițiile în care aproape jumătate dintre abonamentele la servicii fixe de bandă largă au viteze de cel puțin 100 Mbps,

România se situează pe primul loc în UE în ceea ce privește utilizarea serviciilor în bandă largă cu acces ultrarapid. Cu toate acestea, numărul de abonamente la servicii în bandă largă este unul dintre cele mai mici din UE. Prin urmare, accesul la serviciile TIC rămâne inegal⁽⁴⁸⁾.

Graficul 3.1.2: Ponderele TIC în PIB

Sursa: Comisia Europeană

În același timp, mai mult de o treime din populație nu poate beneficia de posibilitățile oferite de internet și nu poate contribui la economia digitală. Conform datelor Eurostat, în 2015, în România, procentul persoanelor care au utilizat în mod regulat internetul a fost cel mai mic din UE (52 % față de 76 % în UE) și 32 % din populație nu au utilizat niciodată internetul (față de 16 % în UE). Mai puțin de jumătate (46 %) din forța de muncă are competențe digitale de bază sau mai avansate (față de 72 % în UE). Acest lucru ar putea deveni un obstacol major în calea dezvoltării economice a țării. Îmbunătățirea nivelului de alfabetizare digitală și a competențelor digitale poate crea locuri de muncă în sectorul digital și poate sprijini dezvoltarea comerțului electronic și a e-guvernanței.

În ciuda progreselor înregistrate în ultimii ani, potențialul comerțului electronic este în continuare în mare parte nevalorificat. România se situează pe ultimul loc din UE în ceea ce privește participarea online, astfel cum arată

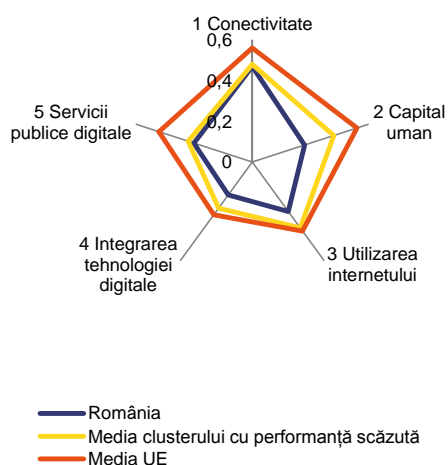
⁽⁴⁶⁾ Viitorul tablou de bord al UE privind justiția pentru 2016, figura 13.

⁽⁴⁷⁾ <http://gov.ro/ro/obiective/strategii-politici-programe/prioritati-strategice-i-planuri-de-actiuni-sectoriale-ale-ministerelor-pe-anul-2016&page=1>

⁽⁴⁸⁾ Comisia Europeană (2016), *Tabloul de bord al Agendei digitale 2016*.

indicele economiei și societății digitale elaborat de Comisie⁽⁴⁹⁾. Gradul de încredere a consumatorilor și a comercianților cu amănuntul în tranzacțiile online pe piața națională este, de asemenea, sub media UE⁽⁵⁰⁾. Consolidarea capacității autorităților de protecție a consumatorului de a asigura respectarea legislației ar face ca normele să fie mai bine aplicate, inclusiv în mediul digital, și ar spori astfel încrederea în tranzacțiile online.

Graficul 3.1.3: **Indicele economiei și societății digitale, performanță**

Sursa: Comisia Europeană

Sistemul judiciar⁽⁵¹⁾

România consolidează punerea în aplicare a reformelor majore ale codurilor sale civile și penale. Există elemente care arată că obiectivul creșterii eficienței actului de justiție este pe cale să fie îndeplinit, deși mai trebuie încă finalizate unele etape juridice. Strategia de dezvoltare a sistemului judiciar 2015-2020 și proiectul de plan de acțiune pentru punerea în aplicare a acesteia prezintă măsuri menite să îmbunătățească eficiența,

calitatea și independența sistemului judiciar. Planul de acțiune nu a fost încă adoptat de noul guvern și va fi pus în aplicare de guvernul care va prelua mandatul după alegerile din 2016. Impactul acestuia va depinde de eficacitatea și de sustenabilitatea acțiunilor propuse, de alocarea resurselor necesare, precum și de punerea în aplicare a planului de acțiune și de asumarea răspunderii pentru acesta la nivelul diverselor administrații publice și de către principalele părți interesate din sistemul judiciar.

Între timp, persistă îngrijorările cu privire la eficiența sistemului judiciar. Creșterea numărului de cauze nelitigioase de executare a hotărârilor judecătorești și de cauze litigioase în materie civilă și comercială, precum și numărul mare de cauze standardizate repetitive se adaugă la volumul de lucru al instanțelor. Conform tabloului de bord al UE privind justiția pentru 2016, perioada de timp de care au nevoie instanțele pentru a soluționa cauze în prima instanță a crescut ușor. Distribuția volumului de lucru între instanțe este inegală. Acest lucru atrage după sine o sarcină de lucru mai mare și mai multe întârzieri în unele circumstanțe judiciare și instanțe, ceea ce ar putea afecta eficiența și calitatea activității lor. Cu toate acestea, sistemul judiciar a introdus instrumente de gestionare, cum ar fi instrumentele de colectare a informațiilor statistice, în toate instanțele, ceea ce le permite acestora să monitorizeze situația și să ia măsuri corective. Inițiativa legislativă pentru o reformă a hărții judiciare, care viza remedierea deficiențelor sistemice la nivel național, a fost în cele din urmă respinsă de parlament. Prin urmare, guvernul analizează măsurile alternative din cadrul proiectului de plan de acțiune.

Întreprinderile și-au exprimat îngrijorarea cu privire la previzibilitatea hotărârilor judecătorești. Se constată în continuare o jurisprudență inconsecventă la nivelul instanțelor inferioare. Cu toate acestea, Înalta Curte de Casație și Justiție joacă un rol activ în asigurarea unei interpretări coerente prin intermediul procedurii hotărârilor preliminare și al recursurilor în interesul legii. În plus, proiectul ROLII de publicare a hotărârilor judecătorești pe internet a fost lansat în decembrie 2015. Acesta ar putea contribui la asigurarea consecvenței, făcând ca jurisprudența existentă să fie transparentă și ușor de accesat.

⁽⁴⁹⁾ În 2015, în România, procentul consumatorilor care au făcut cumpărături online a fost cel mai scăzut din UE (11 % în comparație cu media UE de 53 %), iar numărul întreprinderilor care au făcut vânzări online a fost printre cele mai scăzute (8 % în comparație cu media UE de 17 %). Eurostat „Studiul la nivel comunitar privind utilizarea TIC în gospodării și de către persoanele fizice (2015) și de întreprinderi (2015)”.

⁽⁵⁰⁾ Tabloul de bord al condițiilor pentru consumatori 2015.

⁽⁵¹⁾ Progresele în ceea ce privește reforma sistemului judiciar și lupta împotriva corupției sunt monitorizate în cadrul mecanismului de cooperare și verificare, COM (2016) 41 final.

Neexecutarea o lungă perioadă de timp a hotărârilor judecătorești definitive ar putea afecta în mod negativ încrederea întreprinderilor. Executarea efectivă a hotărârilor judecătorești de către autoritățile publice se poate produce cu întârziere sau poate să nu aibă loc niciodată. Deși pare să existe un cadru juridic atât pentru creanțele pecuniare, cât și pentru cele nepecuniare, diferitele autorități publice nu par să îl pună în aplicare în mod consecvent. Proiectul de plan de acțiune al guvernului prevede măsuri de modernizare a profesiei de executor judecătoresc, cum ar fi crearea unei baze de date electronice privind executarea, care ar putea consolida rolul și îmbunătăți rezultatele executorilor judecătorești.

Deși percepția întreprinderilor în ceea ce privește independența justiției continuă să se îmbunătățească, presiunea externă asupra sistemului judiciar rămâne ridicată. S-a constatat o îmbunătățire semnificativă a percepției întreprinderilor în ceea ce privește independența sistemului judiciar începând din 2010⁽⁵²⁾. Cu toate acestea, în cursul anului 2015, sistemul judiciar a continuat să se confrunte cu presiuni din partea politicienilor și a mass-mediei prin critici motivate politic care vizează judecători, procurori și sistemul judiciar în ansamblul său. În 2015, Consiliul Superior al Magistraturii a adoptat 16 decizii de apărare a independenței sistemului judiciar și 10 decizii de apărare a reputației profesionale, a independenței și a imparțialității magistraților.

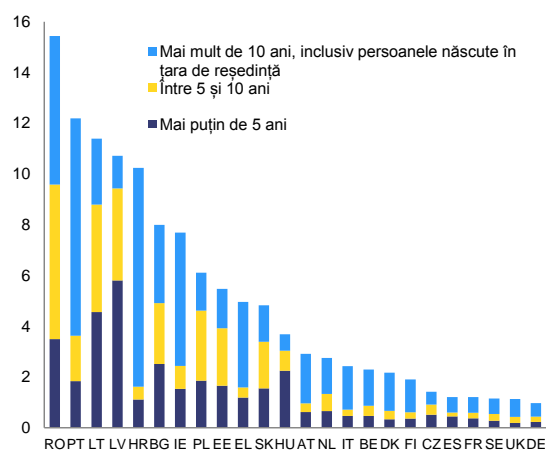
⁽⁵²⁾ Clasamentul Forumului Economic Mondial, astfel cum a fost preluat în Tabloul de bord al UE privind justiția pentru 2016: în urma celor mai recente îmbunătățiri din perioada 2014-2015, România se situează acum pe locul 66 din 140 de țări.

3.2. PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ, PROTECȚIA SOCIALĂ, SĂNĂTATEA ȘI EDUCAȚIA

Piața forței de muncă

Condițiile de pe piața muncii au fost în general stabile, însă rata ocupării forței de muncă se situează în continuare sub obiectivele-țintă. Situația pe piața muncii din România este în general mai bună decât în anii precedenți. Rata șomajului a rămas, în linii mari, stabilă, ușor sub 7 % și cu mult sub media UE de 9,5 %. Se preconizează că aceasta va scădea și mai mult până în 2017, ca urma a creșterii economice susținute⁽⁵³⁾. Rata de ocupare a urmat o tendință de creștere în ultimii 10 ani (ajungând la 67,8 % în al treilea trimestru al anului 2015), însă rămâne sub media UE și sub obiectivul-țintă național din cadrul Strategiei Europa 2020 (ambele de 70 %). Piața muncii a fost destul de rezistentă în timpul crizei, ocuparea forței de muncă în agricultura de subsistență acționând adesea ca un tampon în perioadele de recesiune.

Graficul 3.2.1: Rata mobilității

Rata mobilității reprezintă numărul de cetățeni în vârstă de muncă ce locuiau în alt stat membru în 2014, ca procent din populația cu vârstă activă a țării de cetățenie.

Cifrele pentru Cipru, Luxemburg, Malta și Slovenia sunt prea mici pentru a fi considerate fiabile.

Fiabilitatea cifrelor pentru Danemarca, Estonia, Finlanda și Croația este limitată din cauza dimensiunii reduse a eșantionului.

Sursa: Comisia Europeană

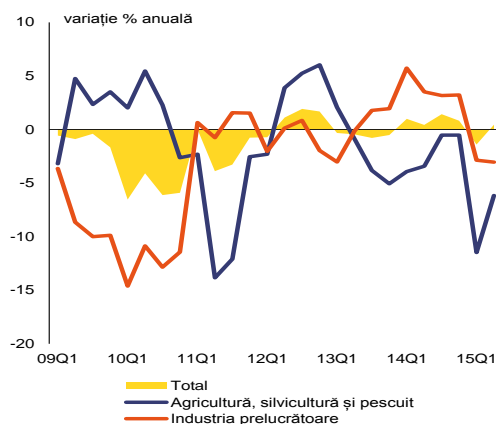
Emigrația puternică afectează capitalul uman și complică și mai mult problemele legate de îmbătrânirea populației. Se estimează că, în 2013, 2,5 milioane de români (aproximativ 12,5 % din populație) locuiau în străinătate (graficul 3.2.1). Emigranții sunt adesea slab calificați și provin din zonele rurale, dar există și mulți lucrători cu înaltă calificare care au părăsit țara. Acest lucru complică și

⁽⁵³⁾ Previțiunile Comisiei Europene din iarna anului 2016.

mai mult problemele legate de scăderea populației cu vârstă activă în contextul unei societăți în curs de îmbătrânire⁽⁵⁴⁾. În fața acestei provocări, guvernul intenționează să pună în aplicare un program de stimulare a mobilității interne și externe, punând accentul pe lucrătorii cu înaltă calificare.

Creșterea ocupării forței de muncă se concentrează în special în sectoarele cu o valoare adăugată ridicată. În 2015, cele mai mari creșteri ale ocupării forței de muncă s-au înregistrat în domeniul TIC și al activităților profesionale, științifice și tehnice, precum și în industrie și construcții⁽⁵⁵⁾. Se preconizează că ponderea persoanelor cu înaltă calificare în forța de muncă activă va crește în mod considerabil, și anume cu 44 %⁽⁵⁶⁾ până în 2025; aceasta reprezintă cea mai mare creștere din UE. În schimb, agricultura și industria reprezintă 29 % și, respectiv, 21 % din ocuparea forței de muncă, acestea reducându-se în ultimii ani (graficul 3.2.2).

Graficul 3.2.2: Creșterea ocupării forței de muncă, sectoarele selectate

Sursa: Comisia Europeană

Integrarea tinerilor pe piața forței de muncă rămâne o provocare. În 2015, șomajul în rândul tinerilor a scăzut la 22 %, dar se situează în continuare puțin peste media UE. Proporția tinerilor

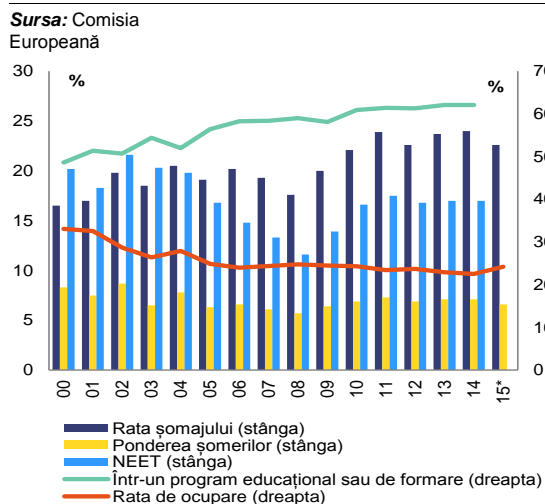
⁽⁵⁴⁾ Ponderea persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani în populația în vârstă de muncă este estimată la 24,3 % și se preconizează că această pondere va crește în continuare la aproximativ 30 % în 2030 și 50 % în 2050, Eurostat.

⁽⁵⁵⁾ Cedefop, *EU Skills Panorama. Analytical highlight* („Panorama competențelor în UE - Analiză”), 2015: http://skills Panorama.cedefop.europa.eu/sites/default/files/EUSP_AH_Romania_0.pdf.

⁽⁵⁶⁾ Cedefop, *EU Skills Panorama, Analytical highlight*, („Panorama competențelor în UE - Analiză”), 2015.

care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET) (graficul 3.2.3) este cu mult peste media UE (17 % față de 12 %). Măsurile-cheie, cum ar fi sprijinul pentru stagii și ucenicii, certificarea competențelor și pachetele pentru mobilitate, au fost utilizate mai puțin decât se prevăzuse inițial. Cooperarea între serviciile publice de ocupare a forței de muncă, serviciile sociale și de sănătate, școli, universități, parteneri sociali și părțile interesate din sectorul privat nu este încă suficient de dezvoltată. Măsurile-pilot din mai multe județe au reușit numai într-o măsură limitată să ajungă la tinerii din această categorie care nu sunt înregistrați la serviciul public pentru ocuparea forței de muncă. Noul guvern intenționează să elaboreze un plan național de ucenicie pentru sectoarele prioritare identificate în strategia națională pentru competitivitate. O abordare mai integrată, care oferă oportunități tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare și care este axată pe servicii publice de ocupare a forței de muncă, este în curs de elaborare cu sprijinul fondurilor UE.

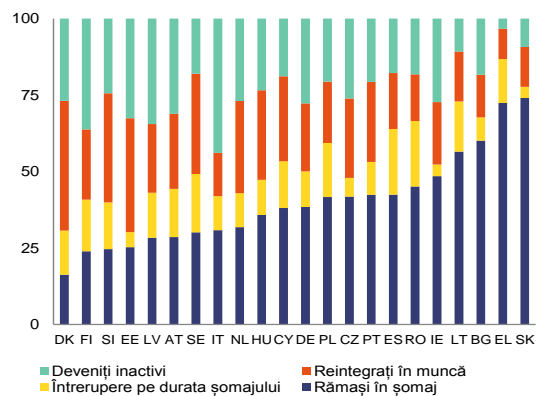
Graficul 3.2.3: Tineret: înscriși într-un program educațional sau de formare, ocuparea forței de muncă, rata șomajului, ponderea șomerilor în totalul populației, NEET

Potențialul de ocupare al șomerilor de lungă durată, al lucrătorilor în vârstă, al romilor și al persoanelor cu handicap este în mare măsură nevalorificat. Rata șomajului de lungă durată este de 2,8 %, aproximativ jumătate din media UE. Ponderea sa în șomajul total a scăzut de la 45 % în 2013 la 41 % în 2014. Cu toate acestea, numai 15 % dintre persoanele care au stat în șomaj între un an și doi ani

și-au găsit un loc de muncă în 2014 (graficul 3.2.4). Rata șomajului în rândul lucrătorilor în vârstă a crescut treptat în perioada 2011-2014. Aceasta a ajuns la nivelul de 43 % de dinainte de criză datorită adoptării unor măsuri de sprijin, dar rămâne sub media UE de 52 %. Participarea sporită a lucrătorilor în vârstă la piața forței de muncă este esențială având în vedere că se preconizează că rata de dependență a persoanelor vârstnice se va dubla până în 2050 și că rata de înlocuire a pensiilor se va reduce drastic (cu 30 de puncte procentuale pentru bărbați și cu 20 de puncte procentuale pentru femei până în 2050). Legea pentru egalizarea vârstei de pensionare între femei și bărbați a ajuns în parlament încă din 2013. Fără adoptarea acestei legi, participarea femeilor în vârstă la piața muncii va continua să scadă în mod considerabil, contribuind la diferențele dintre nivelul pensiilor bărbaților și ale femeilor și la creșterea riscului femeilor de a fi afectate de sărăcie la bătrânețe. Rata de ocupare a romilor este estimată la 30 %⁽⁵⁷⁾. Discriminarea, oportunitățile de angajare limitate, accesibilitatea fizică redusă și măsurile fiscale de descurajare⁽⁵⁸⁾ afectează rata de ocupare a persoanelor cu handicap (38,8 % în 2013).

Graficul 3.2.4: Evoluția statutului pe piața forței de muncă a șomerilor de lungă durată, 2014

Date din 2014, inclusiv pentru șomerii de lungă durată fără un loc de muncă de cel puțin un an începând din 2013. Datele privind Belgia, Franța, Croația, Luxemburg, Malta și Regatul Unit nu sunt disponibile sau nu sunt fiabile.

Sursa: Comisia Europeană

Cheltuielile naționale pentru politicile în domeniul pieței forței de muncă sunt reduse și

⁽⁵⁷⁾ *Diagnosis and policy advice for supporting Roma inclusion in Romania* („Diagnostic și consiliere în materie de politică pentru sprijinirea incluziunii romilor în România”), Banca Mondială, 2014.

⁽⁵⁸⁾ Modificarea legislației a permis tinerilor să primească o pensie de invaliditate fără să fi cotizat în prealabil.

nu sunt bine coordonate cu Fondul social european (FSE). Cheltuielile naționale pentru politicile active în domeniul pieței forței de muncă au scăzut la puțin peste 40 % din nivelul înregistrat înainte de aderarea la UE⁽⁵⁹⁾. Acestea se bazează prea mult pe FSE, ceea ce ar putea crea o problemă pe termen lung pentru sustenabilitatea politicilor guvernamentale. Lipsa de coordonare între măsurile finanțate la nivel național și cele finanțate din FSE duce la apariția unor sisteme concurente. În acest context, Ministerul Muncii intenționează să elaboreze un catalog integrat al serviciilor finanțate atât din FSE, cât și de la bugetul național.

Majoritatea șomerilor de scurtă durată nu sunt acoperiți de indemnizația de șomaj. Chiar dacă politicile pasive absorb 85 % din cheltuielile naționale pentru politicile în domeniul pieței forței de muncă, acoperirea șomerilor de scurtă durată prin indemnizația de șomaj este printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană. Această acoperire scăzută reflectă atât condițiile de eligibilitate pentru dreptul la indemnizația de șomaj în cazul încetării raporturilor de muncă⁽⁶⁰⁾, cât și numărul mare de lucrători care desfășoară o activitate independentă fără a avea o asigurare. Gradul de adecvare al indemnizației de șomaj este scăzut și se degradează în continuare⁽⁶¹⁾.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă a rămas în urmă în ceea ce privește oferirea de servicii personalizate celor aflați în căutarea unui loc de muncă și angajatorilor. Numai 3,1 % dintre persoanele dornice să lucreze au participat la programe active în domeniul pieței forței de muncă în 2013 (cele mai recente date disponibile). Măsurile active de ocupare nu sunt suficient de variate pentru a răspunde nevoilor specifice ale diverselor grupuri de pe piața muncii.

⁽⁵⁹⁾ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale.

⁽⁶⁰⁾ Indemnizația de șomaj nu se acordă în cazul concedierii pe motive imputabile salariatului. Autoritățile includ în această categorie încetarea raportului de muncă de comun acord între părți, ceea ce constituie o practică utilizată pe scară largă în România.

⁽⁶¹⁾ Valoarea indemnizației de șomaj este de 75 % din valoarea indicelui social de referință (500 RON ~ 125 EUR, aproximativ jumătate din salariul minim) plus un procent cuprins între 3 % și 10 % din salariul brut lunar mediu din ultimele 12 luni, în funcție de numărul de ani de cotizare (de la 3 % pentru cel puțin trei ani până la 10 % pentru cel puțin 20 de ani). Deși contribuția angajatului la asigurările de șomaj este proporțională cu salariul acestuia, indemnizația este stabilită în mare măsură pe baza indicelui social de referință.

Autonomia operațională a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă este limitată de o legislație prescriptivă privind politicile active în domeniul pieței forței de muncă. În ciuda informării obligatorii a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă cu privire la locurile de muncă vacante, capacitatea acesteia de a atrage ofertele de locuri de muncă sau de a oferi servicii atractive pentru angajatori este limitată. În plus, nu există încă o procedură clară pentru crearea de profiluri și pentru segmentarea diverselor categorii de șomeri cu scopul de a le oferi sprijin personalizat, în ciuda unor planuri în acest domeniu. S-au instituit previziuni privind nevoile de pe piața forței de muncă în mai multe regiuni și un card electronic de înregistrare este în curs de introducere, dar rămâne de văzut care va fi impactul acestor măsuri. Se are în vedere reintroducerea muncii în folosul comunității, însă impactul acesteia asupra creșterii capacității de inserție profesională și a integrării durabile pe piața muncii este neclar.

Dialogul social insuficient a limitat negocierea colectivă. România are cel mai scăzut nivel perceput de cooperare în relațiile dintre forța de muncă și angajatori din UE⁽⁶²⁾. Legea dialogului social adoptată în 2011 a promovat descentralizarea negocierilor colective. Cu toate acestea, o combinație de factori, printre care se numără criteriile de reprezentativitate pentru sindicate și asociații patronale, a afectat negocierile colective la nivel de sector și de întreprindere. O revizuire recentă a Legii dialogului social vizează îmbunătățirea negocierii colective, prin instituirea reprezentării în cascadă a sindicatelor la un nivel mai înalt atunci când nu există un sindicat reprezentativ în întreprindere. O strategie pentru dialogul social este, de asemenea, în curs de elaborare. Impactul acestor măsuri este nesigur, mai ales pentru că nu s-au modificat criteriile de reprezentativitate.

Codul fiscal recent adoptat include măsuri care vor reduce presiunea fiscală asupra veniturilor salariale mici. Pragul pentru impozitarea veniturilor din salarii a fost majorat. S-au introdus o serie de noi stimulente fiscale pentru microîntreprinderi în scopul dinamizării ocupării

⁽⁶²⁾ Proiectul de strategie națională pentru dialog social.

forței de muncă⁽⁶³⁾. Aceste măsuri urmează reducerii considerabile și nedirecționate a contribuțiilor plătite de către angajatori la asigurările sociale, introdusă în octombrie 2014, care a generat costuri mari în termeni de pierderi de venituri pentru administrația de securitate socială.

Educație și competențe

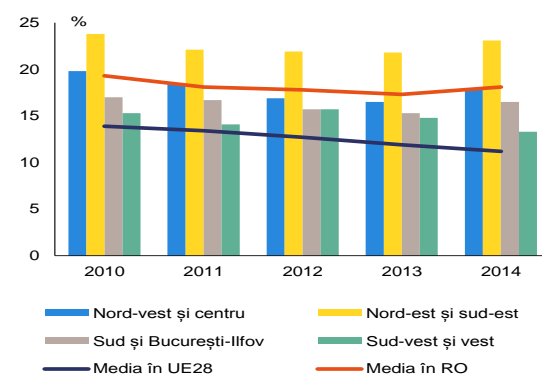
Se depun eforturi pentru a îmbunătăți cheltuielile publice și cadrul de guvernare în domeniul educației. Cheltuielile publice în materie de educație au crescut de la 2,8 % în 2013 la 3,2 % din PIB în 2014 și se estimează că vor atinge 3,7 % din PIB în 2015, acest nivel preconizându-se a fi menținut în anul 2016⁽⁶⁴⁾. În 2015, a început lucrul la elaborarea unei strategii pentru modernizarea infrastructurii educaționale și la un cadru integrat de coordonare pentru punerea în aplicare a strategiilor naționale pentru educație și formare profesională. Cu toate acestea, punerea în aplicare depinde de capacitatea limitată a administrației publice de a accesa și a gestiona fondurile structurale și de investiții europene⁽⁶⁵⁾.

Grupurile vulnerabile, cum ar fi romii și elevii din familiile sărace, continuă să se confrunte cu obstacole semnificative în ceea ce privește accesul la educație și finalizarea studiilor, mai ales în zonele rurale. Grupurile vulnerabile, cum ar fi comunitățile rurale, romii, copiii instituționalizați și persoanele cu handicap, se situează pe o poziție semnificativ inferioară față de restul populației în ceea ce privește accesul la educație, ratele de absolvire și performanțele înregistrate (a se vedea, de asemenea, secțiunea 3.3). În ciuda progreselor înregistrate, 27 % din copiii romi continuă să fie școlarizați în unități de învățământ segregate *de facto*, astfel cum sunt definite în indicii de incluziune a romilor

(2015)⁽⁶⁶⁾. Noul guvern intenționează să se axeze pe grupuri și zone defavorizate, având planuri de a derula un program după orele de clasă (*after-school*) și de oferire a unei mese calde în 1 000 de școli din mediul rural.

Rata de părăsire timpurie a școlii rămâne la un nivel ridicat din cauza acordării unei atenții insuficiente acțiunilor de depistare și prevenire timpurie, a sărăciei și a unui grad scăzut de disponibilitate a programelor corective. În România, rata de părăsire timpurie a școlii a crescut la 18,1 % în 2014, cu aproape 7 puncte procentuale peste media de la nivelul UE și obiectivul național din cadrul Strategiei Europa 2020 (graficul 3.2.5). Rata de părăsire timpurie a școlii este mult mai ridicată în rândul locuitorilor din mediul rural (a se vedea secțiunea 3.3), al populației de etnie romă și al copiilor cu nevoi speciale. Sprijinul acordat părinților și profesorilor care lucrează cu elevi aflați în situații de risc ridicat este insuficient. Punerea în aplicare a strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii, adoptată în 2015, înregistrează întâzieri. Programele „a doua șansă” nu iau pe deplin în considerare varietatea și amploarea nevoilor. Sistemul informatic integrat pentru educație, care include indicatori specifici pentru părăsirea timpurie a școlii, nu este încă pe deplin funcțional.

Graficul 3.2.5: Persoanele care au părăsit timpuriu școala

Sursa: Comisia Europeană

Măsurile legislative recente au scopul de a spori participarea copiilor defavorizați la serviciile de educație și îngrijire adresate copiilor preșcolari.

⁽⁶³⁾ Microîntreprinderile vor fi supuse unui impozit pe venit regresiv aplicat cifrei lor de afaceri (care variază de la 3 % la 1 %, în funcție de numărul de angajați). În plus, pentru microîntreprinderile nou-create cu cel puțin un salariat se va aplica cea mai redusă cotă timp de două exerciții fiscale.

⁽⁶⁴⁾ În bugetul pe 2016 se propune alocarea a 3,6 % din PIB pentru educație.

⁽⁶⁵⁾ Ministerul a raportat că în perioada 2007-2015 au fost puse în aplicare 337 de proiecte axate pe creșterea calității în educație și în învățământul profesional și tehnic inițial și continuu. Valoarea totală a acestor proiecte era de aproximativ 261,5 milioane EUR.

⁽⁶⁶⁾ Social Inclusion Monitor Europe (2015): <http://www.social-inclusion-monitor.eu/social-justice-index/>

Numai 6 % dintre copiii cu vârsta sub trei ani au beneficiat de îngrijire formală timp de peste 30 de ore pe săptămână în 2013. Acest procent este în mod semnificativ inferior obiectivului de la Barcelona de 33 %⁽⁶⁷⁾. În cazul copiilor cu vârsta cuprinsă între trei și șase ani există diferențe majore în ceea ce privește accesul la serviciile de educație și îngrijire adresate copiilor preșcolari. Legea din octombrie 2015 privind stimularea participării la educația și îngrijirea adresate copiilor preșcolari oferă familiilor defavorizate posibilitatea de a primi cupoane sociale lunare pentru achiziționarea de materiale educaționale în condițiile în care copiii lor cu vârsta cuprinsă între trei și șase ani sunt înscriși și merg la grădiniță sau urmează cursurile clasei pregătitoare. Acest proiect face parte acum dintr-o inițiativă emblematică pentru combaterea sărăciei în rândul copiilor.

Cererea pentru învățământul profesional și tehnic (VET) este în creștere⁽⁶⁸⁾, însă există în continuare probleme de calitate. La nivelul învățământului secundar superior, 60 % dintre elevi au fost înscriși în programe VET în 2013 față de media UE de 49 %. Cu toate acestea, școlile VET au o rată mai scăzută a promovabilității la examenul național final (38 %, comparativ cu 76 % în învățământul general, în 2013) și o rată mai mare de părăsire timpurie a școlii. Principalele provocări pentru sectorul VET sunt subfinanțarea, calitatea personalului didactic, insuficiența legăturilor sistematice cu piața forței de muncă (previziuni privind competențele, implicarea angajatorilor) și modificările legislative frecvente. Accelerarea punerii în aplicare a învățământului dual se numără printre prioritățile Ministerului Educației pentru 2016.

Rata de absolvire a învățământului terțiar a crescut, dar continuă să existe neconcordanțe cu nevoile pieței forței de muncă. Rata de absolvire a învățământului terțiar a crescut constant de-a lungul ultimului deceniu, ajungând la

25 % în 2014 și fiind pe cale să atingă obiectivul național de 26,7 % stabilit în cadrul Strategiei Europa 2020. Cu toate acestea, ratele de înscriere la universitate au scăzut drastic începând cu anul 2008, iar rata de absolvire a învățământului terțiar în zonele rurale este de aproximativ opt ori mai scăzută decât în orașele mari⁽⁶⁹⁾. Rata de angajare a proaspeților absolvenți de studii terțiare a scăzut cu mai mult de 7 puncte procentuale în ultimii trei ani, ceea ce sugerează că universitățile sunt încă insuficient de receptive la evoluțiile de pe piața muncii. Disponibilitatea și utilizarea de evaluări și prognoze ale pieței forței de muncă, precum și cooperarea cu partenerii economici și sociali sunt încă limitate.

În ciuda investițiilor în competențe și formare în sectoarele cu o înaltă valoare adăugată⁽⁷⁰⁾, persistă provocările legate de oferta de competențe. Lipsa de personal calificat este extrem de acută în sectorul medical, al construcțiilor, al serviciilor hoteliere și al TIC. Există neconcordanțe între tipurile de studii oferite. În plus, mobilitatea în scop educațional și măsurile de orientare profesională, precum și competențele non-tehnice necesare pentru piața forței de muncă, cum ar fi spiritul antreprenorial și abilitățile digitale, nu sunt suficient de dezvoltate. Participarea la învățământul pentru adulți este printre cele mai scăzute din UE (1,5 % în 2014, față de media UE de 11 %). Există planuri de a corela mai bine programele de învățământ cu nevoile angajatorilor, de a conecta bazele de date educaționale cu cele de pe piața forței de muncă și de a îmbunătăți funcționarea centrelor de evaluare și validare a competențelor.

Protecție socială

Deși în scădere, rata persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială înregistrată în 2014 în România a fost una dintre cele mai mari din UE (40 %). În ciuda tendinței de scădere a ratei persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, un număr mai mare de persoane se confruntă cu o sărăcie monetară⁽⁷¹⁾, în contextul

⁽⁶⁷⁾ Concluziile Președinției, Consiliul European de la Barcelona, 15-16 martie 2002:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf

⁽⁶⁸⁾ OCDE, *Reviews of Vocational Education and Training, A Skills Beyond School Commentary on Romania* („Evaluări ale învățământului profesional și tehnic, Competențele dincolo de școlarizare – observații privind România”): <https://search.oecd.org/countries/romania/ASkillsBeyondSchoolCommentaryOnRomania.pdf>.

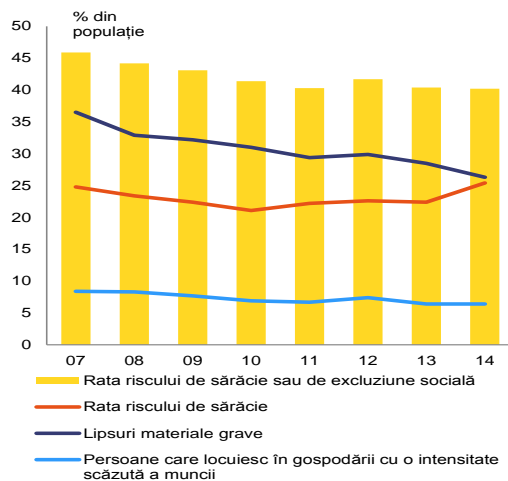
⁽⁶⁹⁾ În 2014, rata de absolvire a învățământului terțiar se ridica la 5,7 % în zonele rurale, 44,9 % în orașele mari și 21,2 % în orașele mici și suburbii (Eurostat).

⁽⁷⁰⁾ A se vedea mai sus și secțiunea 2.3.

⁽⁷¹⁾ Persoanele care trăiesc în condiții de sărăcie monetară sunt cele care încasează mai puțin de 60 % din venitul median disponibil pe adult-echivalent.

creșterii inegalităților⁽⁷²⁾ și al unui impact limitat al transferurilor sociale asupra reducerii sărăciei. Lipsurile materiale grave continuă să reprezinte o provocare (graficul 3.2.6): 26 % din populație (de trei ori media UE) și 31 % dintre persoanele cu handicap nu își pot permite să cumpere produse considerate a fi de dorit sau necesare pentru a duce o viață corespunzătoare. În 2014, aproape o treime (32 %) din copiii din România trăiau în condiții de lipsuri materiale grave și unul din doi copii era expus riscului de sărăcie sau de excluziune socială. Rata sărăciei în rândul persoanelor încadrate în muncă rămâne cea mai ridicată din UE (a se vedea secțiunea 3.3).

Graficul 3.2.6: Rata riscului de sărăcie sau de excluziune socială și componentele acesteia

Sursa: Comisia Europeană

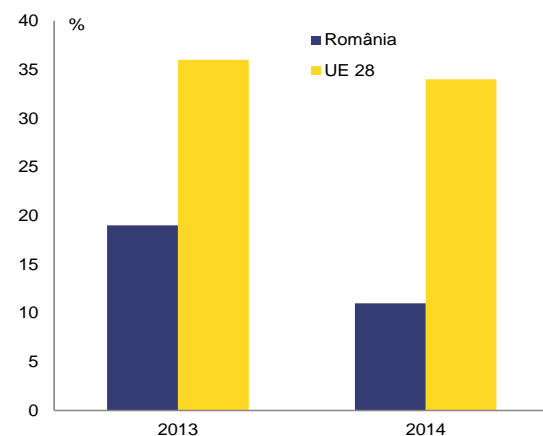
Capacitatea sistemului de protecție socială de a reduce sărăcia este limitată. Asistența socială se limitează în principal la prestații în numerar, în timp ce furnizarea de servicii este insuficientă. Pentru furnizarea de servicii, autoritățile locale sunt obligate să înființeze un serviciu public de asistență socială la nivelul comunității. Cu toate acestea, serviciile publice de asistență socială nu au fost create peste tot și în multe cazuri aceste servicii nu dispun de personal suficient. Serviciile de identificare și de intervenție timpurie, precum și sistemele de orientare pentru grupurile vulnerabile sunt dezvoltate insuficient la nivelul comunităților. Guvernul

⁽⁷²⁾ Măsurile standard de inegalitate, cum ar fi coeficientul Gini al veniturii disponibil pe adult-echivalent sau raportul dintre venitul celor mai bogați 20 % față de cel al celor mai săraci 20 % din populație, sunt printre cele mai ridicate din UE și au înregistrat o creștere în 2014.

intenționează să dezvolte echipe de intervenție integrată pentru comunitățile marginalizate, care să fie subordonate serviciului public de asistență socială, precum și un pachet global de măsuri de combatere a sărăciei, finanțate, în principal, din fonduri ale UE. Strategia privind incluziunea socială și reducerea sărăciei, adoptată în mai 2015, prevede un cadru cuprinzător pentru reducerea sărăciei, dar reușita acesteia depinde de planificarea concretă și realistă, de bugetul disponibil și de cooperarea existentă în cadrul administrației publice centrale și locale, precum și de cooperarea cu societatea civilă.

Lipsa unui mecanism coerent de ajustare a transferurilor sociale la contextul economic diminuează impactul acestora asupra reducerii sărăciei și nivelul general de adecvare al schemelor de ajutor pentru venit. Cheltuielile privind protecția socială ca procentaj din PIB și eficacitatea transferurilor sociale se numără printre cele mai scăzute din UE. Indicele social de referință (parametru de bază cu care sunt corelate toate transferurile sociale) a rămas înghețat de la introducerea sa în 2008, în pofida unei inflații cumulate de 28,7 % în perioada 2008-2014. O revizuire periodică a indicelui social de referință a fost evitată în favoarea unor creșteri discreționare ale unora dintre prestații.

Graficul 3.2.7: Impactul transferurilor sociale asupra reducerii sărăciei

Sursa: Comisia Europeană

Se preconizează că sfera redusă de acoperire a prestațiilor stabilite în funcție de mijloacele materiale se va îmbunătăți odată cu introducerea venitului minim de incluziune

socială. Se estimează că legea privind venitul minim de incluziune socială va fi adoptată în prima jumătate a anului 2016. Aceasta va raționaliza sistemul existent de prestații sociale și îl va orienta într-o măsură mai mare către cei aflați în nevoie. Totuși, dispozițiile sale ar trebui să se aplice numai începând cu 2017. Având un prag propus mai ridicat de eligibilitate pe baza venitului, un nivel crescut al prestațiilor și un buget mai mare, se preconizează că noul sistem va asigura o mai bună protecție a persoanelor sărace și va îmbunătăți adecvarea transferurilor. Formula de acordare a prestațiilor, care nu ține seama de 50 % din veniturile obținute din activitățile agricole, va permite o mai bună orientare către lucrătorii săraci. Noul sistem este menit să combine sprijinul pasiv cu serviciile active de integrare pe piața forței de muncă.

În prezent, activarea persoanelor care beneficiază de prestații sociale este scăzută. Deși beneficiarii venitului minim garantat sunt obligați să se înregistreze la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, acestora nu li se oferă măsuri de activare personalizate. Cerințele pentru căutarea unui loc de muncă nu sunt verificate și nu sunt puse în aplicare în mod corespunzător. Aproximativ 80 % din beneficiari se află în zonele rurale, unde șansele de angajare în afara agriculturii de (semi)subzistență sunt destul de limitate. De asemenea, se presupune că beneficiarii venitului minim garantat care sunt apti de muncă vor participa la activitățile în folosul comunității, organizate de municipalitățile locale, dar nu există dovezi că acest lucru sporește capacitatea de inserție profesională. Activarea efectivă este împiedicată de birocrație și de cooperarea ad-hoc dintre serviciul de asistență socială și serviciul public de ocupare a forței de muncă.

Copiii instituționalizați și persoanele cu handicap sunt expuse unui risc mai ridicat de sărăcie. În iunie 2015, existau aproximativ 58 000 de copii în sistemul de protecție a copilului, dintre care o treime se aflau în instituții rezidențiale. Sărăcia este principalul motiv al separării de părinți. Prevenirea rămâne o provocare majoră, având în vedere că aproximativ 5 000 de copii intră în sistem în fiecare an. Există planuri de revizuire a standardelor de calitate pentru serviciile de îngrijire a copiilor și de simplificare și accelerare a procedurilor de adopție națională. Autoritățile elaborează un plan de

dezinstituționalizare care urmează să se deruleze în perioada 2016-2020. Acesta este menit să acopere închiderea centrelor rezidențiale clasice și dezvoltarea unor servicii de prevenire și de sprijin la nivel de comunitate. Punerea în aplicare a strategiei naționale pentru perioada 2014-2020 referitoare la promovarea și protecția drepturilor copilului ar putea contribui la consolidarea capacităților pentru lucrătorii sociali instruiți și ar putea asigura accesul copiilor la servicii sociale de calitate. În același timp, procesul de dezinstituționalizare pentru adulții cu handicap progresa lent, iar strategia pentru persoanele cu handicap nu a fost încă adoptată. În ianuarie 2016 a fost adoptată Legea privind înființarea mecanismelor prevăzute de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Situația romilor este deosebit de problematică.

Romii sunt mult mai expuși riscului de sărăcie, înregistrează niveluri de instruire considerabil mai scăzute, o rată de ocupare mult mai redusă, precum și un nivel scăzut de participare la educația și îngrijirea preșcolară. Toți acești factori constituie un obstacol în calea creșterii ratei de participare a romilor pe piața forței de muncă și îngreunează întreruperea ciclului de sărăcie și excluziune⁽⁷³⁾. Incluziunea romilor este, prin urmare, o chestiune economică esențială, având în vedere că acest grup reprezintă o proporție crescândă a persoanelor nou-intrate pe piața forței de muncă, deoarece populația romă crește mai repede decât restul populației. Autoritățile au estimat că există până la 100 000 de romi fără documente de identitate (certIFICATE de naștere sau cărți de identitate). Accesul la serviciile de sănătate este deosebit de dificil, reducând speranța de viață în rândul romilor cu șapte ani în raport cu populația totală. În 2015, România și-a revizuit strategia de incluziune a romilor pentru a soluționa aspectele menționate mai sus. Punerea în aplicare a acesteia depinde de o cooperare interinstituțională eficace și de un angajament la nivel local, în special sub forma unor planuri de acțiune finanțate de la buget

⁽⁷³⁾ Pe baza unui sondaj regional privind romii realizat de PNUD/Banca Mondială/CE în 2011, Banca Mondială a estimat că 84 % dintre romi sunt expuși riscului de sărăcie, față de 31 % din vecinii lor neromi, 90 % trăiesc în condiții de lipsuri materiale grave (54 % în cazul vecinilor neromi) și numai 10 % au absolvit o formă de învățământ secundar (58 % în cazul vecinilor neromi). Aproximativ 84 % din romii care au participat la sondaj locuiesc în condiții improprii, față de 52 % în cazul vecinilor lor neromi (FRA 2011).

și însoțite de obiective și activități concrete, de mecanisme de raportare și de o implicare transparentă a tuturor părților interesate relevante.

Asistența medicală și îngrijirea pe termen lung

Starea de sănătate a populației din România este deficitară. Speranța de viață la naștere este cu mult sub media UE, atât în ceea ce privește bărbații (71,6 ani față de 77,8), cât și în ceea ce privește femeile (78,7 ani față de 83,3). Ratele mortalității legate de sistemul circulator și mortalitatea infantilă⁽⁷⁴⁾ sunt deosebit de ridicate. Există o mare discrepanță între speranța de viață în condiții bune de sănătate, estimată la naștere și speranța de viață, care arată că oamenii petrec o perioadă de viață îndelungată în condiții de morbiditate și dizabilitate (13,0 ani pentru bărbați și 20,8 ani pentru femei). Numai 55 % din populație are acces la servicii de alimentare cu apă, iar calitatea acesteia este inferioară standardelor. În plus, România are una dintre cele mai mari rate de decese potențial evitabile prin asistență medicală și prin prevenție, care nu ar trebui să aibă loc în condițiile acordării unei asistențe medicale prompte și eficiente.

Accesul la asistență medicală rămâne o preocupare majoră. În ciuda unui sistem obligatoriu de asigurări de sănătate, numai 86 % din populație era asigurată în 2014. Românii sunt printre europenii cu cea mai proastă percepție asupra stării lor de sănătate⁽⁷⁵⁾. În comparație cu media UE de 3,7 %, 10,4 % din români relatează că au avut nevoi medicale nesatisfăcute din cauza costurilor, a distanței sau a timpului de așteptare. Plățile informale practicate pe scară largă sporesc costurile și reprezintă unul dintre principalele motive pentru accesul limitat la asistență medicală, în special în cazul pacienților cu venituri mici. Accesul la serviciile de sănătate este împiedicat și de lipsa de cadre medicale. Numărul de medici și de asistenți medicali⁽⁷⁶⁾ pe cap de locuitor este foarte scăzut în comparație cu media UE, în

principal din cauza emigrației medicilor calificați în alte state membre ale UE, a condițiilor de muncă precare și a salariilor mici. În pofida acestei situații, nu există nicio strategie formală privind resursele umane din domeniul asistenței medicale. Rețeaua de mediatori sociali și în materie de sănătate este în curs de constituire și a fost propus un proiect de lege privind serviciile comunitare. Cu toate acestea, sunt necesare măsuri suplimentare pentru a rezolva problema necesităților medicale nesatisfăcute.

Finanțarea insuficientă și utilizarea ineficientă a resurselor publice continuă să afecteze sistemul de sănătate. Pentru a răspunde acestor preocupări, autoritățile au depus eforturi menite să îmbunătățească sustenabilitatea finanțelor publice și eficiența și eficacitatea prestării de servicii de sănătate, în contextul programului recent al UE de asistență pentru balanța de plăți. Printre aceste reforme se numără, de exemplu, plățile arieratelor din sectorul medical, creșterea sustenabilității cheltuielilor farmaceutice, punerea în aplicare a soluțiilor de e-sănătate, îmbunătățirea finanțării sistemului de sănătate și elaborarea unei strategii pentru a transfera resurse de la asistența medicală spitalicească la asistența medicală preventivă și primară.

Reformele puse în aplicare prin programele pentru balanța de plăți au garantat viabilitatea sistemului pe termen scurt, dar măsurile esențiale rămân nefinalizate. Arieratele spitalelor au scăzut, dar nu sunt pe deplin eliminate, iar auditurile externe ale spitalelor publice sunt prevăzute a avea loc în 2016 pentru a înțelege cauzele acumulării de arierate. S-a introdus cardul electronic de sănătate, dar utilitatea sa efectivă de a asigura că numai serviciile medicale furnizate vor fi rambursate de către sistemul național de asigurări de sănătate va deveni vizibilă abia în 2016. Bugetul farmaceutic este în continuare depășit din punct de vedere structural, majorând riscurile bugetare viitoare. Deși cheltuielile excesive sunt redobândite prin taxa de recuperare (*claw-back*) și, prin urmare, sunt neutre din punct de vedere bugetar, acest fapt a condus la retragerea de pe piață a unor medicamente generice ieftine. Revizuirile planificate ale taxei de recuperare și ale rambursării publice pentru distribuitorii de produse farmaceutice în scopul de a stimula furnizarea de medicamente ieftine pacienților nu au fost puse în aplicare deocamdată. Nu a fost pus în practică un

⁽⁷⁴⁾ Rata standardizată de 1 039,2 decese legate de sistemul circulator față de media UE de 394,2; 10,9 față de 3,5 decese înregistrate în rândul copiilor sub un an în momentul decesului la o mie de nou-născuți vii.

⁽⁷⁵⁾ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb81/eb81_vie_en.pdf

⁽⁷⁶⁾ 248 de medici la 100 000 de locuitori, în comparație cu media UE de 347; 601 asistenți medicali la 100 000 de locuitori, în comparație cu media UE de 836.

sistem de finanțare a serviciilor spitalicești care să se bazeze pe costuri reale, mai degrabă decât pe costuri presupuse. Punerea în aplicare a programului de reformă în domeniul sănătății, cu sprijinul Fondului european de dezvoltare regională și al Băncii Mondiale, a înregistrat întâzieri importante. Sistemul rămâne subfinanțat și centrat pe spitale și nu există nicio acțiune clară de a raționaliza infrastructura spitalicească și de a trece de la serviciile de îngrijire medicală cu internare la serviciile de îngrijire medicală ambulatorii și primare.

Corupția rămâne o provocare în sectorul medical, în pofida unor măsuri recente de combatere a acestei probleme. Supravegherea contractelor de achiziții publice în sectorul medical este insuficientă (a se vedea secțiunea 3.1). Unitatea de achiziții publice centralizate din cadrul Ministerului Sănătății se confruntă cu o lipsă acută de personal, iar mandatul său nu acoperă decât 25 % din spitale. Lipsa de transparență din deonturile cheltuielilor medicale reprezintă o problemă gravă în ceea ce privește instituirea de măsuri pentru prevenirea fraudei și a corupției referitoare la cererile de rambursare. Acest lucru are un impact direct asupra bugetului alocat sănătății. Deși serviciile prestate în unitățile medicale private sunt acoperite parțial din fonduri publice din cadrul sistemului național de asigurări de sănătate, acestea nu sunt incluse în exercițiul de monitorizare privind utilizarea fondurilor publice. Cu toate că asistența medicală se numără printre principalele sectoare vizate de Strategia națională anticorupție (2012-2015), strategia sectorială nu a produs rezultate tangibile. Provocarea cu care se confruntă strategia sectorială reînnoită constă în integrarea constatărilor la care s-a ajuns în urma evaluărilor de politică existente în cadrul unei abordări cuprinzătoare care să includă toți actorii și procesele relevante.

România încă nu dispune de un sistem integrat de îngrijire pe termen lung. Nu există o guvernare clară a serviciilor de îngrijire pe termen lung (îngrijire în centre specializate și la domiciliu), diferitele componente fiind gestionate de autorități diferite. Integrarea este îngreunată de sursele fragmentate de finanțare a diferitelor componente ale serviciului. Și finanțarea este redusă. Cheltuielile publice privind îngrijirea pe termen lung se ridicau la 0,7 % din PIB în 2014.

3.3. PROVOCĂRILE CU CARE SE CONFRUNTĂ ZONELE RURALE ÎN MATERIE DE DEZVOLTARE

În România, principalele disparități în materie de dezvoltare sunt între zonele urbane și cele rurale. Întrucât 46 % din populația României trăiește în zonele rurale și având în vedere amploarea anumitor provocări, impactul decalajului dintre mediul rural și cel urban împiedică îndeplinirea obiectivelor naționale de dezvoltare economică și socială. Deși s-au înregistrat progrese în anumite domenii, parțial și cu ajutorul fondurilor europene, zonele rurale rămân mult în urma zonelor urbane în ceea ce privește reducerea sărăciei, ocuparea forței de muncă și educația, accesul la servicii și infrastructura de bază.

Începând din 2007, România a beneficiat de sprijin în cadrul politicii agricole comune. Programul de dezvoltare rurală 2007-2013 (cu o finanțare de 8,1 miliarde EUR) a susținut investiții referitoare la înființarea și dezvoltarea de ferme și la infrastructură, inclusiv drumuri, apă și canalizare, înființarea de întreprinderi și îmbunătățirea competențelor. Aceeași sumă a fost pusă la dispoziție în perioada 2014-2020, cu accent pe creșterea productivității agricole, îmbunătățirea cooperării între fermele de dimensiuni mici, creșterea valorii adăugate a produselor agricole, crearea de locuri de muncă și dezvoltarea zonelor rurale.

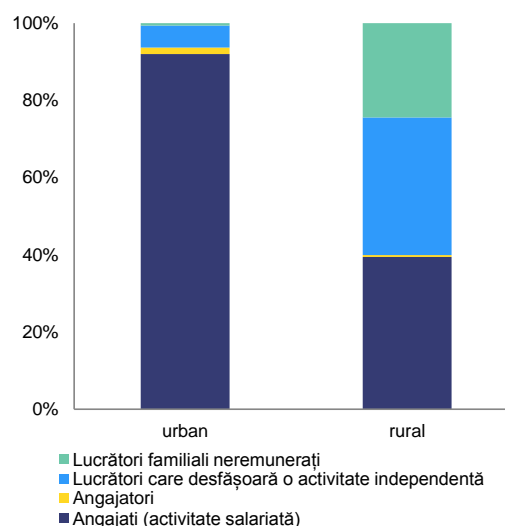
Capitalul uman și competitivitatea

Zonele rurale se confruntă cu un nivel semnificativ de subutilizare a capitalului uman. În 2014, activitățile independente și cele casnice neremunerate⁽⁷⁷⁾ – adesea asociate cu agricultura de (semi)subzistență – au reprezentat 60 % din ocuparea forței de muncă în zonele rurale. Munca salariată reprezenta doar 39 % din ocuparea forței de muncă în zonele rurale, față de 92 % în zonele urbane (graficul 3.3.1). O pondere ridicată a populației ocupate în agricultură disimulează

⁽⁷⁷⁾ Lucrătorii care desfășoară o activitate independentă și lucrătorii familiari neremunerați din agricultură sunt considerați angajați în statisticile oficiale numai dacă sunt deținătorii producției agricole (nu neapărat ai terenului) și (i) producția lor este destinată chiar și parțial vânzării ori trocului sau (ii) producția agricolă este destinată exclusiv consumului propriu, cu condiția ca aceasta să reprezinte o parte semnificativă din totalul consumului casnic. În cazul în care mai multe persoane din gospodărie lucrează în propria gospodărie agricolă, una dintre acestea – în general șeful gospodăriei – este considerată lucrător care desfășoară activități independente, iar celelalte sunt considerate lucrători familiari neremunerați.

șomaj ascuns și lipsa unor forme alternative de ocupare a forței de muncă.

Graficul 3.3.1: Ocuparea forței de muncă în funcție de statutul profesional și zona urbană/rurală, 2014

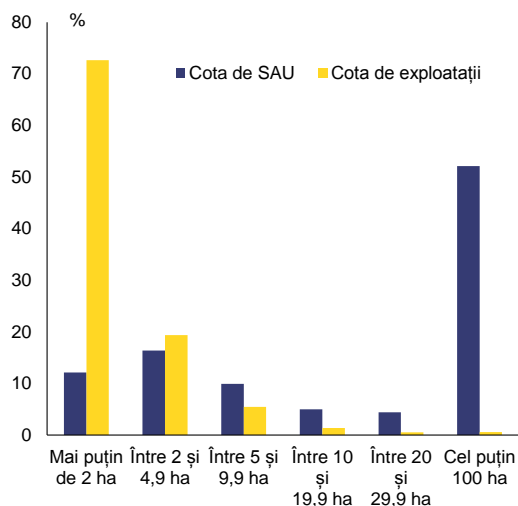
Sursa: INS

Se estimează că crearea de locuri de muncă va rămâne în cea mai mare parte urbană, în timp ce agricultura va continua să piardă locuri de muncă. Agricultura reprezintă 29 % din ocuparea forței de muncă în România, însă numai 5 % din PIB. Este principala activitate economică în zonele rurale. Productivitatea muncii în agricultură, silvicultură și pescuit este de peste cinci ori mai scăzută decât media națională. Creșterea productivității agricole ca urmare a progresului tehnologic și a unor perspective profesionale mai bune în restul economiei este susceptibilă de a avea ca rezultat pierderi semnificative de locuri de muncă pe termen lung (agricultura reprezentând 25 % din numărul total de locuri de muncă în 2030, potrivit calculelor Cedefop). Cu toate acestea, pe termen scurt, este probabil ca ocuparea forței de muncă în agricultura de subzistență să rămână la un nivel ridicat. Fermele continuă să nu fie competitive, cu o diversificare limitată a activităților economice, și să depindă de piețele de mărfuri pentru vânzarea produselor agricole, întrucât afacerile agroalimentare locale sunt limitate (potențial intern și de export).

Dezvoltarea agricolă este limitată de structura polarizată a exploatațiilor, de fragmentarea

extinsă și de accesul limitat la credite. Fermele de dimensiuni mari și medii care au nevoie de modernizare reprezintă doar 8 % din exploatații și gestionează aproximativ 71 % din suprafața agricolă utilizată. Pe de altă parte, restul de 92 % care reprezintă ferme mici sunt exploatate pe bază de subzistență sau de semisubzistență (graficul 3.3.2). Acestea se caracterizează printr-o productivitate și o dotare tehnică limitate, printr-o orientare spre piață redusă sau inexistentă și printr-un nivel scăzut de cooperare sau printr-o lipsă a cooperării pentru realizarea economiilor de scară. Accesul la credite este în continuare dificil, fapt care împiedică dezvoltarea și utilizarea fondurilor UE. În noiembrie 2015, numai 14 % din cele 32 de milioane de proprietăți rurale estimate erau înregistrate în baza de date eTerra. Cu toate acestea, cifra este în creștere constantă, cu ajutorul unui proiect finanțat din fonduri ale UE. În România, fondurile pentru dezvoltare rurală s-au concentrat pe sporirea competitivității, creșterea valorii adăugate a produselor agricole și dezvoltarea lanțurilor scurte de aprovizionare pentru micii fermieri. Încurajarea asocierii fermelor mici în cooperative agricole reprezintă o prioritate, la fel ca înființarea unui fond de credit pentru sectorul agricol.

Graficul 3.3.2: Repartizarea fermelor, pe suprafață agricolă utilizată, 2013

Sursa: Comisia Europeană

Agricultura mare consumatoare de energie și infrastructura de irigații deteriorată constituie impedimente în calea competitivității

exploatațiilor. Suprafața totală acoperită de infrastructura de irigații reprezintă 20 % din terenul agricol utilizat, dar suprafața irigată a scăzut în ultimii ani din cauza ineficienței sistemului, a costurilor de întreținere ridicate și a condițiilor meteorologice. Există planuri de îmbunătățire a legislației privind irigațiile. Totodată, programul de dezvoltare rurală va finanța și modernizarea infrastructurii de irigații.

Evoluția exporturilor reflectă potențialul agricol subiacent al României. România era un importator net de produse agricole, însă balanța comercială privind produsele agricole și alimentare a devenit pozitivă începând cu 2013. A crescut de la 391,2 milioane EUR în 2013 la 517,8 milioane EUR în 2014, reflectând o ușoară îmbunătățire a competitivității agriculturii. Îmbunătățirea balanței comerciale a fost determinată de exporturile în interiorul UE, care au crescut cu 10 % din 2013 până în 2014. În perioada 2009-2014, ponderea importurilor agricole în totalul importurilor a fost constantă, situându-se la aproximativ 9 %, iar ponderea exporturilor agricole în totalul exporturilor a crescut treptat de la 8 % la 11 %.

Sărăcia, accesul la educație și asistența medicală

Munca în agricultura de semisubzistență este unul dintre principalii factori care stau la baza riscului ridicat cu care se confruntă România în materie de sărăcie sau excluziune socială. Cincizeci și cinci la sută dintre locuitorii zonelor rurale sunt expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială (în comparație cu 31 % în orașele mici și suburbii și 28 % în orașele mari). Veniturile reduse asociate cu agricultura de semisubzistență sunt cauza ratei celei mai ridicate a sărăciei persoanelor încadrate în muncă din Uniunea Europeană (20 %) și o concentrație a sărăciei monetare în zonele rurale (71 %). Ponderea ridicată a sectorului informal și neparticiparea la sistemul de pensii de tip contributiv se traduc prin perspective defavorabile în materie de pensii. În plus, aproximativ 80 % din beneficiarii asistenței sociale⁽⁷⁸⁾ trăiesc în zone rurale. Cu ajutorul pachetului național integrat de

⁽⁷⁸⁾ Cei care primesc venitul minim garantat și alocații familiale; a se vedea Ministerul Muncii:

http://www.mmuncii.ro/j33/images/buletin_statistic/asistenta-2014.pdf

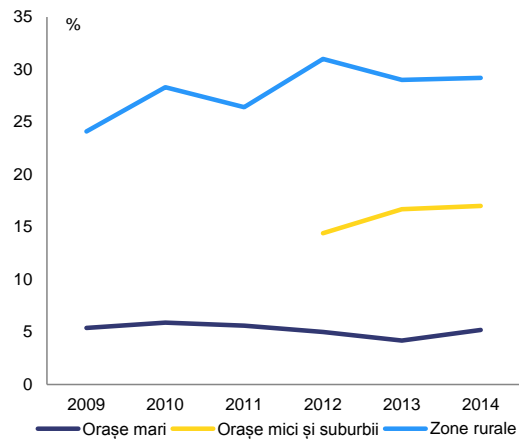
combateră a sărăciei, care a fost anunțat recent, guvernul intenționează, totodată, să elaboreze o abordare mai bine direcționată în domeniul dezvoltării rurale.

Nivelul scăzut de instruire al locuitorilor din mediul rural afectează dezvoltarea economică și a capitalului uman, precum și incluziunea socială. Decalajul dintre mediul rural și cel urban debutează la începutul ciclului de învățământ și devine mai vizibil pe măsură ce copiii avansează în cadrul sistemului. În perioada 2013-2014, doar 84 % din copiii din mediul rural cu vârsta cuprinsă între trei și cinci ani erau înscriși în sistemul de învățământ preșcolar (90 % în zonele urbane). Rata brută de școlarizare în învățământul primar și în cel secundar inferior a fost de 84 % (97 % în zonele urbane). În 2012/2013, doar 22 % dintre participanții la programe de tip „a doua șansă” au fost din zonele rurale, chiar dacă rata de părăsire timpurie a școlii este mult mai ridicată în aceste regiuni. Multe școli secundare superioare sunt situate în zonele urbane, ceea ce creează o provocare suplimentară pentru elevii din mediul rural în ceea ce privește distanța, timpul și costurile financiare. Elevii din zonele rurale au rate de școlarizare în învățământul profesional și tehnic mai ridicate decât cei din zonele urbane, dar lipsa unor licee agricole specializate limitează nivelul de calificare în acest sector. În 2013, numai 5 % din tinerii din mediul rural cu vârsta cuprinsă între 14 și -24 de ani au absolvit o formă de învățământ superior (20 % în zonele urbane).

Părăsirea timpurie a școlii este în principal o problemă rurală, adesea legată de sărăcie. Aproape unul din trei copii din zonele rurale părăsește școala înainte de clasa a noua (graficul 3.3.3). Printre factorii care contribuie la părăsirea timpurie a școlii, menționați în cadrul strategiei naționale, se numără sărăcia, munca sezonieră prestată de copii, nivelul limitat de instruire a părinților, un grad redus de accesibilitate a serviciilor de educație și infrastructura limitată. O treime din școlile rurale nu îndeplinesc cerințele sanitare, aproape jumătate nu beneficiază de alimentare corespunzătoare cu apă și o cincime dintre acestea nu sunt conectate la canalizare, cu riscurile aferente pentru sănătate. Mai mult de jumătate nu sunt încălzite suficient⁽⁷⁹⁾.

⁽⁷⁹⁾ Acordul de parteneriat – România.

Graficul 3.3.3: Rata de părăsire timpurie a școlii în funcție de gradul de urbanizare

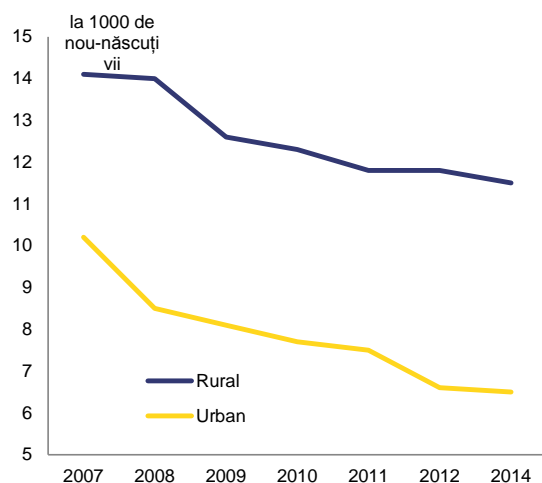
Sursa: Comisia Europeană

Îmbătrânirea populației și emigrația creează probleme sociale suplimentare. Mulți copii sunt lăsați în țară de către părinții care lucrează în străinătate și au nevoie de îngrijiri specifice, însă furnizarea de servicii de îngrijire a copiilor și de servicii sociale este destul de limitată. Zonele rurale tind să aibă o cotă mai mică din populația în vârstă de muncă, iar îmbătrânirea populației tinde să fie mai pronunțată. Acest lucru exercită o presiune asupra capacității de a lucra terenurile agricole, scade productivitatea sectorului și tinde să limiteze inovarea și utilizarea de tehnici noi. Aproape 60 % dintre beneficiarii plăților directe (care dețin 25 % din totalul terenurilor arabile) au peste 60 de ani⁽⁸⁰⁾.

Accesul limitat la serviciile medicale afectează rezultatele în domeniul sănătății. Asigurarea de sănătate are o acoperire scăzută (76 %, față de 95 % în zonele urbane în 2014, potrivit Casei Naționale de Asigurări de Sănătate). Inegalitățile în materie de sănătate dintre zonele rurale și cele urbane se reflectă în rata mult mai ridicată a mortalității infantile, în speranța de viață mai scăzută și ratele mai reduse de vaccinare a copiilor (graficul 3.3.4).

⁽⁸⁰⁾ Cadrul național strategic pentru dezvoltarea durabilă a sectorului agroalimentar și a spațiului rural în perioada 2014-2020: <http://www.acad.ro/forumuri/doc2013/d0701-02StrategieCadrulNationalRural.pdf>

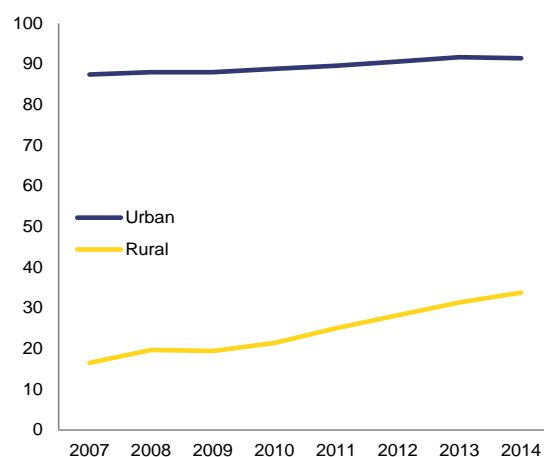
Graficul 3.3.4: Rata mortalității infantile

Sursa: Comisia Europeană

Accesul limitat la serviciile de bază are un impact negativ asupra calității vieții. În 2014, 27 % din populația rurală era conectată la sistemul public de alimentare cu apă (92,7 % în zonele urbane) și doar 5,3 % era conectată la sistemul de canalizare (82,8 % în zonele urbane). Doar 34 % din gospodăriile din mediul rural aveau o toaletă în interiorul locuinței (graficul 3.3.5).

Graficul 3.3.5: Procentul de gospodării cu WC în interior

Sursa: INS

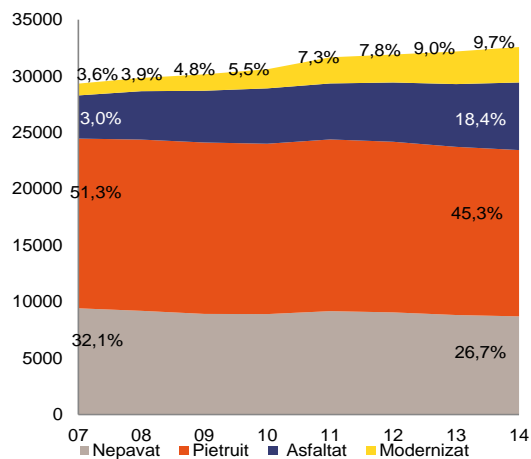
Infrastructura și capacitatea administrativă

Infrastructura rutieră slab dezvoltată limitează creșterea economică în zonele rurale. Numai

jumătate din toate comunele au acces direct la rețeaua națională de drumuri⁽⁸¹⁾. Conform Institutului Național de Statistică, drumurile rurale reprezintă 38 % din toate drumurile publice. Cu toate acestea, calitatea drumurilor este mult mai scăzută în zonele rurale: aproximativ 72 % sunt acoperite cu pietre și pământ, ceea ce îngreunează utilizarea lor pe timp de ploaie, și mai puțin de 10 % au fost catalogate ca fiind modernizate în 2014 (graficul 3.3.6). Mijloacele limitate de transport public și privat, împreună cu un nivel ridicat al cheltuielilor pentru navetă, pot acționa ca un obstacol în calea găsirii unui loc de muncă alternativ în zonele urbane.

Accesul limitat la infrastructura de bandă largă afectează înființarea de întreprinderi și creșterea economică în zonele rurale. În 2015, rețelele fixe în bandă largă aveau o acoperire de 81 % din locuințele din zonele rurale (față de 91 % în UE), dar numai 45 % din locuințele acoperite aveau un abonament (față de 63 % în UE). Lipsa competențelor digitale explică în parte de ce atât de puține gospodării au un abonament.

Graficul 3.3.6: Lungimea drumurilor publice în funcție de tipul suprafeței drumului

Sursa: INS

Fragmentarea administrativă ridicată este cuplată cu o capacitate administrativă redusă și cu constrângeri bugetare. România are 2 861 de

⁽⁸¹⁾ Banca Mondială (2014): Acord de servicii consultative privind furnizarea de contribuții pentru elaborarea unui proiect de strategie națională și a unui plan de acțiune privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2014-2020), document de fundamentare – vol. II.

comune, cuprinzând 12 957 de sate. Dimensiunea redusă a comunelor și a satelor este cuplată cu o capacitate administrativă redusă a autorităților administrative rurale, cu o slabă cooperare între județe și cu un număr restrâns de proiecte pentru integrarea comunităților rurale și urbane. Prin urmare, este dificil de atins masa critică necesară pentru realizarea de economii de scară în ceea ce privește furnizarea de servicii. Zonele rurale nu sunt omogene, existând diferențe importante între satele aflate în apropierea polilor urbani de creștere și satele îndepărtate, între comunele aflate departe de drumurile europene și cele din apropierea acestora și între comunele situate în centrul județelor și cele de la periferia acestora. În medie, în 2012, veniturile autogenerate reprezentau 22 % din bugetele locale în zonele rurale, față de 42 % în zonele urbane. Acest fapt reflectă o mare dependență de finanțarea de la nivel central și o dezvoltare economică mai redusă. Numai 135 de comune (dintre care 109 nu sunt nici mici, nici izolate) aveau venituri locale care reprezentau mai mult de 50 % din buget⁽⁸²⁾.

⁽⁸²⁾ Banca Mondială (2014): Acord de servicii consultative privind furnizarea de contribuții pentru elaborarea unui proiect de strategie națională și a unui plan de acțiune privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2014-2020), document de fundamentare – vol. II.

ANEXA A

Tabel recapitulativ

Angajamente

Evaluare sintetică⁽⁸³⁾

Recomandări specifice fiecărei țări pentru 2015 (RST)	
<p>RST 1: Să ia toate măsurile necesare pentru a finaliza programul de asistență financiară.</p>	<p>România nu a realizat niciun progres ca răspuns la RST 1.</p> <ul style="list-style-type: none">România nu a înregistrat niciun progres întrucât cea de a treia misiune de evaluare formală (16-30 iunie 2015) pentru a evalua stadiul de punere în aplicare a condiționalității programului nu a fost finalizată. Prin urmare, programul pentru perioada 2013-2015 s-a încheiat fără a se ajunge la finalizarea unei evaluări formale. Deși s-au realizat unele progrese în mai multe domenii de politică, realizările programului actual și ale celor precedente au fost subminate în principalele domenii de politică.
<p>RST 2: Să limiteze abaterea de la obiectivul bugetar pe termen mediu din 2015 la maximum 0,25 % din PIB, astfel cum se specifică în cadrul programului de asistență pentru balanța de plăți 2013-2015 și, în 2016, să revină la obiectivul bugetar pe termen mediu. Să pună în aplicare strategia cuprinzătoare de respectare a obligațiilor fiscale, să consolideze sistemele de control pentru a combate munca nedeclarată și să continue procesul de egalizare a vârstei de pensionare pentru bărbați și femei.</p>	<p>România a realizat progrese limitate ca răspuns la RST 2 (această evaluare globală a RST 2 nu include o evaluare a conformității cu Pactul de stabilitate și de creștere):</p> <ul style="list-style-type: none">România a înregistrat progrese depline în ceea ce privește încadrarea în obiectivul bugetar pe termen mediu privind deficitul structural în 2015. Potrivit previziunilor Comisiei Europene din iarna anului 2016, deficitul structural pentru 2015 este de 0,7 % din PIB. Acesta se situează sub obiectivul bugetar pe termen mediu privind deficitul structural de 1 % din PIB.România nu a înregistrat niciun progres în ceea ce privește încadrarea în obiectivul bugetar pe termen mediu în 2016. Conform bugetului pe 2016 și pe baza previziunilor

⁽⁸³⁾ Următoarele categorii sunt folosite pentru a evalua progresele realizate în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor specifice fiecărei țări din 2015:

Niciun progres: statul membru nu a anunțat și nici nu a adoptat măsuri ca răspuns la RST. Această categorie se aplică și dacă statul membru a cerut unui grup de studiu să evalueze posibilele măsuri.

Progrese limitate: statul membru a anunțat unele măsuri ca răspuns la RST, însă acestea par să fie insuficiente și/sau adoptarea/punerea lor în aplicare este amenințată de riscuri.

Unele progrese: statul membru a anunțat sau a adoptat măsuri ca răspuns la RST. Acestea sunt promițătoare, însă nu toate au fost puse în aplicare și nu este sigur că toate vor fi aplicate.

Progrese substanțiale: statul membru a adoptat măsuri, dintre care majoritatea au fost puse în aplicare. Acestea răspund într-o măsură semnificativă RST.

Pusă în aplicare integral: statul membru a adoptat și a pus în aplicare măsuri care constituie un răspuns adecvat la RST.

	<p>Comisiei din iarna anului 2016, deficitul bugetar din 2016 se va apropia de 3 % din PIB, atât în termeni nominali, cât și în termeni structurali.</p> <ul style="list-style-type: none">• România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește punerea în aplicare a strategiei cuprinzătoare de respectare a obligațiilor fiscale și consolidarea sistemelor de control pentru a combate munca nedeclarată. Strategia cuprinzătoare de respectare a obligațiilor fiscale este încă în curs de elaborare. Eforturile de a îmbunătăți colectarea impozitelor au început să dea unele rezultate, dar evaziunea în materie de TVA rămâne ridicată. Un proiect-pilot de consolidare a controalelor privind munca nedeclarată este în desfășurare în toată țara, dar activitatea serviciilor de inspecție a muncii s-a diminuat și s-au întreprins puține acțiuni în urma controalelor efectuate.• România nu a înregistrat niciun progres în ceea ce privește egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. Proiectul de lege transmis Parlamentului în 2013 a fost adoptat de Senat, dar nu și de camera inferioară.
--	--

<p>RST 3: Să consolideze măsurile privind piața forței de muncă, în special în cazul tinerilor neînregistrați și al șomerilor pe termen lung. Să se asigure că Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă dispune de personalul adecvat. Să stabilească, în consultare cu partenerii sociali și în conformitate cu practicile naționale, orientări clare privind stabilirea transparentă a salariului minim. Să introducă venitul minim de inserție. Să crească oferta și calitatea serviciilor de educație și îngrijire a copiilor preșcolari, în special în cazul romilor. Să ia măsuri în vederea punerii în aplicare a strategiei naționale pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii. Să continue Strategia Națională de Sănătate 2014-2020 pentru a remedia aspecte precum gradul redus de accesibilitate, nivelul scăzut de finanțare și ineficiența resurselor.</p>	<p>România a realizat progrese limitate ca răspuns la RST 3.</p> <ul style="list-style-type: none"> • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește consolidarea măsurilor active referitoare la piața forței de muncă, în special în cazul tinerilor neînregistrați și al șomerilor de lungă durată. Inițiative precum centrele din cadrul Garanției pentru tineret au avut un efect limitat asupra înregistrării persoanelor care nu sunt încadrate profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare. Nu există o evaluare a celor 27 de centre-pilot din cadrul Garanției pentru tineret. Cu toate acestea, nu par să fi reușit să sprijine tinerii care nu au fost înregistrați anterior la serviciile publice de ocupare a forței de muncă. Introducerea unor programe de ucenicie și măsurile, cum ar fi sprijinul pentru stagii, certificarea competențelor și pachetul privind mobilitatea, au o acoperire mai limitată decât se preconizase inițial. Rezultatele bazei de date a tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare și rezultatele cardului profesional rămân de văzut. Cu toate acestea, cu sprijinul fondurilor UE este elaborată o abordare mai integrată, care să ofere oportunități integrate celor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare și care să se axeze pe servicii publice de ocupare a forței de muncă. Există puține programe de activare sau stimulente din partea angajatorilor destinate șomerilor de lungă durată, cu excepția unei subvenții din partea angajatorilor pentru lucrătorii în vârstă de peste 45 de ani, deși aceasta nu este orientată în mod specific asupra șomerilor de lungă durată. • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește dotarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă cu personal adecvat. S-a înregistrat doar o creștere marginală a personalului serviciilor de ocupare a forței de muncă și nu a existat nicio realocare internă a resurselor. O mare parte a personalului ocupă funcții de sprijin administrativ, printre acestea numărându-se și administrarea programelor din cadrul
--	--

	<p>Fondului social european. La sfârșitul anului 2014 a fost adoptată o strategie de modernizare a Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă, însă calitatea sa nu este uniformă și Comisia a solicitat revizuirea strategiei. În pofida condiționalității <i>ex ante</i>, măsurile finanțate prin intervențiile din cadrul Fondului social european nu sunt coordonate suficient cu cele finanțate din bugetul național. Serviciul public de ocupare a forței de muncă a început să dezvolte o capacitate de informare a pieței muncii și să încheie parteneriate cu mai multe părți interesate. În contextul condiționalității <i>ex ante</i> pentru Fondul social european, există planuri de acțiune pentru a elabora proceduri de stabilire a profilului diverselor categorii de șomeri și de segmentare a acestora în vederea oferirii de sprijin personalizat, însă acestea nu sunt puse în aplicare deocamdată.</p> <ul style="list-style-type: none"> • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește elaborarea de orientări pentru stabilirea transparentă a salariului minim. A fost realizat un studiu privind impactul creșterilor salariului minim, dar deocamdată nu s-a instituit un mecanism transparent de stabilire a salariului minim care să se bazeze pe criterii clare și obiective referitoare la condițiile economice și de pe piața forței de muncă. Guvernul a înființat un grup de lucru tripartit cu scopul de a constitui un asemenea mecanism. Acest grup ar trebui să își prezinte propunerea până în aprilie 2016. • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește introducerea sistemului de venit de incluziune, întrucât proiectul de lege a fost prezentat pentru consultare publică, dar nu a fost încă adoptat. Punerea sa în aplicare a fost amânată și mai mult, până în 2017 sau 2018. • România a înregistrat unele progrese în ceea ce privește creșterea furnizării și calității educației și îngrijirii pentru copiii preșcolari, în special în cazul romilor. A fost adoptată o lege care să încurajeze participarea la grădiniță a copiilor
--	--

	<p>defavorizați.</p> <ul style="list-style-type: none"> • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește punerea în aplicare a strategiei naționale pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii. Deși strategia a fost adoptată în iunie 2015, punerea sa în aplicare prezintă întârzieri semnificative. Rata de părăsire timpurie a școlii a crescut în 2014, după o perioadă de stagnare, și rămâne cu aproximativ 7 puncte procentuale peste media UE. Există diferențe semnificative între regiuni, precum și între zonele urbane și cele rurale. • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește îmbunătățirea accesului la asistență medicală, odată cu introducerea unor medicamente inovatoare pentru hepatita C și cancer, pe baza unor criterii de rentabilitate (evaluarea tehnologiei medicale). Au fost adoptate și alte măsuri în vederea asigurării accesului la medicamente pentru pensionarii cu venituri mici și a sporirii accesului la asistență medicală în cazul persoanelor aflate în comunități îndepărtate și izolate. Cu toate acestea, îmbunătățirea accesului la asistență medicală primară și la serviciile de îngrijire medicală ambulatorii, mai ales în zonele rurale, rămâne în continuare o provocare. Disponibilitatea profesioniștilor în domeniul sănătății este inferioară mediei UE din cauza emigrării. Practicarea pe scară largă a plăților informale reduce accesul persoanelor cu venituri mici la asistență medicală. • România a înregistrat progrese limitate în ceea ce privește remedierea finanțării insuficiente și unele progrese ca răspuns la utilizarea ineficientă a resurselor. Utilizarea serviciilor TIC în sectorul sănătății a fost accelerată prin introducerea cardului național de sănătate și a înregistrărilor electronice. Au fost stabilite proceduri de achiziții publice centralizate prin intermediul unor contracte-cadru de furnizare a unor medicamente. Lipsa capacității administrative generează întârzieri ale proiectelor care vizează raționalizarea sectorului spitalicesc și
--	---

	<p>trecerea de la serviciile de îngrijire medicală cu internare la serviciile de îngrijire medicală ambulatorii. Punerea în aplicare a Strategiei naționale de sănătate 2014-2020, care abordează această problemă, a stagnat. În plus, construcția centrelor comunitare atât de necesare în zonele rurale ar putea înregistra întârzieri din cauza lipsei de capacitate administrativă care să asigure dezvoltarea unei cartografieri a necesităților de investiții.</p>
--	---

<p>RST 4: Să adopte legea privind reformarea guvernantei corporative a întreprinderilor de stat.</p>	<p>România a realizat unele progrese ca răspuns la RST 4. La 6 ianuarie 2016, guvernul a aprobat proiectele de amendamente la proiectul de lege de aprobare a Ordonanței de urgență a Guvernului 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice și a transmis amendamentele Parlamentului.</p>
<p>Strategia Europa 2020 (obiective naționale și progrese înregistrate)</p>	
<p>Obiectivul privind rata de ocupare a forței de muncă</p>	<p>Obiectivul național de 70 % până în 2020 rămâne ambițios, rata ocupării forței de muncă în grupa de vârstă 20-64 de ani atingând 67,8 % în al treilea trimestru din 2015.</p>
<p>Obiectivul privind C&D: 2 % din PIB</p>	<p>Obiectivul României privind intensitatea cheltuielilor în domeniul C&D este ambițios și greu de atins, luând în considerare faptul că în 2014 în această țară intensitatea cheltuielilor în domeniul C&D era de 0,38 %. În vederea atingerii obiectivului pentru 2020, C&D din România va trebui să crească, în medie, cu 31,7 % pe an între 2015 și 2020. Cu toate acestea, în România intensitatea cheltuielilor în domeniul C&D a scăzut dramatic între 2007 și 2013, la o rată anuală compusă de -7,5 %. În 2014, intensitatea cheltuielilor publice în domeniul C&D a continuat să scadă, în timp ce intensitatea cheltuielilor la nivelul întreprinderilor în acest domeniu a înregistrat o ușoară creștere în comparație cu anul precedent. În 2014, intensitatea cheltuielilor la nivelul întreprinderilor în domeniul C&D a crescut la 0,16 % din PIB (locul 27 în UE), iar intensitatea cheltuielilor publice în acest domeniu a scăzut la 0,22 % (locul 28 în UE).</p>
<p>Obiectivul național privind emisiile de gaze cu efect de seră:</p> <p>19 % în 2020 comparativ cu 2005 (în sectoarele care nu intră sub incidența ETS)</p>	<p>Obiectivul pentru 2020: 19 %</p> <p>Pe baza celor mai recente previziuni naționale și având în vedere măsurile existente, se așteaptă atingerea obiectivului de 4 % în 2020 comparativ cu 2005 (cu o marjă de 15 puncte procentuale).</p> <p>Obiectivul pentru 2014 în sectoarele care nu intră sub incidența ETS: 4 %</p> <p>Potrivit datelor approximate pentru 2014,</p>

	emisiile de gaze cu efect de seră din sectoarele care nu intră sub incidența schemei de comercializare a certificatelor de emisii au scăzut cu 9 % în perioada 2005-2014.
<p>Obiectivul privind energia din surse regenerabile:</p> <p>Obiectivul pentru 2020 privind energia din surse regenerabile: 24 %</p>	<p>Cu o cotă de 24,9 % de energie din surse regenerabile în 2014, România și-a atins deja obiectivul pentru 2020. Cu toate acestea, lipsa substanțială de claritate și stabilitate a schemelor de sprijin pentru energia din surse regenerabile ar putea pune în pericol dezvoltarea sectorului și, eventual, ar putea împiedica îndeplinirea obiectivelor.</p>
<p>Ponderea energiei din surse regenerabile în toate modurile de transport:</p> <p>10 %</p>	<p>Cu o pondere a energiei din surse regenerabile de 3,8 % în domeniul transportului în 2014, România se află la mai puțin de jumătate din traseul de parcurs pentru îndeplinirea obiectivului său de a avea 10 % din energie din surse regenerabile în domeniul transportului până în 2020.</p>
<p>Eficiența energetică: reducerea consumului de energie</p> <p>Obiectivul României de eficiență energetică pentru anul 2020 este de 43 Mtep, exprimate în consum de energie primară (30,3 Mtep exprimate în consumul final de energie).</p>	<p>România este pe drumul cel bun pentru atingerea obiectivului stabilit pentru 2020 în ceea ce privește eficiența energetică. Acest lucru se datorează totuși parțial faptului că obiectivul a permis o creștere substanțială a consumului de energie care a depășit atât nivelul precedent, cât și pe cel actual.</p>
<p>Obiectivul privind părăsirea timpurie a școlii</p>	<p>România nu a înregistrat niciun progres în ceea ce privește îndeplinirea acestui obiectiv. Rata de părăsire timpurie a școlii a crescut la 18,1 % în 2014. România are una dintre cele mai ridicate rate de părăsire timpurie a școlii din UE și se îndepărtează tot mai mult de obiectivul său național stabilit în cadrul Strategiei Europa 2020.</p>
<p>Obiectivul privind învățământul terțiar</p>	<p>România a înregistrat unele progrese în ceea ce privește îndeplinirea acestui obiectiv. Rata de absolvire a învățământului terțiar s-a îmbunătățit în mod substanțial, atingând 25 % în 2014 și este pe cale să atingă obiectivul național stabilit în cadrul Strategiei Europa</p>

	2020 (26,7 %).
Obiectivul privind reducerea populației expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, exprimat în număr de persoane:	În termeni absoluți, 869 000 de persoane au fost scoase din categoria celor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială în perioada 2008-2014. Obiectivul național era de 580 000 de persoane.

ANEXA B

Tabloul de bord al PDM

Tabelul B.1: **Tabloul de bord al PDM**

			Praguri	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dezechilibre externe și competitivitate	Balanța contului curent (% din PIB)	medie pe 3 ani	-4 %/6 %	-9,9	-7,1	-4,9	-4,9	-3,6	-2,1
	Poziția investițională internațională netă (% din PIB)		-35 %	-64,1	-66,2	-68,5	-70,4	-62,4	-57,2
	Rata reală efectivă de schimb – 42 de parteneri comerciali, deflator IAPC	variație % 3 ani	±5 % și ±11 %	-5,0	-10,8	-3,2	-1,9	0,3	-1,1
	Cota de piață a exporturilor – % din exporturile mondiale	variație % 5 ani	-6 %	69,3	53,2	50,6	12,9	14,9	21,5
	Indicele costului unitar nominal al muncii (2010=100)	variație % 3 ani	9 % și 12 %	37,0	29,5	-0,5	-0,2 b	-3,9 p	2,3 p
Dezechilibre interne	Prețurile locuințelor care au făcut obiectul deflației (variație % de la an la an)		6 %	-26,9 e	-14,0	-17,6	-10,5	-2,8 p	-3,6 p
	Fluxul de credit către sectorul privat ca % din PIB, date consolidate		14 %	-1,7	0,9	2,8	0,3	-1,5	-2,4
	Datoria sectorului privat ca % din PIB, date consolidate		133 %	71,9	73,9	72,9	71,9	66,6	62,2
	Datoria sectorului public ca % din PIB		60 %	23,2	29,9	34,2	37,4	38,0	39,9
	Rata șomajului	medie pe 3 ani	10 %	6,2	6,4	6,9	7,0	7,0	6,9
	Pasivele totale ale sectorului financiar (variație % de la an la an)		16,5 %	18,5	5,0	4,6	4,0	1,9	1,1
Noi indicatori privind ocuparea forței de muncă	Rată de activitate – % din totalul populației cu vârsta între 15 și 64 de ani (variație la 3 ani în puncte procentuale)		-0,2 %	-0,5	1,9 b	1,2	1,7	0,0	1,6
	Rata șomajului de lungă durată – % din totalul populației cu vârsta între 15 și 74 de ani (variație la 3 ani în puncte procentuale)		0,5 %	-2,0	-0,8	0,6	0,9	0,8	-0,1
	Rata șomajului în rândul tinerilor – % din populația activă cu vârsta între 15 și 24 de ani (variație la 3 ani în puncte procentuale)		2 %	-0,2	2,8	6,3	2,6	1,6	0,1

Valori: b: întreruperi de serie temporală. e: estimat. p: provizoriu.

Notă: Cifrele subliniate sunt cele care nu se încadrează în pragul stabilit în Raportul Comisiei Europene privind mecanismul de alertă. Pentru rata reală efectivă de schimb (REER) și costul unitar al muncii, primul prag se aplică statelor membre din zona euro.

Sursa: Comisia Europeană

ANEXA C

Tabele standard

Tabelul C.1 Indicators ai pieței financiare

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Active totale ale sectorului bancar (% din PIB)	71,9	68,9	68,3	63,4	60,3	58,5
Ponderele activelor celor mai mari cinci bănci (% din activele totale)	52,7	54,6	54,7	54,4	54,2	-
Participarea străină la proprietatea asupra sistemului bancar (% din activele totale)	72,4	71,2	69,9	69,2	69,4	-
Indicatori ai solidității financiare:						
– credite neperformante (% din totalul creditelor) ¹⁾	11,9	14,3	18,2	21,9	13,9	12,8
– rata de acoperire a capitalului (%) ¹⁾	15,0	14,9	14,9	15,5	17,6	18,1
– rentabilitatea financiară (%) ¹⁾	-1,7	-2,6	-5,9	0,1	-12,5	6,4
Credite bancare acordate sectorului privat (variația % de la an la an)	6,3	7,6	-0,7	-3,5	-1,3	4,5
Credite pentru cumpărarea de locuințe (variația % de la an la an)	16,6	13,0	7,7	9,7	9,2	15,5
Raportul credite acordate/depozite atrase	117,3	118,6	113,9	100,8	90,0	85,4
Lichiditatea băncii centrale ca % din datorii ²⁾	1,1	2,0	3,9	0,3	0,0	0,0
Datoria privată (% din PIB)	73,9	72,9	71,9	66,6	62,1	-
Datoria externă brută (% din PIB) ³⁾ – publică	14,6	16,7	19,1	20,7	21,8	19,1
– privată	33,1	32,4	33,5	30,1	28,9	27,6
Marja ratelor dobânzilor pe termen lung versus Bund (puncte de bază)*	459,3	468,4	518,4	384,4	333,1	297,8
Marjele swapurilor pe riscul de credit pentru datoriile suverane (5 ani)*	298,0	279,8	310,5	180,4	137,4	110,0

1) Cele mai recente date se referă la situația din al doilea trimestru din 2015.

2) Cele mai recente date se referă la situația din octombrie 2015.

3) Cele mai recente date se referă la situația din septembrie 2015. Nu sunt incluse autoritățile monetare și instituțiile monetare și financiare.

* Măsurate în puncte de bază.

Sursa: FMI (indicatori privind soliditatea financiară); Comisia Europeană (ratele dobânzilor pe termen lung; datoria privată); Banca Mondială (datoria externă brută); BCE (toți ceilalți indicatori).

Tabelul C.2 Indicators ai pieței muncii și indicatori sociali

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ⁽⁴⁾
Rata de ocupare (% din populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani)	64,8	63,8	64,8	64,7	65,7	66,0
Creșterea ratei de ocupare (variația % față de anul precedent)	-0,3	-0,8	-4,8	-0,9	0,8	-0,6
Rata de ocupare în rândul femeilor (% din populația feminină cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani)	56,5	56,2	56,7	56,5	57,3	57,3
Rata de ocupare în rândul bărbaților (% din populația masculină cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani)	73,1	71,5	72,8	72,8	74,0	74,6
Rata de ocupare a lucrătorilor vârstnici (% din populația cu vârsta cuprinsă între 55 și 64 de ani)	40,7	39,9	41,6	41,8	43,1	41,0
Rata de ocupare cu fracțiune de normă (% din totalul ocupării forței de muncă, în vârstă de cel puțin 15 ani)	11,2	10,7	10,5	10,3	10,0	10,1
Rata de ocupare cu contracte de muncă pe durată determinată (% din angajații cu contract pe durată determinată, în vârstă de cel puțin 15 ani)	1,0	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5
În tranziție de la contracte de muncă temporare la contracte permanente	61,0	58,5	53,9	-	-	-
Rata șomajului ⁽¹⁾ (% din populația activă, grupa de vârstă 15-74 de ani)	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8	6,8
Rata șomajului de lungă durată ⁽²⁾ (% din forța de muncă)	2,4	2,9	3,0	3,2	2,8	3,0
Rata șomajului în rândul tinerilor (% din populația activă cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani)	22,1	23,9	22,6	23,7	24,0	22,3
Rata tinerilor NEET ⁽³⁾ (% din populația cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani)	16,6	17,5	16,8	17,0	17,0	-
Persoane care au părăsit timpuriu o formă de învățământ sau de formare (% din populația cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani care a terminat cel mult învățământul secundar inferior și nu urmează o altă formă de învățământ sau de formare)	19,3	18,1	17,8	17,3	18,1	-
Absolvenți ai învățământului terțiar (% din populația cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani care a terminat cu succes o formă de învățământ terțiar)	18,3	20,3	21,7	22,9	25,0	-
Încadrarea copiilor într-o structură formală de îngrijire (cel puțin 30 de ore; % din populația cu vârsta mai mică de 3 ani)	3,0	1,0	4,0	1,0	-	-

(1) Șomerii sunt toate persoanele care nu au fost angajate, dar care au căutat de lucru în mod activ și care erau pregătite să își înceapă activitatea imediat sau în termen de două săptămâni.

(2) Șomerii pe termen lung sunt persoanele care sunt în șomaj de cel puțin 12 luni.

(3) Care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare.

(4) Media primelor trei trimestre ale anului 2015. Datele privind rata totală a șomajului și rata șomajului în rândul tinerilor sunt ajustate în funcție de variațiile sezoniere.

Sursa: Comisia Europeană (EU Labour Force Survey – Anchetă privind forța de muncă în UE).

Tabelul C.3 Indicatori ai pieței muncii și indicatori sociali (continuare)

Cheltuieli în materie de prestații de protecție socială (% din PIB)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Boală/asistență medicală	4,1	4,3	4,0	4,0	3,9	-
Invaliditate	1,6	1,6	1,4	1,2	1,1	-
Bătrânețe și urmași	8,7	8,7	8,6	8,2	7,9	-
Familie/copii	1,7	1,7	1,7	1,3	1,2	-
Șomaj	0,4	0,6	0,3	0,2	0,2	-
Locuințe și excluziune socială neclasificate în altă parte	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Total	16,7	17,1	16,2	15,2	14,5	-
din care: prestații acordate pe baza veniturilor	1,0	1,2	0,8	0,6	0,6	-
Indicatori ai incluziunii sociale	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială ⁽¹⁾ (% din populația totală)	43,1	41,4	40,3	41,7	40,4	40,2
Copii expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială (% din persoanele cu vârsta cuprinsă între 0 și 17 ani)	52,0	48,7	49,1	52,2	48,5	51,0
Rata riscului de sărăcie ⁽²⁾ (% din populația totală)	22,4	21,1	22,2	22,6	22,4	25,4
Rata lipsurilor materiale grave ⁽³⁾ (% din populația totală)	32,2	31,0	29,4	29,9	28,5	26,3
Procentul populației care trăiește în gospodării cu o intensitate redusă a muncii ⁽⁴⁾ (% din populația cu vârsta cuprinsă între 0 și 59 de ani)	7,7	6,9	6,7	7,4	6,4	6,4
Rata riscului de sărăcie a persoanelor încadrate în muncă (% din persoanele ocupate)	17,6	17,2	18,9	19,1	18,0	19,6
Impactul transferurilor sociale (excluzând pensiile) asupra reducerii sărăciei	23,0	23,3	23,7	19,3	19,4	10,9
Pragurile de sărăcie, exprimate în moneda națională, la prețuri constante ⁽⁵⁾	4218	4334	4218	4011	3985	4067
Venitul brut disponibil (gospodării; % creștere)	-2,4	3,9	0,9	1,2	9,5	-0,2
Inegalitatea distribuției veniturilor (raportul dintre chintila superioară și cea inferioară S80/S20)	6,7	6,0	6,2	6,3	6,6	7,2

(1) Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială (ARPE): persoanele care sunt expuse riscului de sărăcie (AROP) și/sau care sunt afectate de o stare materială extrem de precară și/sau locuiesc în gospodării cu o intensitate a muncii egală cu zero sau foarte scăzută.

(2) Rata riscului de sărăcie (AROP): proporția persoanelor cu un venit disponibil pe adult-echivalent inferior valorii de 60 % din venitul național median pe adult-echivalent.

(3) Proporția persoanelor care se află în cel puțin patru din următoarele forme de precaritate: nu își pot permite i) să își plătească chiria sau facturile de întreținere, ii) să își mențină locuința la un nivel de încălzire adecvat, iii) să se confrunte cu cheltuieli neașteptate, iv) să mănânce carne, pește sau o proteină echivalentă mai des de o dată la două zile, v) să petreacă o săptămână de vacanță pe an în afara locuinței, vi) să aibă un automobil, vii) să aibă o mașină de spălat, viii) să aibă un televizor color sau ix) să aibă un telefon.

(4) Persoane care trăiesc în gospodării cu o intensitate a muncii foarte scăzută: proporția persoanelor cu vârsta cuprinsă între 0 și 59 de ani care locuiesc în gospodării în care adulții (cu excepția copiilor aflați în întreținere) au lucrat mai puțin de 20 % din timpul lor de lucru potențial total în cele 12 luni precedente.

(5) Pentru EE, CY, MT, SI și SK, pragurile reprezintă valori nominale exprimate în euro; indicele armonizat al prețurilor de consum (IACP) = 100 în 2006 (sondajul din 2007 se referă la veniturile din 2006)

Sursa: Pentru cheltuielile pentru prestații de protecție socială, SESPROS; pentru incluziunea socială, EU-SILC.

Tabelul C.4 Indicators de politică structurală și ai mediului de afaceri

Indicatori de performanță	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Productivitatea muncii (reală, pe persoană ocupată, an la an)						
Productivitatea muncii în industrie	10,14	8,09	-4,70	4,61	4,24	-5,69
Productivitatea muncii în sectorul construcțiilor	-13,96	1,04	-21,03	8,47	7,05	-8,49
Productivitatea muncii în sectorul serviciilor de piață	-9,10	5,42	-3,26	22,09	1,64	2,21
Costurile unitare ale muncii (întreaga economie, an la an)						
Costurile unitare ale muncii în industrie	-31,82	-2,68	4,86	9,34	-7,26	11,32
Costurile unitare ale muncii în sectorul construcțiilor	28,05	-29,55	28,57	1,86	0,96	4,39
Costurile unitare ale muncii în sectorul serviciilor de piață	14,81	-4,35	7,11	-10,22	1,95	-1,31
Mediul de afaceri	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Intervalul de timp necesar pentru executarea contractelor ⁽¹⁾ (zile)	512	512	512	512	512	512
Intervalul de timp necesar pentru pornirea unei afaceri ⁽¹⁾ (zile)	9,0	9,0	9,0	13,5	9,5	8,5
Rezultatul cererilor de împrumuturi bancare ale IMM-urilor ⁽²⁾	1,42	nu se aplică	0,71	nu se aplică	0,99	0,94
Cercetare și inovare	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Intensitatea cheltuielilor în domeniul C&D	0,46	0,45	0,49	0,48	0,39	0,38
Cheltuielile publice totale pentru educație ca % din PIB, pentru toate nivelurile de educație combinate	4,24	3,53	3,07	2,64	nu se aplică	nu se aplică
Numărul de persoane angajate în domeniul științei și tehnologiei ca % din totalul locurilor de muncă	23	22	23	24	24	24
Populația care a absolvit o formă de învățământ terțiar ⁽³⁾	11	12	13	14	14	14
Tinerii care au ajuns în ciclul superior al învățământului secundar ⁽⁴⁾	78	78	80	80	80	80
Balanța comercială a produselor de înaltă tehnologie ca % din PIB	-1,50	-1,60	-1,45	-1,79	-1,96	-1,65
Piețele produselor și serviciilor și concurența				2003	2008	2013
Reglementarea piețelor de produse (OCDE) ⁽⁵⁾ , în general				nu se aplică	nu se aplică	1,69
Reglementarea piețelor de produse (OCDE) ⁽⁵⁾ , comerțul cu amănuntul				nu se aplică	nu se aplică	1,80
Reglementarea piețelor de produse (OCDE) ⁽⁵⁾ , servicii profesionale				nu se aplică	nu se aplică	nu se aplică
Reglementarea piețelor de produse (OCDE) ⁽⁵⁾ , industrii de rețea ⁽⁶⁾				nu se aplică	nu se aplică	1,97

(1) Metodologiile, inclusiv ipotezele, pentru acest indicator sunt prezentate în detaliu la această adresă:

<http://www.doingbusiness.org/methodology>.

(2) În medie, răspunsul la întrebarea Q7B_a. „[Credit bancar]: În cazul în care ați solicitat și ați încercat să negociați acest tip de finanțare în ultimele șase luni, care a fost rezultatul?”. Răspunsurile au fost codificate după cum urmează: zero dacă s-a primit tot, unu dacă s-a primit cea mai mare parte, doi dacă s-a primit doar o parte limitată, trei dacă s-a refuzat sau respins și tratat ca valori lipsă dacă cererea este încă în curs sau nu se știe.

(3) Procentaj din populația cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 de ani care a absolvit o formă de învățământ terțiar.

(4) Procentaj din populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 24 de ani care a ajuns cel puțin în ciclul superior al învățământului secundar.

(5) Indice: 0 = nu sunt reglementate; 6 = cele mai reglementate. Metodologiile din cadrul indicatorilor OCDE privind reglementarea piețelor de produse sunt prezentate în detaliu la adresa următoare:

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

(6) Indicatorii OCDE agregați privind reglementarea în sectoarele energiei, transporturilor și comunicațiilor.

Sursa: Comisia Europeană; Banca Mondială, „Doing Business” (pentru executarea contractelor și intervalul de timp necesar pentru pornirea unei afaceri); OCDE (pentru indicatorii privind reglementarea piețelor de produse); SAFE (pentru rezultatul cererilor de împrumuturi bancare ale IMM-urilor).

Tabelul C.5 Creșterea verde

Performanța creșterii verzi		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Macroeconomică							
Intensitatea energetică	kgep / EUR	0,39	0,39	0,39	0,38	0,33	-
Intensitatea emisiilor de CO ₂	kg / EUR	1,33	1,27	1,31	1,28	1,14	-
Intensitatea consumului de resurse (reciproca la productivitatea resurselor)	kg / EUR	4,64	4,32	4,80	4,65	4,45	4,25
Intensitatea deșeurilor	kg / EUR	-	2,37	-	2,83	-	-
Balanța comercială în sectorul energetic	% din PIB	-1,6	-2,2	-2,7	-3,0	-1,9	-1,4
Pondere componentei energie în IACP	%	16,67	16,88	17,77	12,52	12,44	12,21
Diferența dintre variația prețului la energie și inflație	%	-0,5	-2,0	1,0	1,3	5,0	0,1
	% din valoarea adăugată						
Costul unitar real la energie		17,3	17,3	17,3	-	-	-
Raportul dintre impozitul pe veniturile salariale și taxele de mediu	raport	6,2	5,2	5,7	5,6	5,4	4,5
Taxele de mediu	% din PIB	1,9	2,1	1,9	2,0	2,0	2,4
Sectorială							
Intensitatea energetică în industrie	kgep / EUR % din	0,29	0,29	0,30	0,29	0,25	-
Costul unitar real la energie pentru industria prelucrătoare	valoarea adăugată	24,1	24,1	24,1	-	-	-
Pondere industriilor energointensive în economie	% din PIB	10,92	10,78	10,54	9,86	9,46	-
Prețurile la electricitate pentru utilizatorii industriali medii	EUR / kWh	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09	0,08
Prețurile la gaze pentru utilizatorii industriali medii	EUR / kWh	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,03
Cheltuielile publice în domeniul C&D pentru energie	% din PIB	0,02	0,01	0,02	0,01	0,01	0,02
Cheltuielile publice în domeniul C&D pentru mediu	% din PIB	0,02	0,03	0,02	0,02	0,02	0,01
Rata de reciclare a deșeurilor municipale	%	1,1	1,6	2,6	2,6	2,6	-
Pondere emisiilor de gaze cu efect de seră care intră sub incidența ETS*	%	41,0	40,9	42,3	40,3	38,2	38,7
Intensitatea energetică în sectorul transporturilor	kgep / EUR	0,89	0,92	1,08	0,97	0,86	-
Intensitatea emisiilor de CO ₂ în sectorul transporturilor	kg / EUR	2,49	2,54	2,90	2,72	2,45	-
Securitatea aprovizionării cu energie							
Dependența de importurile de energie	%	20,3	21,9	21,6	22,7	18,6	-
Indicele agregat al concentrației la furnizor	HHI	-	-	-	-	-	-
Diversificarea mixului energetic	HHI	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23	-

Explicație generală a elementelor din tabel:

Toți indicatorii macro de intensitate sunt exprimați sub forma unui raport între o cantitate fizică și PIB (în prețuri din 2005)

Intensitatea energetică: consumul intern brut de energie (în kgep) împărțit la PIB (în EUR)

Intensitatea emisiilor de CO₂: emisiile de gaze cu efect de seră (în kg de echivalent CO₂) împărțite la PIB (în EUR)

Intensitatea consumului de resurse: consumul intern de materiale (în kg) împărțit la PIB (în EUR)

Intensitatea deșeurilor: cantitatea de deșeuri (în kg) împărțită la PIB (în EUR)

Balanța comercială în sectorul energetic: bilanțul exporturilor și importurilor de energie, exprimat ca procentaj din PIB

Pondere componentei energie în IACP: ponderea elementelor de tip „energie” în coșul de consum utilizat pentru calcularea IACP Diferența dintre variația prețului energiei și inflație: componenta energetică a IACP și inflația IACP totală (procentajul variației anuale)

Costul unitar real la energie: costurile reale la energie ca procentaj din valoarea totală adăugată pentru economie

Raportul dintre taxele de mediu și impozitele pe venituri salariale și PIB: din baza de date a Comisiei Europene, „Taxation trends in the European Union” (Tendențe în fiscalitatea din Uniunea Europeană)

Intensitatea energetică în industrie: consumul energetic final din industrie (în kgep) împărțit la valoarea adăugată brută a industriei (în EUR la nivelul anului 2005)

Costul unitar real la energie pentru industria prelucrătoare: costurile reale la energie ca procentaj din valoarea adăugată pentru sectoarele prelucrătoare

Pondere industriilor energointensive în economie: proporția valorii adăugate brute a industriilor energointensive în PIB

Prețurile la electricitate și gaz pentru utilizatorii industriali medii: tranșa de consum 500-2 000 MWh și 10 000-100 000 GJ; cifrele nu includ TVA.

Rata de reciclare a deșeurilor municipale: raportul dintre deșeurile municipale reciclate și deșeurile municipale totale

Cheltuielile publice în domeniul C&D pentru energie sau pentru mediu: cheltuielile publice cu C&D (CCBSCD) pentru aceste categorii, ca procentaj din PIB Proporția emisiilor de gaze cu efect de seră care intră sub incidența schemei UE de comercializare a certificatelor de emisii (ETS): pe baza emisiilor de gaze cu efect de seră (cu excepția exploatării terenurilor, a schimbării destinației terenurilor și a silviculturii), conform raportării efectuate de către statele membre către Agenția Europeană de Mediu

Intensitatea energetică în sectorul transporturilor: consumul energetic final al activităților de transport (în kgep) împărțit la valoarea adăugată brută a sectorului transporturilor (în EUR la nivelul anului 2005)

Intensitatea emisiilor de CO₂ în sectorul transporturilor: emisiile de gaze cu efect de seră din activitățile de transport, împărțite la valoarea adăugată brută a sectorului transporturilor

Dependența de importurile de energie: valoarea netă a importurilor de energie împărțită la consumul intern brut de energie, inclusiv consumul de păcură grea în străinătate

Indicele agregat al concentrației la furnizor: cuprinde petrol, gaz și cărbune.

Valorile mai mici indică o mai mare diversificare și, prin urmare, riscuri mai reduse.

Diversificarea mixului energetic: indicele Herfindahl privind gazele naturale, toate produsele petroliere, energia nucleară, energia din surse regenerabile și combustibilii solizi

* Comisia Europeană și Agenția Europeană de Mediu

Sursa: Comisia Europeană (Eurostat), dacă nu există alte indicații